

NORGES HANDELSHØYSKOLE
Bergen, høsten 2007

Utredning i fordypnings-/spesialfagsområdet: Økonomisk styring
Veileder: Professor Norvald N. Monsen

REGNSKAP I HJELPEORGANISASJONER

en teoretisk og empirisk studie

av
Kristine Blomseth Solbakken

Denne utredningen er gjennomført som et ledd i masterstudiet i økonomi og administrasjon ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at høyskolen inntår for de metoder som er anvendt, de resultater som er fremkommet eller de konklusjoner som er trukket i arbeidet.

FORORD

Denne utredningen er skrevet som siste ledd i masterstudiet i økonomi og administrasjon ved Norges Handelshøyskole, og den er en del av min spesialisering innen Økonomisk styring.

Utredningen omhandler en presentasjon og analyse av regnskap i hjelpeorganisasjoner. Hjelpeorganisasjoner er et eksempel på en type organisasjon som på mange måter skiller seg fra ordinære bedrifter. Min interesse for regnskap i andre typer organisasjoner enn private bedrifter startet med masterkurset BUS435, Regnskap og budsjettering i offentlige organisasjoner, som jeg tok på NHH våren 2006. Dette kurset belyser regnskapslitteratur utover det tradisjonelle finansregnskapet, og jeg har særlig brukt pensum herfra som fagbakgrunn. Jeg synes regnskap i ikke-gevinstorienterte organisasjoner var et interessant tema, og i samråd med min veileder falt valget av organisasjonstype på hjelpeorganisasjoner.

Arbeidet med utredningen har vært svært interessant og lærerikt, og det har gitt meg dypere innsikt og kunnskap om et tema som ikke tidligere har vært vektlagt i min utdanning. Regnskap i ikke-gevinstorienterte organisasjoner har vært lite studerte i Norge tidligere, og alternativ regnskapsteori har kommet i skyggen av teorien som er utviklet for det private forretningsregnskapet. Jeg håper at denne utredningen kan bidra til å vekke interesse for regnskap i ikke-gevinstorienterte organisasjoner, samt vise nødvendigheten av en bredere innfallsvinkel ved utarbeidelse av regnskap og regnskapsregler for denne typen organisasjoner

Til slutt vil jeg rette en stor takk til min veileder, professor Norvald N. Monsen, som har fulgt meg under hele utredningen. Hans interesse og engasjement har vært en stor inspirasjon i dette arbeidet. Takk for mange gode råd og svært god hjelp, samt rask og god tilbakemelding på mine forslag.

Jeg vil også takke regnskapsfører og mamma, Anne Mette, for interessen hun har vist for min utredning, og for all støtte og oppmuntring gjennom hele mitt studie ved NHH.

Bergen, 8. august 2007

Kristine Blomseth Solbakken

SAMMENDRAG

I denne utredningen tar jeg for meg regnskap i hjelpeorganisasjoner. Regnskapsreglene som gjelder for denne typen organisasjoner finnes i en ny foreløpig standard fra Norsk RegnskapsStiftelse; NRS F *God regnskapskikk for ideelle organisasjoner*. Jeg ønsker å sammenligne reglene i denne standarden med ulike regnskapsteorier og praksis. Som bakgrunn for analysen bruker jeg teori om ulike regnskapsbegreper, bokføringsmetoder og regnskapstyper. I tillegg bruker jeg Redd Barna som et eksempel på hvordan reglene tolkes og blir brukt.

Utredningen inneholder flere analysedimensjoner. Jeg sammenligner både teori, regler og praksis. Hovedvekten i analysene ligger på å finne ut om standardens regler representerer et finansielt regnskap eller et lønnsomhetsregnskap, eller eventuelt en blanding av disse to.

Til slutt kommer jeg med forslag til forbedringer i regelverket og trekker konklusjoner for videre praksis og videre studier. Målet er at konklusjonene skal komme til nytte også for andre typer ideelle organisasjoner, og at de skal motivere til en forbedring av regnskapsreglene for denne typen organisasjoner.

INNHold:

FORORD	2
SAMMENDRAG	3
1 PROBLEM	7
1.1 Generelt om bistand og bistandsorganisasjoner	7
1.1.1 Ulike organisasjoner og regnskap.....	8
1.2 Problemstilling	10
1.3 Formål	11
1.4 Utredningens videre struktur	12
2 METODE	13
2.1 Metodesynsmåter	13
2.1.1 Analytisk synsmåte	13
2.1.2 Systemsynsmåte.....	13
2.1.3 Aktørsynsmåten	14
2.1.4 Valg av synsmåte.....	14
2.2 Forskningsmetoder	15
2.2.1 Eksplorativt design	15
2.2.1.1 Casestudie	15
2.2.2 Deskriptivt design.....	16
2.2.2.1 Surveystudier.....	16
2.2.3 Kausalt design.....	16
2.2.3.1 Eksperiment.....	17
2.2.4 Valg av forskningsmetode	17
2.3 Oppsummering	18
3 REFERANSERAMME	19
3.1 Formål med regnskap	20
3.2 To hovedtyper av organisasjoner	20
3.2.1 Gevinstorienterte organisasjoner	21
3.2.2 Ikke-gevinstorienterte organisasjoner.....	23
3.3 Regnskapsbegreper – inntekter og utgifter.....	25
3.4 Finansielle regnskap vs. lønnsomhetsregnskap.....	27
3.5 Generelt om bokføringsmetoder.....	28
3.6 Kjøpmannens bokføring	29
3.6.1 Kjøpmannens enkle bokføring.....	29
3.6.2 Kjøpmannens systematiske enkle bokføring	29
3.6.3 Kjøpmannens dobbelte bokføring.....	30
3.6.4 Forretningsregnskapet	31
3.7 Kameralistens bokføring	33

3.7.1 Kameralistikkens utviklingsfaser.....	33
3.7.2 Den kameralistiske kontoen.....	36
3.7.3 Forvaltningskameralistikken	37
3.8 Oppsummering	39
4 REGNSKAPSREGLER FOR IDEELLE ORGANISASJONER.....	40
4.1 Ideelle organisasjoner.....	40
4.1.1 Hva er ideelle organisasjoner?.....	40
4.1.2 Ideelle organisasjoners formål.....	41
4.2 NRS F God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner.....	42
4.2.1 Innledende kommentarer	43
4.2.2 Formålet med standarden.....	44
4.2.3 Hensyn ved utforming av standarden	44
4.2.4 Prinsippanvendelse og fortolkning	45
4.2.4.1 Inntekter	45
4.2.4.1.1 Medlemsinntekter	46
4.2.4.1.2 Innsamlede midler og gaver	47
4.2.4.1.3 Tilskudd	47
4.2.4.2 Utgifter	48
4.2.5 Oppstillingsplaner.....	49
4.2.5.1 Aktivitetsregnskapet.....	49
4.2.5.2 Balansen	51
4.2.5.3 Kontantstrømoppstilling.....	52
4.3 Oppsummering	52
5 EMPIRI.....	54
5.1 Redd Barna.....	54
5.1.1 Om organisasjonen	54
5.1.2 Formål.....	55
5.2 Regnskapet	56
5.2.1 Årsregnskapet for 2005.....	57
5.2.2 Årsregnskapet for 2006.....	58
5.2.2.1 Aktivitetsregnskapet og betydningen av aktivitetsresultatet.....	58
5.2.2.2 Kontantstrømanalysen.....	63
5.2.3 Budsjett.....	63
5.2.4 Oppsummering	64
6 ANALYSE.....	65
6.1 Innledning til analyse	65
6.2 Teoretisk sammenligning: Kjøpmannens regnskap vs. kameralistens regnskap	66
6.3 Regelsammenligning: Reglene for ideelle organisasjoner sammenlignet med regnskapslovens regler	68
6.3.1 Balansen.....	69
6.3.2 Kontantstrøm	69
6.3.3 Aktivitetsregnskapet	70
6.4 Regnskapsregler for hjelpeorganisasjoner vs. regnskapsteori.....	71

6.4.1 Direkte kontantstrømoppstilling	72
6.4.2 Finansielt regnskap	72
6.5 Regnskapsregler for hjelpeorganisasjoner vs. Redd Barnas regnskap	75
6.6 Forslag til videreutvikling av regler	78
6.7 Forslag til videre praksis for Redd Barna.....	81
6.8 Oppsummering	82
7 KONKLUSJONER	83
7.1 Konsekvenser av dagens regler og regnskapsføring	83
7.2 Konklusjoner for videre praksis	84
7.3 Konklusjoner for videre studier.....	85
VEDLEGG 1.....	87
Regnskapsoppstilling for forretningsregnskapet.....	87
VEDLEGG 2.....	92
Årsregnskap Redd Barna 2005.....	92
VEDLEGG 3.....	98
Årsregnskap Redd Barna 2006.....	98
REFERANSER.....	106

1 PROBLEM

1.1 Generelt om bistand og bistandsorganisasjoner

Det er bred internasjonal enighet om at bekjempelse av fattigdom er en av de største internasjonale utfordringene vi står overfor i dette århundret. Bistand er et av flere virkemidler for å bekjempe fattigdom. Årene 1990 til 2002 var en periode hvor internasjonal bistand ble kraftig redusert (Tungodden, 2006). Det var i denne perioden sterkt fokus på at bistand ikke fungerte. I dag er bistandsdebatten mer nyansert og den er i hovedsak preget av to grupperinger ledet an av hhv. Jeffrey Sachs og William Easterly.

Sachs-grupperingen argumenterer for at en del fattige land har havnet i en fattigdomsfelle hvor de rett og slett er *for* fattige til å stimulere og få til økonomisk vekst (Sachs et al, 2004). F.eks. leder Afrikas ekstreme fattigdom til lave sparerater og negativ økonomisk vekst. Folk i disse landene bruker all sin inntekt på konsum av livsnødvendige varer slik at det ikke blir midler igjen til sparing og investering. Lav sparing blir heller ikke kompensert med direkte utenlandsinvesteringer (FDI) da det pga. dårlig infrastruktur og svak humankapital ikke inviteres til dette.

Som løsning på fattigdomsproblemet foreslår Sachs et såkalt "Big Push" i offentlige investeringer for disse landene (Sachs et al, 2004). Han mener at Afrika kan komme over sine strukturelle problemer bare de blir kompensert av et intensivt investeringsprogram. Et viktig poeng er at økningen i kapitalmengden må komme i *ett* stort steg som er nøye planlagt og rettet mot et sett av prioriterte investeringer (landlige, urbane, utdanning, teknologi, kjønnslikestilling, regional integrasjon osv.), da spesielt *offentlige* investeringer slik at bistanden ikke kan brukes til konsum. Tanken er at total bistand må mer enn fordobles slik at bistanden kan fylle finansieringsgapet mellom det et land trenger for å skape økonomisk vekst og det landet har råd til med egne midler. Finansieringen skal gjøre det mulig for de fattige landene å komme seg ut av fattigdomsfellen for så å vokse videre på egen hånd.

William Easterly, som representerer den andre hovedgrupperingen i bistandsdebatten, mener å ha empiriske bevis på at slike typer "Big Push" som Sachs foreslår har vært mislykkede flere ganger tidligere (Easterly, 2005). Easterly mener at et bedre alternativ til det altomfattende målet om å avskaffe all fattigdom i verden, vil være å konsentrere bistanden om *enkelte*

inngrep som fungerer og gir resultater. Han mener det er bevis for at en stykkvis fremgangsmåte har hatt mer suksess enn Sachs' "Big Push"-strategi.

Gradvise og inkrementelle reformer har hatt mer appell i disse dager enn det "Big Push"-strategien har hatt. Det er under dette synet dagens bistands- og hjelpeorganisasjoner hører hjemme. Easterly (2005) erkjenner at å opprettholde en stykkvis fremgangsmåte som fungerer bra vil kreve forbedrede insentiver for bistandsorganisasjonene. Dette mener han kan oppnås ved å rette mer fokus mot uavhengig evaluering av bistandsprosjekter, hvor man ser på resultatene og lærer av disse. Ved uavhengige evalueringer vil man bedre kunne se hvordan bistandsprosjekter fungerer. Easterly mener at det vil være mer produktivt å fokusere på slike kritiske insentivproblemer i bistand enn å love å avskaffe fattigdommen i verden.

Norsk bistand har som mål å bidra til varige bedringer i økonomiske, sosiale og politiske kår for befolkningen i utviklingslandene, med særlig vekt på at hjelpen skal komme de fattigste til gode (www.norad.no). Bistandsorganisasjoner og frivillige hjelpeorganisasjoner er en viktig del av dette arbeidet, og de jobber som oftest parallelt med statlige organer. De fleste bistandsorganisasjoner er imidlertid ikke underlagt statlig myndighet, og de finansieres som regel gjennom en blanding av private donasjoner og offentlige bevilgninger (www.norad.no).

1.1.1 Ulike organisasjoner og regnskap

Hjelpeorganisasjoner og private bedrifter opererer i svært forskjellige omgivelser. En måte å skille disse omgivelsene fra hverandre på er å dele organisasjonene inn i markedskoplete og budsjettkoplete organisasjoner (Monsen, 1987). I en markedskoplet organisasjon betaler kundene for de produkter som de mottar fra organisasjonen. Det foregår en byttehandel hvor organisasjonen får tilbake ressurser, i form av betaling, for produktene de leverer. I budsjettkoplete organisasjoner, derimot, mottar organisasjonen ressurser fra forskjellige kilder. Ressursene distribueres så videre til andre mottakere ved bruk av budsjetter. Det er ingen direkte forbindelse mellom de som skaffer organisasjonen ressurser og de som mottar ressurser fra organisasjonen. De budsjettkoplete organisasjonene kjennetegnes ved en enveis pengestrøm. En budsjettkoplet organisasjon må få tilført nye ressurser fra kapitalinnskytere for at virksomheten skal kunne fortsette.

Hjelpeorganisasjoner inngår i gruppen budsjettkoplete organisasjoner. De mottar hovedsakelig ressurser i form av offentlige tilskudd, tilskudd fra næringslivet, innsamlinger,

faddere etc., og de fordeler disse videre til ulike prosjekter. Fordelingen bør gjøres ved hjelp av et budsjett. Budsjettet er ofte koblet opp mot og påvirket av det finansregnskap som organisasjonen utarbeider. Dette skyldes at man ofte ønsker å kontrollere utnyttelsen av ressursene i en periode, og at man ønsker å sammenligne denne utnyttelsen med det som er budsjettet. Dette medfører at det blir viktig å beskrive og analysere regnskapet.

Et regnskap kan utarbeides på ulike måter. Det private regnskapet er det de fleste av oss tenker på når vi hører ordet ”regnskap”. Det er denne typen regnskap som brukes i private bedrifter. Reglene for norske private bedrifter står nedfelt i Regnskapsloven, og må følges av alle private foretak. Offentlige regnskap som f.eks. kommuneregnskap og statsregnskap skiller seg fra det private regnskapet på flere områder. Likevel ser vi også her en sterk påvirkning fra det private regnskapet.

Felles for de ulike typene av regnskap er at regnskapet er en historisk oppstilling. Det beskriver hva som har hendt i en periode. Regnskapet er altså knyttet til utførte handlinger (Monsen, 1987). På denne måten blir også regnskapet et viktig informasjonsgrunnlag når en organisasjon ønsker å se på resultatet av sine handlinger, og om målet for organisasjonen er nådd. Private bedrifter er såkalte ”business”-organisasjoner (Monsen, 1987). De tilbyr varer og tjenester som de mottar betaling for og med disse aktivitetene ønsker de å skape størst mulig overskudd i bedriften. Resultatet til et privat foretak i en periode kan sies å være et uttrykk for hvor godt foretaket har utført sin hovedmålsetting, altså overskuddsgenerering. Resultatet måler bedriftens lønnsomhet. Hjelperorganisasjoner har ikke en tilsvarende målsetting. De er såkalte ”non-business”-organisasjoner (Monsen, 1987) og maksimerer ikke profitt. Her får ikke innskyteren av kapital noe produkt eller tjeneste for sine innskutte midler. Dermed blir hovedoppgaven til hjelpeorganisasjonen isteden å forvalte de inntekter som samles inn. Inntektene må fordeles på en måte som oppfyller organisasjonens målsettinger best mulig. Regnskapet skal fortsatt vise organisasjonens aktiviteter, men her er det regnskapets gjenspeiling av organisasjonens fordeling som er det viktigste. Dersom målsetningene er nedtegnet i et budsjett vil fordelingen og utnyttelsen av ressursene kunne sammenlignes med det som er budsjettet. Regnskapsinformasjonen vil på denne måten kunne være en del av evalueringsgrunnlaget for enkeltprosjekter og for organisasjonen som helhet. Organisasjonen vil kunne se på resultatene av sine prosjekter, og lære av disse. På denne måten kan regnskapet også være en viktig del av beslutningsgrunnlaget i organisasjonen.

Med bakgrunn i ovenstående diskusjon vil det være interessant og nyttig å se på hvordan regnskapet i typiske hjelpeorganisasjoner utarbeides. Dette er et område som, i motsetning til regnskapet i private bedrifter, har vært lite studert tidligere. Dermed kan det også være vanskelig å si helt klart hvilke regnskapsregler som brukes i praksis i slike organisasjoner. Å se nærmere på regnskapet kan gi oss mer kunnskap om hvilke regnskapsregler som gjelder for denne typen organisasjoner og hvordan regnskapsreglene brukes i praksis. Når vi vet mer om hvordan selve regnskapet utarbeides vil det kanskje også være lettere å studere hvordan regnskapet kan tas i bruk til f.eks. ulike evaluerings- og styringsformål i organisasjonen. Med kunnskap om regnskapet vil det også være lettere for interessenter å forstå regnskapet og det vil kunne legge et større press på hjelpeorganisasjonene til å fordele sine midler på best mulig måte i henhold til organisasjonens mål.

1.2 Problemstilling

Hjelpeorganisasjoner kan sies å være en mellomting mellom private bedrifter og offentlige organisasjoner. De er ikke fullt ut private bedrifter da hjelpeorganisasjoner generelt ikke har noe profittmål. Hjelpeorganisasjoner er heller ikke offentlige organisasjoner. De fleste mottar midler fra det offentlige, men de er ikke underlagt statlig kontroll. Det vil dermed være naturlig i første omgang å anta at hjelpeorganisasjoner kanskje bruker en mellomting mellom privat og offentlig regnskap.

Jeg ønsker med denne utredningen å sette fokus på at vi har ulike regnskapsteorier både innen private og offentlige regnskap. Videre vil jeg sammenligne teoriene med de regnskapsregler som gjelder for hjelpeorganisasjoner, og jeg ønsker også å finne ut av om reglene blir fulgt i praksis. Det finnes mange typer hjelpeorganisasjoner. De fleste er ganske like i den forstand at de er rettet mot å hjelpe mennesker som på en eller annen måte er mer vanskeligstilte enn andre. Men det finnes også en del forskjeller mellom de ulike organisasjonene. Noen organisasjoner retter seg hovedsakelig mot store krisesituasjoner som f.eks. sult- eller naturkatastrofer, mens andre kanskje har et mer langsiktig perspektiv på sitt bistandsarbeid. Røde Kors, Kirkens Nødhjelp og Leger Uten Grenser er eksempler på organisasjoner som jobber både langsiktig og i akutte krisesituasjoner. Vi har også organisasjoner som fokuserer virksomheten mot en spesiell gruppe mennesker, f.eks. fysisk eller psykisk

utviklingshemmede, blinde og svaksynte (Blindeforbundet), mennesker med en spesiell sykdom (Kreftforeningen, Norsk revmatikerforbund) eller barn (Redd Barna, Plan Norge).

For å avgrense utredningens omfang har jeg valgt å ta for meg én organisasjon innen gruppen hjelpeorganisasjoner. Dette valget falt på Redd Barna. Organisasjonen er en frivillig, medlemsstyrt rettighetsorganisasjon som er partipolitisk og religiøst nøytral. Grunnlaget for Redd Barnas arbeid er FNs konvensjon om barns rettigheter og menneskerettighetserklæringen. Redd Barna er en forkjemper for barns rettigheter, og deres visjon er en verden der barns rettigheter er innfridd (www.reddbarna.no). Herunder jobber organisasjonen også for å bekjempe fattigdom, styrke folks evne til å mestre og bekjempe hiv og aids, og å sikre barn utdanning. En nesten hvilken som helst hjelpeorganisasjon kunne vært et aktuelt studieobjekt for denne utredningen. Jeg har imidlertid valgt Redd Barna da dette er en stor og viktig organisasjon i Norge, samtidig som det er en organisasjon som de fleste av oss kjenner til. Det vil med dette være interessant å se på Redd Barnas regnskaper, hvilke regnskapsregler de bruker, og om det er eventuelle forskjeller mellom reglene og utarbeidelsen av regnskapet i praksis. Jeg vil også kritisk vurdere regler og praksis opp mot den litteraturen vi har på ulike typer regnskap.

1.3 Formål

Jeg har argumentert for at det kan være nyttig å kartlegge og diskutere regnskapsføringen i hjelpeorganisasjoner. Både regler og praksis har vært lite studert tidligere og resultatene av en slik studie kan være essensielle i en eventuell videre studie av hvordan regnskapet tas i bruk i evaluering av bistandsprosjekter og i styringen av organisasjonen. I denne sammenheng blir regnskapet en viktig del av organisasjonens beslutningsgrunnlag.

Formålet med denne utredningen er derfor;

- 1) å gi en oversikt over regnskapsreglene som gjelder for hjelpeorganisasjoner i Norge.
- 2) å sammenligne regnskapsreglene med to ulike regnskapsteorier, henholdsvis forretningsregnskapet og forvaltningskameralistikken, samt foreta en kritisk vurdering av reglene og komme med synspunkter på en eventuell videreutvikling.

- 3) å sammenligne regnskapsoppstillingene til en bestemt hjelpeorganisasjon (Redd Barna) med reglene som gjelder for denne typen organisasjoner, for å se om reglene blir fulgt.
- 4) å komme med forslag til videre studier og videre praksis på området "regnskap i hjelpeorganisasjoner". Det kan f.eks. være interessant å spørre brukere av regnskapet om de er fornøyd med den informasjonen regnskapet gir dem, og også hvordan regnskapet brukes i evaluering av prosjekter og i styringen av organisasjonen.

1.4 Utredningens videre struktur

Utredningen starter med en diskusjon av metode i kapittel 2. Deretter blir den teoretiske referanserammen beskrevet i kapittel 3. I første del av kapitlet ser jeg på generell teori for finansregnskap og ulike regnskapsbegreper, mens jeg i siste del kommer nærmere inn på teorien for ulike regnskaps- og bokføringsmetoder.

Kapittel 4 tar for seg reglene for regnskapsføring i hjelpeorganisasjoner. Her har Norsk Regnskapsstiftelse kommet med en ny foreløpig standard, og vi skal se på innholdet i denne standarden.

I kapittel 5 beskriver jeg regnskapet til Redd Barna for de to siste årene (2005 og 2006). Jeg legger spesielt vekt på siste år da Redd Barna her tar i bruk den nye standarden i sin regnskapsføring.

I kapittel 6 presenterer jeg ulike analysedimensjoner. Jeg foretar en teoretisk sammenligning mellom kjøpmannens og kameralistens regnskap, en regelsammenligning mellom Regnskapsloven og den nye standarden, og jeg sammenligner den nye regnskapsstandard med den referanserammen jeg har bygd opp (kapittel 3). Jeg vil også foreta en sammenligning av standardens regler opp mot Redd Barnas regnskap. Til slutt i kapitlet vil jeg komme med forslag til videreutvikling av regler samt videre praksis for Redd Barna.

Avslutningsvis vil jeg i kapittel 7 oppsummere de viktigste konklusjonene i analysen, samt trekke konklusjoner for videre praksis og videre studier.

2 METODE

Jeg har i kapittel 1 beskrevet hvorfor det er interessant å studere regnskap i hjelpeorganisasjoner. Jeg har videre i kapittel 1 beskrevet hvilken organisasjon jeg ønsker å studere. I dette kapitlet beskriver jeg hvordan jeg har gått frem for å løse oppgavens problemstilling. Jeg presenterer ulike metoder og avklarer hvilke metoder jeg ønsker å bruke. Dette har betydning for vinklingen av oppgaven og hvilken kunnskap som fremkommer av utredningen.

2.1 Metodesynsmåter

Ulike metodesynsmåter er ulike perspektiver å se virkeligheten på.

Det finnes tre hovedsynsmåter (Monsen, 1987);

- analytisk synsmåte
- systemsynsmåte
- aktørsynsmåte

Valg av synsmåte vil ha betydning for de konklusjoner man kan trekke på bakgrunn av sine undersøkelser (Monsen, 1987). Jeg vil derfor her presentere de tre ulike metodesynsmåtene og videre argumentere for hvilke synsmåter jeg velger å bruke.

2.1.1 Analytisk synsmåte

Virkeligheten betraktes som om den er sammensatt av ulike komponenter på en objektiv måte. Kunnskapen som utvikles er av individuavhengig karakter, dvs. at ulike individer vil oppfatte samme fenomen på samme måte. Helheten betraktes som summen av delene.

2.1.2 Systemsynsmåte

Systemsynsmåten antar at virkeligheten er sammensatt på en slik måte at helheten avviker fra summen av delene. Helhetens ulike deler blir viktige fordi vi har med positive eller negative synergieffekter å gjøre. Delene forklares ut i fra helhetens egenskaper, ikke omvendt. F.eks. kan flere individ utgjøre deler av et system, men deres handlinger forklares i termer av

systemets egenskaper. Systemsynsmåten forklares altså ut fra helhetens egenskaper. Kunnskapen man utvikler i henhold til systemsynsmåten er objektiv, men systemavhengig.

2.1.3 Aktørsynsmåten

Aktørsynsmåten formål er å kartlegge den betydning og det innhold som ulike aktører legger i sine handlinger og det miljø som omgir dem. Virkeligheten antas derfor å bestå av ulike sosiale prosesser. Den kunnskap man utvikler i henhold til aktørsynsmåten er individavhengig. Det er de enkelte individers handlinger og ikke helhetens handlinger som er av interesse.

2.1.4 Valg av synsmåte

Jeg skal i min utredning studere regnskapsregler. Reglene er observerte fenomener, og regnskapet er sammensatt av disse på en objektiv måte. Det er derfor naturlig å bruke den analytiske synsmåten. Jeg kan derfor anta at kunnskapen som fremkommer av min analyse vil være individuavhengig. Kunnskapen vil altså oppfattes på samme måte av ulike individer. Jeg vil til dels også ta i bruk systemsynsmåten i denne utredningen. Jeg ser på en aktuell organisasjon og på regnskapsreglene som gjelder for denne. Jeg undersøker om reglene blir fulgt eller ikke, og om de medfører et regnskap som gir best mulig informasjon til regnskapsbrukerne. En sammenligning av regnskapene med ulike regnskapsmodeller vil gjøre at vi oppnår en mer helhetlig forståelse av regnskapsområdet. Jeg vil imidlertid ikke gå inn på om, og eventuelt hvordan, regnskapet f.eks. brukes i styringen av organisasjonen, eller som en del av styringssystemet som helhet. Hvordan regnskapet betraktes og brukes ut i fra et mer helhetlig styringssynspunkt, vil fra meg isteden være et forslag til en eventuell videre studie. Jeg vil ikke ta i bruk aktørsynsmåten hvor helheten betraktes ut fra de ulike delenes (f.eks. regnskapet og andre deler av styringssystemet) egenskaper. Valget av den analytiske synsmåten medfører at vi betrakter regnskapet i organisasjonen atskilt fra andre problemområder. Vi vil ikke kunne si noe om hvilken innvirkning behandlingen av regnskapene vil ha på andre problemområder, f.eks. som en del av organisasjonens styringssystem. Dette kan også være en idé til en videre studie.

2.2 Forskningsmetoder

Forskning er prosessen med å planlegge, sette i verk og undersøke, med den hensikt å finne svar på våre utvalgte spørsmål (Ghauri og Grønhaug, 2002). For å få troverdige og pålitelige svar må vi gjøre disse undersøkelsene på en systematisk måte, slik at andre lettere kan forstå og ha tiltro til vår utredning (Ghauri og Grønhaug, 2002). Forskningsmetode kan sees på som verktøy eller fremgangsmåter for å få svar på våre spørsmål (Ghauri og Grønhaug, 2002).

Før vi velger forskningsmetode må vi komme opp med et forskningsdesign, dvs. en slags overordnet plan eller strategi for hvordan vi skal få besvart våre spørsmål på en best mulig måte (Ghauri og Grønhaug, 2002). Valget av design har implikasjoner for hvilke data som skal innhentes og hvordan de skal innhentes; med andre ord hvilken forskningsmetode som skal tas i bruk.

Ulike forskningsproblem varierer ofte ut ifra hvor godt problemet er forstått. Basert på problemets struktur skiller vi mellom tre hovedtyper av forskningsdesign; eksplorativt design, deskriptivt design og kausalt design. Under hver av de ulike typene forskningsdesign finner vi ulike forskningsmetoder. Jeg vil presentere en vanlig forskningsmetode under henholdsvis hver av de tre typene design.

2.2.1 Eksplorativt design

Denne typen forskningsdesign er utforskende og passer godt til forskning hvor selve problemet er dårlig forstått (Ghauri og Grønhaug, 2002). Et nøkkelord ved eksplorativt design er *fleksibilitet*. Når ny informasjon er tilgjengelig kan forskningen endre retning (Ghauri og Grønhaug, 2002). Nødvendig kunnskap og evner for å bruke eksplorativt design er derfor evnen til å observere, skaffe informasjon og konstruere en forklaring (Ghauri og Grønhaug, 2002).

2.2.1.1 Casestudie

Et casestudie fokuserer på en eller flere organisasjoner eller grupper innen organisasjoner med den hensikt å analysere *omgivelsene* og *prosessene* som er involvert i fenomenet som studeres (Meyer, 2001). De detaljerte observasjonene i casestudiet gir oss muligheten til å studere mange ulike aspekter og til å studere dem i sammenheng med hverandre (Meyer, 2001). Et

casestudie har få spesifikke retningslinjer og er åpne for bruk av teori og konsepter til å guide forskningen og analyseringen av data (Meyer, 2001).

Casestudier er en nyttig forskningsmetode når forskningstemaet er lite kjent. I denne typen forskningsmetode stiller vi ofte spørsmålene hvordan og hvorfor (Ghauri og Grønhaug, 2002). En måte å analysere innsamlede data på i casestudier er å se etter likheter og forskjeller mellom ulike case. Dersom vi kan finne et systematisk mønster kan vi akseptere eller bekrefte hypotesene våre (Ghauri og Grønhaug, 2002). Vi trenger ikke statistisk testing for å komme til konklusjoner. Det som kreves er at mønsteret som kommer frem må være systematisk.

Et casestudie er en løs forskningsmetode og krever en rekke valg, som f.eks.;

- Valg av case; Hvilke case og hvor mange skal vi velge?
- Valg av tidsperioder; For hvor mange år/hvor mange ganger skal man samle inn data?
- Valg av studieobjekter i organisasjonen
- Valg av datainnsamlingsprosedyrer; intervjuer, dokumentasjon eller observasjon?

2.2.2 Deskriptivt design

I deskriptive forskningsdesign er problemet strukturert og godt forstått (Ghauri og Grønhaug, 2002). Surveyundersøkelser er et typisk eksempel på et deskriptivt forskningsdesign.

2.2.2.1 Surveystudier

I surveystudier foretar man flere registreringer av informasjon angående det man søker å få svar på. Som oftest samler man inn informasjon gjennom spørreskjemaer eller intervjuer. En detaljert plan må lages på hvor mange og hvem som skal intervjues (Ghauri og Grønhaug, 2002). Surveystudier er med andre ord, i motsetning til casestudier, en veldig strukturert forskningsmetode. Når vi har fått et tilstrekkelig antall registreringer kan vi med statistiske beregninger foreta en generalisering. Med et utvalg registreringer i populasjonen lar vi så våre konklusjoner gjelde for hele populasjonen.

2.2.3 Kausalt design

I et kausalt forskningsdesign står man overfor ”årsaks-virknings”-problemer. Hovedoppgaven er å isolere virkningen og å si noe om og i hvilken grad årsaken resulterer i virkningen (Ghauri og Grønhaug, 2002). Det klassiske eksperimentet er et typisk eksempel på et kausalt forskningsdesign.

2.2.3.1 Eksperiment

Det klassiske eksperimentet består av en eksperimentgruppe og en kontrollgruppe (Nachmias og Nachmias, 2004). De to gruppene er like. Den ene utsettes for den uavhengige variabelen mens den andre ikke gjør det. Individene eller casene velges til de ulike gruppene ved randomisering. Man foretar en pretest for alle case i begge gruppene før man introduserer den uavhengige variabelen, og en posttest etter at eksperimentgruppen har blitt utsatt for den uavhengige variabelen. Forskjellen mellom pretest og posttest sammenlignes mellom gruppene. Dersom forskjellen for eksperimentgruppen er signifikant større enn for kontrollgruppen kan man konkludere med at den uavhengige variabelen er kausalt relatert til den avhengige variabelen. Det klassiske eksperimentet hjelper oss til å trekke kausale konklusjoner, og til å på en enkel måte observere om den uavhengige variabelen fører til endringer i den avhengige variabelen.

2.2.4 Valg av forskningsmetode

Min utredning vil i stor grad være basert på casestudier. Et eksplorativt forskningsdesign passer godt da det åpner for fleksibilitet i forskningen. Dette gjør f.eks. ikke en surveyundersøkelse som er en veldig strukturert forskningsmetode. Utredningen er ikke ment å brukes til å foreta en statistisk generalisering, men heller ment som en analytisk vurdering av regnskapet til hjelpeorganisasjoner. Det er derfor en fordel med et forskningsdesign som er fleksibelt og åpent for bruk av teori og konsepter. Min analyse vil nettopp gjøres med bakgrunn i ulike typer regnskapsteorier og konsepter. Disse er nærmere presentert i kapittel 3. Et kausalt design vil heller ikke passe i denne utredning da jeg ikke er ute etter å forklare kausale sammenhenger. Jeg tar for meg en hjelpeorganisasjon, men den vil ikke bli utsatt for noen uavhengig variabel slik som i et klassisk eksperiment.

Regnskap i hjelpeorganisasjoner er et tema som har vært lite studert tidligere. Jeg har valgt å studere ett case i denne utredningen. I utgangspunktet så jeg for meg en utredning med to organisasjoner som var rettet mot å hjelpe barn; herunder Redd Barna og Plan Norge, og jeg ønsket å sammenligne disse organisasjonenes regnskaper. Imidlertid har det underveis i utredningen dukket opp mange interessante analysedimensjoner. Alle disse kan ikke omfattes av én utredning alene, og jeg har derfor valgt å konsentrere meg om Redd Barna. En sammenligning av to eller flere hjelpeorganisasjoner vil imidlertid kunne være en idé for videre studier innen temaet. I utredningen foretar jeg analyser med utgangspunkt i ulike regnskapsteorier, samt med bakgrunn i regnskapsstandarden *NRS F God regnskapsskikk for*

ideelle organisasjoner (denne presenteres i kapittel 4) og Redd Barnas offentlige regnskap og årsrapporter. Mest interessant vil det være å se på Redd Barnas regnskaper for de to siste årene; 2005 og 2006. Dette fordi Redd Barna i 2006 har endret sin regnskapspraksis som følge av nevnte NRS F-standard.

2.3 Oppsummering

Jeg har i dette kapitlet foretatt valg av metodesynsmåter og forskningsmetode for hvordan jeg vil angripe utredningens problemstilling. For å kunne analysere reglene og regnskapene trenger jeg imidlertid også en referanseramme. Denne blir presentert i neste kapittel.

3 REFERANSERAMME

I dette kapittelet vil jeg presentere referanserammen som jeg senere vil bruke i analysen. Som jeg var inne på i innledningen så finnes det flere typer av regnskap. Typen regnskap som tas i bruk er som oftest avhengig av hvilken type organisasjon vi snakker om. Regnskapene bygger på ulike prinsipper og disse prinsippene er sentrale i forhold til analysen av de dataene som kommer frem av regnskapet.

I kapittel 3.1 sier jeg først litt om formålet med å føre regnskap. Ulike organisasjoner har ofte ulike informasjonsbehov avhengig av organisasjonens formål. Det samme gjelder regnskapsbrukerne i miljøet rundt organisasjonen. Jeg vil i kapittel 3.2 forklare nærmere forskjellen på gevinstorienterte og ikke-gevinstorienterte organisasjoner, samt deres oppbygning, formål og informasjonsbehov.

De fleste problemene man støter på ved regnskapsføring bunner som regel i hvordan man skal bokføre inntekter og utgifter. Jeg vil i kapittel 3.3 definere ulike betydninger av regnskapsbegrepene inntekter og utgifter. Denne presiseringen er viktig da begrepene har ulik relevans avhengig av typen organisasjon vi har med å gjøre. Ulike organisasjoner bruker ofte ulike typer regnskapsmodeller. Jeg vil derfor videre presentere noen av de hovedtypene av regnskap som finnes. Dette vil kunne hjelpe oss å se hvor i ”regnskapsjungelen” hjelpeorganisasjoner hører hjemme. Hovedsakelig skiller vi mellom lønnsomhetsregnskap og finansielle pengeregnskap (jf. kapittel 3.4). Under disse to kategoriene finner vi ulike regnskapsmodeller. Jeg vil presentere grunnprinsippene i noen av disse. Spesielt vil jeg se på forretningsregnskapet (jf. kapittel 3.6) og forvaltningskameralistikken (jf. kapittel 3.7) som er de to modellene som vil være mest interessante i min studie av regnskap i hjelpeorganisasjoner.

I tillegg til valg av regnskapsmodell vil jeg også presentere de ulike bokføringsmetodene vi har å forholde oss til; herunder enkel bokføring, systematisk enkel bokføring og dobbel bokføring. Spesielt kan nevnes at både kjøpmannens og kameralistens bruk av disse ulike bokføringsmetodene vil bli presentert (hhv. kapittel 3.6 og 3.7). Hjelpeorganisasjoner kan nemlig betraktes som en mellomgruppe mellom private bedrifter (jf. kjøpmannens bokføring) og offentlige organisasjoner (jf. kameralistens bokføring). Derfor skal det undersøkes om

ideer både fra kjøpmannens og kameralistens bokføring kan være nyttige ved videreutvikling av hjelpeorganisasjoners bokføring.

3.1 Formål med regnskap

Et viktig formål med utarbeiding av finansregnskap, er å gi brukerne informasjon som er av verdi når de skal fatte beslutninger av økonomisk karakter (Monsen, 1987). Denne målsetningen operasjonaliseres gjerne i form av bl.a. resultatregnskap, balanse og en finansiell oversikt (Monsen, 1987). Ved hjelp av slike regnskapsoppstillinger fra tidligere år skal man kunne fatte bedre beslutninger om fremtiden.

Et annet viktig formål med utarbeiding av finansregnskapet er kontrolldimensjonen. Ofte stiller man opp et budsjett for den kommende regnskapsperioden, og dette budsjettet er ofte påvirket av det finansregnskapet som utarbeides (Monsen, 1987). Dette skyldes at man ønsker å kontrollere hvordan organisasjonen har utnyttet sine ressurser i en periode, og at man ønsker å sammenligne denne utnyttelsen med det som var budsjettet (Monsen, 1987). Dette medfører at det blir viktig å beskrive og analysere regnskapet. Spesielt for ikke-gevinstorienterte organisasjoner er også at ledere i disse organisasjonene ofte må holde seg innenfor bestemmelser som er fattet angående bruk av finansielle midler (Monsen, 1987). Et viktig formål for en slik organisasjon kan derfor være å kontrollere at disse bestemmelsene er overholdt.

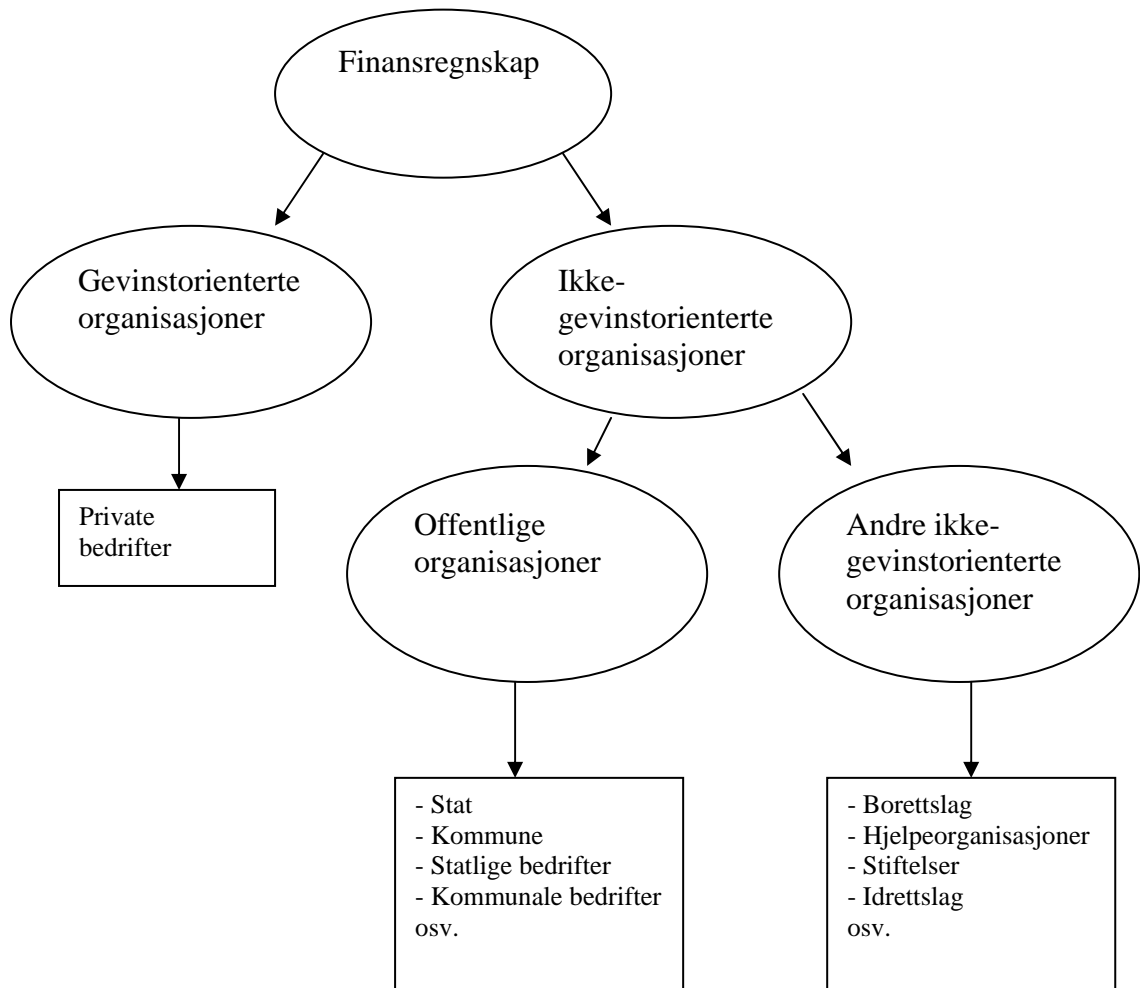
Regnskapets form og innhold bør tilpasses den organisasjonen som skal regnskapsrapporteres, de regnskapsbrukerne som skal anvende informasjonen og de situasjoner som regnskapet skal anvendes i. Grovt kan vi skille mellom gevinstorienterte og ikke-gevinstorienterte organisasjoner. Private bedrifter er de typiske gevinstorienterte organisasjonene, mens vi under ikke-gevinstorienterte organisasjoner finner de offentlige organisasjonene og også andre ikke-gevinstorienterte organisasjoner; herunder blant annet hjelpeorganisasjoner.

3.2 To hovedtyper av organisasjoner

I kapittel 1.1.1 var jeg så vidt inne på forskjellen mellom markedskoplete og budsjettkoplete organisasjoner. I dette kapittelet skal jeg definere nærmere dette skillet, men isteden kaller vi

her de to hovedkategoriene av organisasjoner for gevinstorienterte og ikke-gevinstorienterte organisasjoner.

Figuren nedenfor viser en oversikt over gevinstorienterte og ikke-gevinstorienterte organisasjoner:

Figur 3.1: Finansregnskapet for ulike organisasjoner.

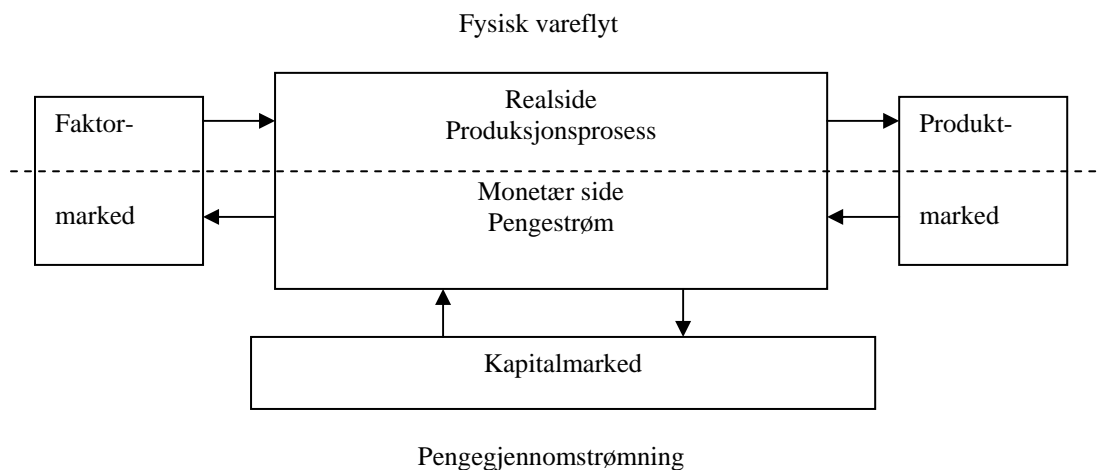
3.2.1 Gevinstorienterte organisasjoner

En gevinstorientert organisasjon eksisterer hovedsakelig for å generere profitt. Sagt på en enkel måte ønsker den å få inn mer penger enn den bruker. På denne måten oppnår bedriften et overskudd og hovedformålet er å maksimere dette overskuddet. Eierne av bedriften kan velge om de ønsker å beholde hele overskuddet selv, investere det i den videre driften av selskapet eller om de ønsker å dele det med de ansatte. I en gevinstorientert bedrift tilbyr bedriften et produkt eller en tjeneste i markedet. Dersom kunden ønsker produktet eller

tjenesten må han betale for det. På denne måten vil etterspørselen etter det spesielle produktet eller tjenesten være avgjørende for bedriftens salg. Bedriften er med andre ord markedskoplet. Prisen på produktet eller tjenesten vil både avhenge av markedsforholdene og hvilke utgifter bedriften må ut med for å produsere produktet. Målet er at inntektene, gjennom salg, skal være tilstrekkelig til å dekke alle utgiftene og i tillegg gi et overskudd til eierne. Verdien av ytelsen måles ved hjelp av inntekter. På denne måten blir det en direkte sammenheng mellom inntekter fra salg og utgifter som medgår i produksjonen av produktet.

Typiske gevinstorienterte organisasjoner er private bedrifter. Resultatet til et privat foretak kan i en periode sies å være et uttrykk for hvor godt foretaket har utført sin hovedmålsetning; nemlig generering av overskudd.

Den gevinstorienterte organisasjonen kan oppsummeres gjennom følgende modell:

Figur 3.2: The Capital Circulation Model of the Firm. (Kilde: Monsen, 2005a, Figur 1, s. 23)

Over den stiplede linjen har vi ytelsessiden (aktivitetssiden). Bedriften skaffer innsatsfaktorer (materialer, arbeidskraft osv.) i faktormarkedet. Innsatsfaktorene brukes i produksjonsprosessen. Når varen er ferdig produsert tilbys den i produktmarkedet. Herfra går det en pengestrøm tilbake til bedriften og faktormarkedet. Dette er betalingssiden (pengesiden) og den vises under den stiplede linjen. På betalingssiden har vi også en pengestrøm til og fra kapitalmarkedet. Dette kan forklares gjennom at bedriften kan låne penger i dette markedet som den senere må betale tilbake.

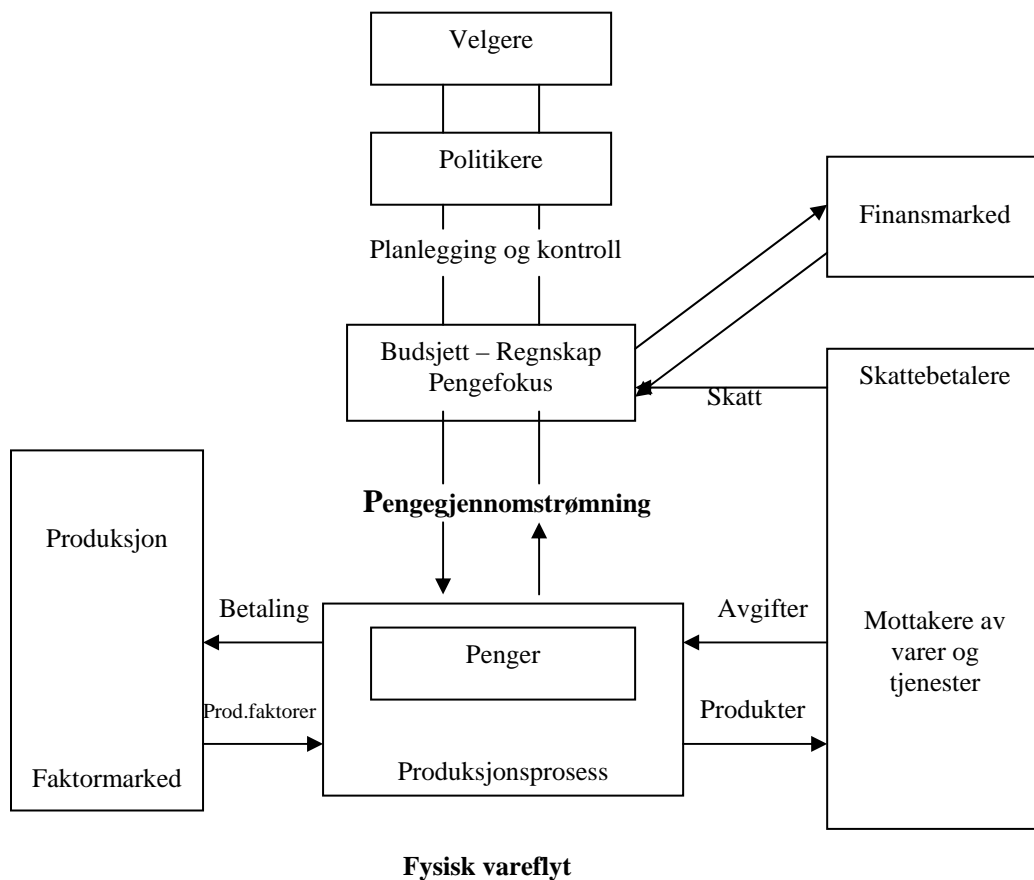
3.2.2 Ikke-gevinstorienterte organisasjoner

Ikke-gevinstorienterte organisasjoner eksisterer ikke, per definisjon, for å generere overskudd. Deres grunnleggende målsetting er å yte tjenester til samfunnet. Et eventuelt overskudd i en ikke-gevinstorientert organisasjon kan dermed ikke utdeles til eierne av organisasjonen. Inntektene i en ikke-gevinstorientert organisasjon kommer ofte fra ulike kilder, eksempelvis; betaling for produkter, offentlige og private tilskudd, skatter etc. Ikke-gevinstorienterte organisasjoner må også få dekket sine utgifter med tilstrekkelig inntekter, men det er ingen direkte sammenheng mellom inntektene og de utgiftene som går med i produksjonen. Det er f.eks. ikke alltid at innskyterne av kapital får et produkt eller en tjeneste tilbake for sine innskutte midler. Utfordringen for de ikke-gevinstorienterte organisasjonene blir å bruke de ressursene de har til rådighet så effektivt som mulig.

Typiske ikke-gevinstorienterte organisasjoner er offentlige organisasjoner som stat, kommune, statlige bedrifter og kommunale bedrifter (jf. figur 3.1) Andre ikke-gevinstorienterte organisasjoner er f.eks. hjelpeorganisasjoner, borettslag, idrettslag og andre typer stiftelser (jf. figur 3.1).

I en privat bedrift er det resultatet som måler bedriftens lønnsomhet og om hovedmålsetningen er nådd, altså generering av overskudd. En tilsvarende målsetning har vi ikke for ikke-gevinstorienterte organisasjoner. Her er hovedoppgaven isteden å forvalte de inntekter som skaffes på en mest mulig effektiv måte i henhold til organisasjonens målsetninger. Inntektene fordeles ofte videre ved hjelp av et budsjett, herav navnet budsjettkoplete organisasjoner.

Figuren nedenfor beskriver strukturen i en offentlig organisasjon. Også andre ikke-gevinstorienterte organisasjoner kan betraktes på omtrent samme måte, med unntak av velgere og politikere:

Figur 3.3: The Economic Process Model of Government. (Kilde: Monsen, 2005a, Figur 2, s. 23)

I hjelpeorganisasjoner har man ikke skatt som inntekt, men hvis vi ser på resten av betalingssiden vil den være ganske illustrerende for forskjellen mellom ytelsessiden og betalingssiden i forhold til en privat bedrift. I begge typene av organisasjoner pådrar man seg utgifter for å kunne produsere varer og tjenester, dvs. ytelser. Verdien på ytelsene bør alltid være større enn det koster å fremstille ytelsene. Følgelig finnes et resultatstrev i begge typene organisasjoner (Monsen, 2005a). De respektive resultatregnskapene er imidlertid svært forskjellige. I private bedrifter har man fokus på et *lønnsomhetsresultat* (se kapittel 3.6.4). De opptjente inntektene sammenstilles med kostnadene, og resultatet er et mål på bedriftens lønnsomhet. Pga. fordelingsperspektivet blir fokuset i ikke-gevinstorienterte organisasjoner på et *finansielt resultat* isteden for på et lønnsomhetsresultat. I offentlige organisasjoner og andre ikke-gevinstorienterte organisasjoner tilbyr man ytelser for å utføre spesielle oppgaver. Disse

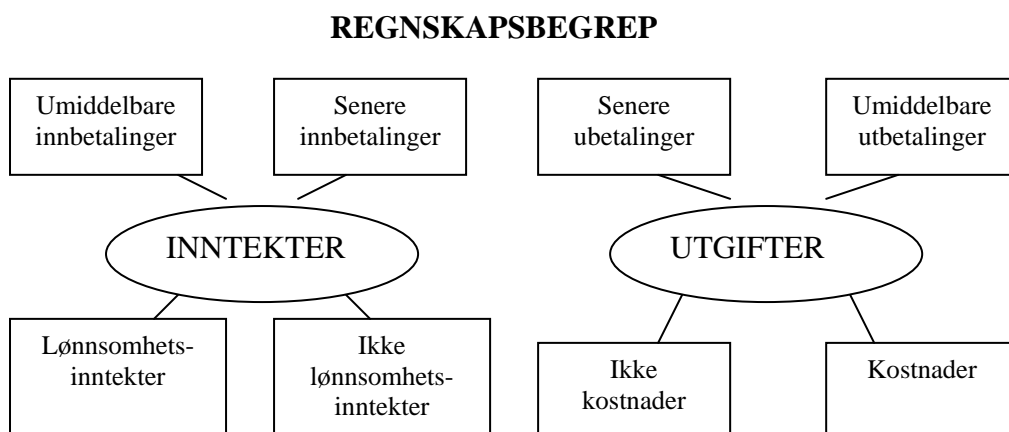
ytelsene selges ikke. Hvis det i det hele tatt kreves betaling gjøres dette i form av gebyrer eller beskatning, ikke priser. Disse skattene eller gebyrene har ofte liten eller ingen sammenheng med de utgiftene som går med for å fremstille ytelsene.

Oppsummert ser vi altså at hovedforskjellen mellom gevinstorienterte og ikke-gevinstorienterte organisasjoner ligger på inntektssiden i resultatregnskapet. Mens private bedrifter fokuserer på lønnsomhetsinntekter, og sammenstiller disse med bedriftens kostnader, fokuserer ikke-gevinstorienterte organisasjoner på de totale inntektene og utgiftene. Forskjellen mellom disse regnskapsbegrepene presenteres nærmere nedenfor.

3.3 Regnskapsbegreper – inntekter og utgifter

I mange sammenhenger bruker vi begrepene inntekter, utgifter, kostnader, innbetalinger og utbetalinger om hverandre uten å egentlig presisere hva som ligger i begrepene. Når vi nå etter hvert skal se nærmere på ulike typer regnskap kan det være nyttig å presisere disse begrepene og deres ulike betydninger litt nærmere.

Hovedbegrepene innenfor finansregnskap er inntekter og utgifter. En inntekt er et krav på en innbetaling, enten innbetalingen kommer umiddelbart eller senere, mens en utgift er en forpliktelse til utbetaling, enten utbetalingen kommer umiddelbart eller senere (Monsen, 2005b) Inntektenes og utgiftenes regnskapsmessige karakter kan vi forklare ved hjelp av figuren nedenfor:

Figur 3.4: Inntektenes og utgiftenes regnskapsmessige karakter. (Kilde: Monsen, 2005a, Figur 3, s. 24)

Vi deler her inntektene og utgiftene opp langs to dimensjoner. Den første dimensjonen tar for seg den finansielle/pengeomessige virkningen. Denne virkningen finner vi for alle typer organisasjoner. Vi skiller mellom umiddelbare og senere innbetalinger og utbetalinger. Inntektene og utgiftene har en umiddelbar virkning på pengebeholdningen når de tidsmessig faller sammen med inn- og utbetalingene (Monsen, 2005b). Vi snakker da om pengetransaksjoner. Dersom vi har senere innbetalinger og utbetalinger er dette ikke-pengetransaksjoner. Sistnevnte transaksjoner medfører betalinger på et senere tidspunkt og omtales derfor som kreditt-transaksjoner. Senere innbetalinger og utbetalinger gir i første omgang endringer i fordringer og gjeld. Senere innbetalinger gir en økning i fordringer, mens en senere utbetaling gir en økning i gjeld. Ved umiddelbare innbetalinger og utbetalinger erstattes fordringer og gjeld med en endring i betalingskonti, f.eks. en kassekonto.

Inntektene og utgiftene påvirker ikke bare pengebeholdningen. Inntekter og utgifter kan også deles inn i forhold til om de har lønnsomhetsresultatmessig virkning eller ikke. Den andre dimensjonen tar for seg dette. Inntektene og utgiftene har lønnsomhetsresultatmessig virkning når de påvirker regnskapsperiodens lønnsomhetsresultat. De kalles da lønnsomhetsinntekter og kostnader. Denne virkningen finner vi bare for bedrifter hvor det er en årsakssammenheng mellom inntektene og utgiftene, altså i gevinstorienterte organisasjoner. En sammenstilling av en periodes lønnsomhetsinntekter og kostnader angir periodens lønnsomhetsresultat. Denne sammenstillingen fremkommer også i Regnskapsloven §4-1, punkt 3: *”Utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt” (sammenstillingsprinsippet)*. Inntekter og utgifter har ikke lønnsomhetsresultatmessig virkning dersom de ikke påvirker periodens lønnsomhetsresultat. Slike inntekter og utgifter vil isteden påvirke formuen og/eller dens finansiering (Monsen, 2005b). Dvs. de vil føre til endringer i eiendeler eller gjeld.

Når vi ser på inntekter og utgifter gjennom ovenstående to dimensjoner betyr dette at vi står overfor to periodiseringsprinsipp; Ett periodiseringsprinsipp fokuserer på den pengemessige virkningen av inntekter og utgifter, nemlig innbetalinger og utbetalinger. Under dette prinsippet periodiseres inntektene og utgiftene i forhold til når de er betalt. Vi kan kalle det et *finansielt periodiseringsprinsipp*. Det andre periodiseringsprinsippet fokuserer på den lønnsomhetsmessige virkningen av inntekter og utgifter, nemlig lønnsomhetsinntekter og kostnader. Under dette prinsippet periodiseres inntektene og utgiftene i forhold til når de har påvirkning på lønnsomhetsresultatet. Vi kan kalle dette for et *lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp*. For inntekter betyr dette at de periodiseres i forhold til når de er

opptjent, mens kostnadene sammenstilles med tilhørende inntekt. Det er dette siste periodiseringsprinsippet som norske lærebøker bruker når de skriver om periodisering. Terminologien er tilpasset regnskapsføring for private bedrifter. Tar man imidlertid også i betraktning andre organisasjoner, vil det være viktig å presisere skillet mellom disse to periodiseringsprinsippene.

Oppsummert kan vi si at inntektene og utgiftene alltid vil ha en finansiell/pengemessig virkning, dvs. for alle typer organisasjoner, enten de er gevinstorienterte eller ikke-gevinstorienterte. For organisasjoner som er gevinstorienterte vil inntektene og utgiftene også ha en lønnsomhetsresultatmessig virkning. Det er kun i de gevinstorienterte organisasjonene det er av interesse å fokusere på et lønnsomhetsresultat; her er det en kausalsammenheng mellom utgående og inngående ytelser og penger. Dette betyr at vi står overfor to hovedtyper av regnskap, nemlig *finansielt pengeregnskap* og *lønnsomhetsregnskap* (Monsen, 2005b).

3.4 Finansielle regnskap vs. lønnsomhetsregnskap

Jeg ønsker i denne utredningen å se på to ulike typer regnskap; finansielt regnskap og lønnsomhetsregnskap. Vi har flere ulike regnskapsteorier innen både finansielt regnskap og lønnsomhetsregnskap. Ulike regnskapsteorier fokuserer på ulike regnskapsbegreper. Det finansielle regnskapet fokuserer altså på den finansielle virkningen av inntekter og utgifter. Vi er her interessert i pengetransaksjonene og om de har umiddelbar eller senere effekt på kassebeholdningen. Inntekter og utgifter som har umiddelbar effekt vil være i form av innbetalinger og utbetalinger, mens inntekter og utgifter med senere effekt vil være i form av fordringer og forpliktelser. I ikke-profitorienterte organisasjoner er det mest interessant å fokusere på et finansielt resultat. I Norge er kommuneregnskapet og statsregnskapet begge eksempler på finansielle regnskap. Kommuneregnskapet fokuserer på de totale inntektene og utgiftene, mens statsregnskapet har fokus på periodens innbetalinger og utbetalinger. Forvaltningskameralistikken er også et finansielt regnskap. Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 3.7.3.

I et lønnsomhetsregnskap fokuserer man derimot på inntektenes og utgiftenes lønnsomhetsresultatmessige virkning. Dvs. vi er interessert i å skille mellom transaksjoner med lønnsomhetsresultatmessig virkning og transaksjoner som ikke har denne virkningen

(Monsen, 2005b). Transaksjoner med lønnsomhetsresultatmessig virkning påvirker regnskapsperiodens lønnsomhetsresultat i form av kostnader eller lønnsomhetsinntekter (Monsen, 2005b). Disse transaksjonene påvirker egenkapitalen i organisasjonene. I profitorienterte organisasjoner vil det derfor være interessant å fokusere på lønnsomhetsutviklingen. Det typiske profitorienterte regnskapet er forretningsregnskapet.

Når vi nå kjenner forskjellen på inntekts- og utgiftsbegrepene, og også forskjellen på hvordan de brukes i hhv. finansielle regnskap og lønnsomhetsregnskap, kan vi gå over til å presentere noen av de ulike regnskapsteoriene vi har i Norge. En klargjøring av begrepene inntekter og utgifter, og finansielt regnskap vs. lønnsomhetsregnskap er altså viktig både for den videre teoripresentasjonen og for presentasjonen av hjelpeorganisasjonens regnskap. Min senere analyse vil ha fokus med bakgrunn i to regnskapsteorier/regnskapsmodeller; forretningsregnskapet som er et lønnsomhetsregnskap, og forvaltningskammeralistikken som er et finansielt regnskap.

3.5 Generelt om bokføringsmetoder

Ulike regnskapsteorier bruker ofte ulike bokføringsmetoder. Det er spesielt interessant å skille mellom følgende to hovedtyper av bokføring; *kjøpmannens bokføring* og *kameralistens bokføring*. Begge de to hovedtypene har gjennomgått en historisk utvikling som medfører at vi i dag har ulike bokføringsmetoder under begge kategoriene. I kapittel 3.6 vil jeg presentere kjøpmannens bokføring. Kjøpmannens bokføring inneholder tre bokføringsmetoder som har utviklet seg fra enkel bokføring, opprinnelig ment for finansielle regnskap, til dobbel bokføring som er spesielt utarbeidet for bruk i lønnsomhetsregnskap. Videre i dette kapitlet vil det være naturlig å se nærmere på forretningsregnskapet, som er et lønnsomhetsregnskap og som bygger på kjøpmannens dobbelte bokføring. I kapittel 3.7 presenteres kameralistens bokføring. Denne typen bokføring ble opprinnelig utviklet for bruk i offentlig sektor. Uviklingen har også her gått fra en enkel bokføringsmetode for bruk i finansielle regnskap, til bokføringsmetoder som i tillegg setter fokus på lønnsomhet. Jeg beskriver de ulike utviklingsfasene og vil til slutt se nærmere på forvaltningskammeralistikken, som er et finansielt regnskap og som bygger på forvaltningskammeralistisk enkel bokføring. Først ser jeg imidlertid på kjøpmannens bokføring og forretningsregnskapet.

3.6 Kjøpmannens bokføring

I kjøpmannens bokføring skiller vi mellom tre ulike bokføringsmetoder; enkel bokføring, systematisk enkel bokføring og dobbel bokføring.

3.6.1 Kjøpmannens enkle bokføring

Opprinnelig bestod regnskapsføringen i privat sektor av innbetalinger og utbetalinger i samsvar med *det enkle bokholderis prinsipp* (kontantstrømregnskap). Det var altså *finansielle regnskap* som opprinnelig ble utarbeidet, med fokus på inn- og utbetalinger (Monsen, 2005b). I kjøpmannens enkle bokføring er det kun pengetransaksjoner som bokføres; realiserte inn- og utbetalinger, dvs. kun umiddelbare inn- og utbetalinger, bokføres kun én gang, enten debet eller kredit. Bokføringen skjer på kassekontoen og rapporterer endringen i kassebeholdningen i løpet av perioden. Metoden danner grunnlaget for et *finansielt regnskap*.

3.6.2 Kjøpmannens systematiske enkle bokføring

Kjøpmannens enkle bokføring ble etter hvert utviklet til systematisk enkel bokføring. De enkle bokføringstransaksjonene registreres nå på en systematisk måte ved at man skiller mellom pengetransaksjoner som har lønnsomhetsresultatmessig virkning og pengetransaksjoner som ikke har slik virkning (Monsen, 2005b). Systematikken består i at;

- Inn- og utbetalinger *med* lønnsomhetsresultatmessig virkning bokføres kun én gang (på kassekontoen). Disse bokføringene har både en pengemessig virkning/finansiell virkning og en lønnsomhetsresultatmessig virkning (dobbelvirkning).
- Inn- og utbetalinger *uten* lønnsomhetsresultatmessig virkning bokføres med to enkle bokføringer. Den første bokføringen er på kassekontoen. Denne har både en pengemessig og en lønnsomhetsresultatmessig virkning (dobbelvirkningen). Den andre enkeltregistreringen skjer på motsatt side av en annen konto slik at denne registreringen opphever den lønnsomhetsresultatmessige virkningen, men ikke den pengemessige virkningen.
- Man tar også med ikke-pengemessige transaksjoner som har en lønnsomhetsresultatmessig virkning. Disse bokføres kun én gang på en annen konto enn kassekontoen. Disse bokføringene har kun lønnsomhetsresultatmessig virkning og ikke pengemessig virkning.

Skillet mellom inn- og utbetalinger med og uten lønnsomhetsresultatmessig virkning gjør det mulig å rapportere et lønnsomhetsresultat, som differansen mellom lønnsomhetsinntekter og kostnader. Rapporteringen av lønnsomhetsresultatet skjer her kun via betalingssiden (balanseregnskapet). Det enkle bokholderis prinsipp er i utgangspunktet et prinsipp for utarbeidelse av finansielle regnskap. Her brukes prinsippet på en systematisk måte slik at

systematisk enkel bokføring er en bokføringsmetode som danner grunnlaget for et *modifisert finansielt regnskap med innslag av lønnsomhetsresultat*.

3.6.3 Kjøpmannens dobbelte bokføring

Innenfor privat sektor oppstod kjøpmannens dobbelte bokføringsmetode som et svar på behovene til kjøpmenn i Italia i det 13. århundre. Metoden ble utviklet for bruk av kjøpmenn ved utarbeidelse av lønnsomhetsregnskap for sine forretningsforetak (Monsen, 2005b). I kjøpmannens dobbelte bokføring blir bruken av det enkle bokholderis prinsipp erstattet med det dobbelte bokholderis prinsipp (Monsen, 2005b). Dobbelt bokholderi kjennetegnes ved at;

- Hver transaksjon alltid blir registrert to ganger, én debetbokføring og én kreditbokføring.
- Det benyttes alltid to forskjellige konti.
- Kontoene inndeles i ytelseskonti (lønnsomhetsresultatregnskapskonti) og betalingskonti (balanseregnskapskonti).

Kjøpmannens dobbelte bokføring er en videreutvikling av systematisk enkel bokføring.

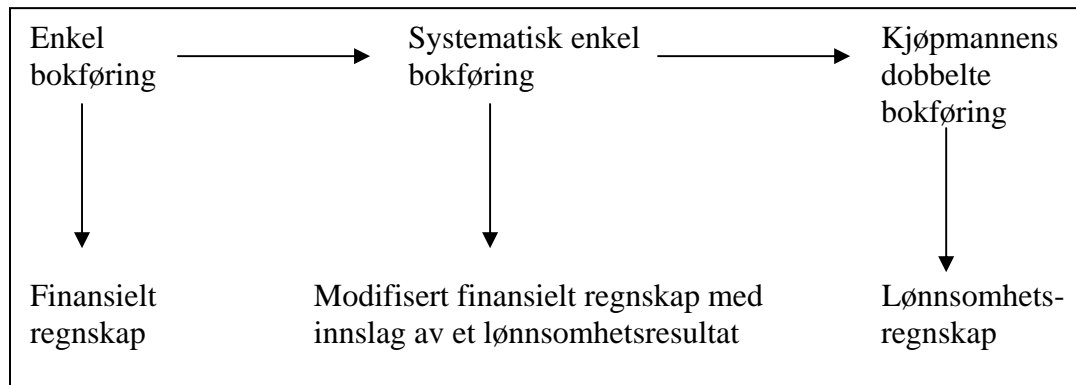
Balanseregnskapet representerer transaksjonenes betalingside, og er de kontiene som brukes i systematisk enkel bokføring. I kjøpmannens dobbelte bokføring suppleres disse med resultatregnskapskonti som representerer transaksjonenes ytelsesside. Dette gjør det mulig å rapportere lønnsomhetsresultatet både via betalingsiden (balanseregnskapet) og ytelsessiden (resultatregnskapet). Kjøpmannens dobbelte bokføringsmetode danner grunnlaget for et *lønnsomhetsregnskap* (Monsen, 2005b).

Det er den doble rapporteringen som er fordelen med kjøpmannens dobbelte bokføring når man skal utarbeide lønnsomhetsregnskap. Resultatet er det samme som man kommer frem til ved bruk av systematisk enkel bokføring, men innenfor kjøpmannens dobbelte bokføring fremkommer imidlertid lønnsomhetsresultatet på mer informative måter (Monsen, 2005b).

Lønnsomhetsresultatet fremkommer altså på to måter:

- 1) Via ytelsessiden (resultatregnskapet):
Dvs. en sammenstilling av pengeverdien til de inngående og utgående *ytelsene* som har lønnsomhetsresultatmessig virkning. I resultatregnskapet fremkommer dette som differansen mellom periodens lønnsomhetsinntekter og kostnader.
- 2) Via betalingsiden (balanseregnskapet):
Dvs. en sammenstilling av de inngående og utgående *betalingene* som har lønnsomhetsresultatmessig virkning. I balansen fremkommer dette som endringen i egenkapital (EK).

Det er altså en entydig sammenheng mellom lønnsomhetsresultatregnskapet og balanseregnskapet. Lønnsomhetsresultatet, slik det fremkommer i resultatregnskapet, forklarer nemlig egenkapitalendringen i balansen (med unntak av EK-tilgang og tilbakebetaling av EK) (Monsen, 2005b). I Norge brukes begrepet kongruensprinsippet for denne direkte koblingen mellom resultatregnskapet og balanseregnskapet (Monsen, 2005b). Vi kommer tilbake til kongruensprinsippet i avsnitt 3.6.4 om forretningsregnskapet. Vi kan oppsummere kjøpmannens bokføring ved hjelp av figuren nedenfor:

Figur 3.5: Kjøpmannens bokføring. (Kilde: Monsen, 2005b, Figur 1.1, s. 6)

Figuren viser at det bør være en sammenheng mellom valg av regnskapsmodell og bokføringsmetode. Det er en fordel å bruke kjøpmannens dobbelte bokføring sammenlignet med systematisk enkel bokføring ved utarbeidelse av lønnsomhetsregnskap (Monsen, 2005b). Ved utarbeidelse av finansielle regnskap vil det imidlertid være en fordel å bruke enkel bokføring fordi dette er en bokføringsmetode som baseres for bokføring av pengetransaksjoner (Monsen, 2005b).

3.6.4 Forretningsregnskapet

Det private forretningsregnskapet er det mest kjente regnskapet vi har i Norge.

Forretningsregnskapet har vært utgangspunktet for all senere utvikling av regnskap i Norge og det vil derfor være naturlig å bruke dette regnskapet som et sammenligningsgrunnlag. Reglene for det tradisjonelle finansregnskapet står nedfelt i Regnskapsloven av 17.juli 1998 nr. 56.

Forretningsregnskapet består av to delregnskaper; resultatregnskapet og balansen.

Forretningsregnskapets oppstillinger finnes i vedlegg 1. Resultatregnskapet sammenstiller periodens lønnsomhetsinntekter og kostnader slik at vi kan beregne periodens lønnsomhetsresultat. Balansen viser bedriftens eiendeler, gjeld og egenkapital på et bestemt

tidspunkt, dvs. den viser hvilke eiendeler foretaket forvalter og hvordan disse har sin finansiering. Med unntak av ny kapitaltilgang eller tilbakebetaling av kapital, forklares endringen i egenkapitalen i balansen med lønnsomhetsresultatet i resultatregnskapet. I regnskapsloven kalles dette kongruensprinsippet og betyr i praksis at opptjente inntekter og kostnader skal resultatføres (jf. nedre del av figur. 3.4). Samtidig brukes kjøpmannens dobbelte bokføring slik at lønnsomhetsresultatet fremkommer både i resultatregnskapet og i balansen (jf. diskusjonen i forrige avsnitt). I forretningsregnskapet er det viktig at regnskapet gir et riktigst mulig bilde av resultatet for en periode. Periodiseringsprinsippet som derfor tas i bruk er det prinsippet som fokuserer på den lønnsomhetsresultatmessige virkningen av inntekter og utgifter, jf. diskusjonen i kapittel 3.3. I den norske regnskapslovgivningen følger denne periodiseringen av de to grunnleggende prinsippene *opptjeningsprinsippet* og *sammenstillingsprinsippet*. Dette betyr altså at den opptjente inntekten skal registreres i den perioden den er opptjent, og den tilhørende kostnaden skal registreres i samme periode.

I tillegg til resultatregnskapet og balansen er det også krav om utarbeidelse av en kontantstrøm som en del av årsregnskapet (jf. vedlegg 1). Siden forretningsregnskapets fokus ligger på lønnsomhetsresultatet og ikke på det finansielle resultatet, er det nødvendig med en ekstra oppstilling for å vise den finansielle utviklingen i foretaket. En kontantstrømoppstilling skal vise foretakets faktiske kontante inn- og utbetalinger i en periode (NRS F, 1995). Vi får med dette oversikt over hvordan selskapet i regnskapsåret er tilført finansielle midler og hvordan disse er anvendt. Kontantstrømoppstillingen gir også informasjon om foretakets evne til å generere kontantstrømmer og foretakets behov for kontanter. I følge Norsk RegnskapsStiftelses standard NRS F *Kontantstrømoppstilling* bør et foretak presentere sine kontantstrømmer fordelt på *operasjonelle aktiviteter* (driftsaktiviteter), *investeringsaktiviteter* og *finansieringsaktiviteter*. En slik prinsipiell inndeling vil gi ytterligere informasjon ved vurdering av foretakets evne til å generere kontantstrømmer.

Det er to hovedmetoder som er aktuelle for presentasjon av kontantstrømoppstillingen; den direkte metoden og den indirekte metoden (NRS F, 1995). Ved bruk av den direkte metoden rapporteres kontantstrømmene brutto. Denne metoden gir derfor informasjon om hvor stor del av de regnskapsførte driftsinntektene som representerer kontante innbetalinger. Ved bruk av den indirekte metoden avstemmes det regnskapsmessige resultatet mot netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter. Den indirekte metoden viser dermed ikke de enkelte kontantstrømmene fra de operasjonelle aktivitetene. Metoden representerer altså ikke en

fullstendig kontantstrømpoppstilling. RegnskapsStiftelsens foreløpige standard likestiller likevel anvendelsen av de to metodene, men anbefaler den direkte metoden.

Jeg har nå forklart kjøpmannens bokføring samt presentert forretningsregnskapet, som er et lønnsomhetsregnskap. I neste kapittel tar jeg for meg kameralistens bokføring og forvaltningskameralistikken, som er et finansielt regnskap.

3.7 Kameralistens bokføring

Kameralistens enkle bokføringsmetode ble utviklet i offentlig sektor i det kontinentale Europa i det 16. århundre og fremover. Målet var å bidra til økt kontroll av offentlige inntekter (Monsen, 2005b). Vi kan dele kameralregnskapets utvikling inn i fire faser.

3.7.1 Kameralistikkens utviklingsfaser

Første fase fra ca. 1500 – 1750 – Kameralistens enkle bokføring:

I denne fasen bokførte man de realiserte inn- og utbetalingene. Dette ble gjort kun én gang. Den enkle bokføringen var et rent kasseregnskap, og i begynnelsen var man tilfreds med å bokføre pengeinntektene og pengeutgiftene i en kassedagbok, hvor man kronologisk rapporterte inntektene og utgiftene, uten å ta hensyn til deres ulike karakter (Monsen, 2005b). Man konsentrerte seg altså kun om de umiddelbare inntektene og utgiftene, jf. øvre del av figur 3.4.

Andre fase fra ca. 1750 – 1810 – Forvaltningskameralistikk (FKAM):

Andre fase kjennetegnes ved innføringen av anordningsregnskapet. Her gjorde man et forsøk på å inkludere ikke bare realiserte inntekter og utgifter (kasseregnskapet), men også de fremtidige inntektene og utgiftene (anordningsregnskapet) (Monsen, 2005b), altså hele øvre del av figur 3.4.

Anordningsregnskapet angir hva som skal betales for de respektive formålene, likegyldig om betalinger skjer straks eller senere. Anordningen sammenstilles med betalingsbeløpet, slik at den gjennomførte betalingen korrigerer skyldigheten. Hvis betalingen ikke er gjennomført ved periodens slutt oppstår det en rest. Enhver anordning må etter hvert bli utlignet av et

tilsvarende betalingsbeløp. Dette er en grunnregel i kameralistikken som gjør det til et svært strengt system (Monsen, 2005b).

I denne fasen innføres også den kameralistiske kontoen som senere har blitt bestemmende for den kameralistiske regnskapsføringen. Jeg kommer tilbake til denne nedenfor.

Tredje fase fra ca. 1810 – Videre inndeling av kameralregnskapet:

I denne fasen gikk man videre i en systematisk inndeling av den kameralistiske hovedboken.

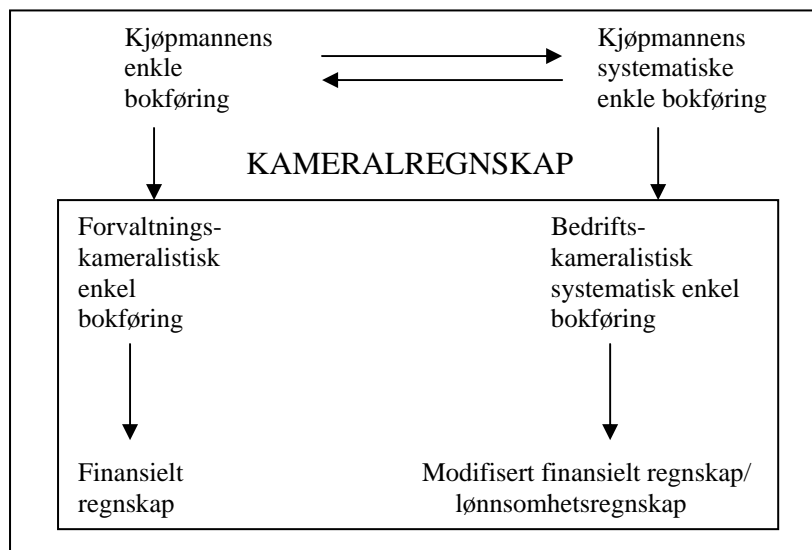
Det ble lagt vekt på å forklare hvordan man skulle bokføre inntektene og utgiftene med hensyn til om de hadde lønnsomhetsresultatmessig virkning eller ikke (Monsen, 2005b).

Tredje fase banet vei for utarbeidelse av lønnsomhetsregnskap i samsvar med bedriftsøkonomisk tenkning.

Fjerde fase fra ca. 1910 – Bedriftskameralistikk (BKAM):

Bedriftskameralistikken kom som et svar på behovene til de nye offentlige bedriftene på denne tiden. I denne fasen innførte man også kameralistiske konti. Dette gjorde det mulig å bokføre beholdninger av råvarer, varer i arbeid og ferdigvarer, som etter hvert skulle kostnadsføres i samsvar med deres forbruk, samt bokføring av fysiske eiendeler som skulle avskrives (Monsen, 2005b). Kontiene ble benyttet for å utarbeide et lønnsomhetsresultat og balanse for offentlige bedrifter. Metoden baseres på samme grunnleggende forutsetninger som resultatregnskapet innenfor kjøpmannens dobbelte bokføringsmetode. Resultatregnskapet innenfor begge metodene er et lønnsomhetsresultatregnskap. I forvaltningskameralistikken, jf. fase to, har vi til sammenligning et finansielt resultatregnskap.

Kameralistikkens bokføringsmetoder kan oppsummeres gjennom følgende figur:

Figur 3.6: Kameralistens bokføring. (Kilde: Monsen, 2005b, Figur 2.1, s. 19)

Utviklingen innen kameralregnskapet har hatt et parallelt forløp med utviklingen innenfor privat regnskapsføring (jf. kjøpmannens bokføring). Begge steder har utviklingen tatt sikte på å fremskaffe informasjon for kontrollformål, statistikkformål og for utarbeidelse av lønnsomhetsregnskap (Monsen, 2005b). I alle de fire utviklingsfasene for den kameralistiske bokføringen har det vært forsøk på å innføre kjøpmannens bokføring. Dette har imidlertid vært uten suksess. Grunnen til dette ligger i det forhold at forvaltningen, samlet sett, stiller krav til regnskapet som ikke kan oppfylles på en god måte ved hjelp av kjøpmannens bokføring. Sistnevnte bokføringsmetode er utviklet for å tilfredsstille andre krav (lønnsomhetskrav) enn de som finnes i offentlig sektor (Monsen, 2005b). Vi kommer tilbake til dette under forvaltningskameralistikken nedenfor.

Før jeg går videre med å beskrive den kameralistiske kontoen vil jeg her presisere at jeg i den videre presentasjonen av kameralistikken kun vil fokusere på forvaltningskameralistikkens enkle bokføring (FKAM). Bedriftskameralistikken (BKAM) er en meget interessant bokføringsmetode, men den er ment til bruk i offentlige bedrifter. Siden hjelpeorganisasjoner ikke er en offentlig bedrift vil denne regnskapsteorien ikke være interessant for min videre analyse. (Dersom det er interesse for å lese mer om bedriftskameralistikk henviser jeg til heftet *Ulike bokføringsmetoder* av N. Monsen, 2005b).

3.7.2 Den kameralistiske kontoen

I kameralistikken er det utviklet en egen konto til bruk i kameralistisk bokføring. Denne kontoen er ensidig, dvs. den har enten en inntektsside eller en utgiftsside (Monsen, 2005b). Transaksjonene rapporteres horisontalt enten på inntektssiden eller på utgiftssiden. Hver side av den kameralistiske kontoen består av følgende fire kolonner: *Rester brakt frem (RF)*, *Anordning (AO)*, *Virkelig utfall (V)* og *Rester overført (R)* (Monsen, 2005b).

Bokførings- sted	Inntekter				Utgifter			
	Rester brakt frem (RF)	An- ordning (AO)	Virkelig utfall (V)	Rester overført (R)	Rester brakt frem (RF)	An- ordning (AO)	Virkelig utfall (V)	Rester overført (R)

Figur 3.7: Den kameralistiske kontoen. (Kilde: Monsen, 2005b, Tabell 2.1, s. 20)

Kolonnen *Rester brakt frem (RF)* viser beløp som bringes frem fra tidligere perioder. På inntektssiden vises utestående fordringer i begynnelsen av perioden, og på utgiftssiden vises utestående forpliktelser/gjeld i begynnelsen av perioden. *RF*-kolonnene representerer balansekolonner ved begynnelsen av perioden (inngående balanse). I FKAM er det kun fordringer og gjeld som det er gitt betalingsinstruksjoner for, men som ikke er betalte, som rapporteres i *RF*-kolonnene.

Kolonnen *Anordning (AO)* viser i FKAM nye fordringer (inntektssiden) og nye forpliktelser (utgiftssiden) som det er gitt betalingsinstruksjoner for. I FKAM representerer også *AO*-kolonnen ytelsessiden, og danner grunnlaget for utarbeidelsen av et finansielt resultatregnskap.

Kolonnen *Virkelig utfall (V)* har en dobbelfunksjon innenfor FKAM: 1) Den er en oppgjørskolonne for de anordnede beløp (*RF* og/eller *AO*), dvs. den viser hvor mye av de anordnede beløp som i perioden er realisert i form av inn- eller utbetalinger. 2) Loddrett viser kolonnen i tillegg periodens innbetalinger (på inntektssiden) og utbetalinger (på utgiftssiden). Loddrett viser kolonnen altså pengetransaksjonene.

Kolonnen *Rester overført (R)* viser den rest som står igjen ved slutten av perioden. På inntektssiden viser kolonnen utestående fordringer ved slutten av perioden, mens på utgiftssiden viser kolonnen utestående forpliktelser/gjeld ved slutten av perioden. *R*-kolonnene representerer balansekolonner ved slutten av perioden (utgående balanse). Beløpene herfra overføres til kolonnen *Rester brakt frem (RF)* i kommende periode. I FKAM er det kun fordringer og gjeld som det er gitt betalingsinstruksjoner for, men som ikke er betalte, som rapporteres i *R*-kolonnene. I FKAM får vi dermed en ikke-fullstendig balanse.

Bokføringen på den kamerale kontoen må alltid oppfylle to grunnregler:

- 1) Ingen transaksjoner kan bokføres i utfallskolonnen (*V*-kolonnen) uten en tidligere eller samtidig bokføring i anordningskolonnen (*AO*-kolonnen). Dette kravet har sammenheng med det generelle kravet i offentlig sektor som sier at penger ikke kan mottas eller betales ut av en organisatorisk enhet, uten at det tidligere er gitt, eller samtidig gis, en betalingsinstruksjon av en annen organisatorisk enhet som har myndighet til dette (Monsen, 2005b).

- 2) Den kameralistiske balanselikningen:

$$R = RF + AO - V$$

$$\text{Rester overført} = \text{Rester brakt frem} + \text{Årets anordning} - \text{Virkelig utfall}$$

Den kameralistiske balanselikningen gjelder separat både på inntektssiden og på utgiftssiden. Den regulerer sammenhengen mellom de fire kolonnene i den kameralistiske kontoen. Selv om det kun er behov for én konto for å representere både en transaksjons ytelses- og betalingside, finnes det ikke noe bestemt antall bokføringer eller registreringer for ulike transaksjoner (Monsen, 2005b). Dette skiller kameralistens bokføring fra kjøpmannens bokføring, som alltid bruker to sider (debet og kredit) og to forskjellige konti.

3.7.3 Forvaltningskameralistikken

Alle offentlige organisasjoner er regnskapspliktige for de midlene som de har fått til forvaltning. Forvaltningskameralistikken er utviklet for bruk i den offentlige budsjettkoblede kjerneforvaltningen (Monsen, 2005b). Hovedformålet med denne formen for kameralregnskap er å bidra til kontroll av offentlig inntekter innenfor de finansielle rammene i et politisk vedtatt budsjett (Monsen, 2005b). Forvaltningskameralistikken bruker en videreutviklet variant av kjøpmannens enkle bokføring, og i likhet med sistnevnte regnskapsmetode relaterer forvaltningskameralistikken seg til en organisasjons finansielle utvikling. Regnskapet rapporterer derfor et finansielt resultat og ikke et lønnsomhetsresultat (Monsen, 2005b).

Forvaltningskameralistikken har tre hovedformål (Monsen, 2005b):

1) *Pengekontroll:*

Forvaltningskameralistikken legger spesielt vekt på å oppfylle oppgaven med å kontrollere kassebevegelsene. Formålet med regnskapet er å holde oversikt over kassetransaksjonene (dvs. inn- og utbetalingene), og regnskapsbøkene skal til enhver tid gjøre det mulig å fastslå kassebeholdningen (Monsen, 2005a). Den finansielle utviklingen fremkommer direkte på den kameralistiske kontoen. Totale inntekter og utgifter fremkommer i AO-kolonnene, og innbetalinger og utbetalinger fremkommer i V-kolonnene.

2) *Budsjettkontroll:*

Regnskapet skal vise tallmessig overensstemmelser eller avvik mellom plan og utførelse (Monsen, 2005a). Ved å benytte den kameralistiske kontoen også for budsjettet er det mulig å foreta budsjettkontroll. Man sammenligner da budsjetterte og virkelige inntekter og utgifter (AO-kolonnene) og/eller budsjetterte og virkelige innbetalinger og utbetalinger (V-kolonnene)

3) *Betalingskontroll:*

Den kameralistiske kontoen muliggjør at man kan kontrollere at ingen penger mottas eller betales ut uten at det først er gitt en betalingsinstruksjon. Dette gjøres ved å sammenligne AO-kolonnene (betalingsinstruksjoner) med V-kolonnene (betalingene).

I tillegg til de tre hovedformålene er også forvaltningskameralistikken kjennetegnet ved en *ikke-fullstendig balanse*. I FKAM bruker vi som sagt en videreutviklet variant av kjøpmannens enkle bokføring. Ved sistnevnte bokføring registreres kun realiserte inntekter og utgifter. I FKAM inkluderer man også de fremtidige inntektene og utgiftene (anordningsregnskap), jf. øvre del av figur 3.4. FKAM danner dermed grunnlaget for et **finansielt regnskap** som viser totale inntekter og utgifter. Ved enkel bokføring får vi et finansielt resultat som viser kasseendringen. Ved bruk av FKAM rapporteres også kasseendringen, men i tillegg rapporteres nettoinntekten (AO-inntekter minus AO-utgifter). Vi får et finansielt resultat som viser forskjellen mellom totale inntekter og utgifter. Fordringer og gjeld rapporteres også, men kun fordringer og gjeld som det er gitt betalingsanvisninger for. Det kan finnes ytterligere fordringer og gjeld (f.eks. langsiktig gjeld) som det ennå ikke er gitt anvisninger for. Det er derfor vi i FKAM sier at vi har et *ufullstendig balanseregnskap*.

Når det gjelder *det finansielle resultatet* i forvaltningskameralistikken så skal dette vise resultatet av aktiviteten til den offentlige forvaltningen (Monsen, 2005a). Dette resultatet er riktignok ikke et forvaltningsresultat i betydningen overskudd eller underskudd. Det dreier seg heller om å vise i hvilken grad inntektene dekker utgiftene samlet sett eller for ulike aktiviteter. I FKAM kan dermed ikke saldoene fra AO-kolonnene betraktes som et mål på

lønnsomheten til den offentlige forvaltningen. Regnskapet skiller ikke mellom lønnsomhetsinntekter/kostnader og ikke-lønnsomhetsinntekter/ikke-kostnader, jf. nedre del av figur 3.4. Inntektene er ensidige tvangsinntekter (eks. skatt) og utgiftene oppstår som følge av ytelse som gis vederlagsfritt. Det er altså ingen årsakssammenheng mellom inntektene og utgiftene. Ytelsene kan følgelig ikke måles eller vurderes ved hjelp av inntektene, og da må også forsøket på å vurdere lønnsomheten til den offentlige forvaltningen ved hjelp av forskjellen mellom inntektene og utgiftene mislykkes (Monsen, 2005a).

3.8 Oppsummering

Jeg har i dette kapitlet presentert referanserammen for utredningen. I denne inngår formålet med regnskap, en klargjøring av ulike typer av organisasjoner og av ulike regnskapsbegreper (inntekter/utgifter), samt en presentasjon av ulike bokføringsmetoder, finansielle regnskap og lønnsomhetsregnskap. Jeg har videre lagt vekt på forretningsregnskapet og forvaltningskammeralistikken da disse regnskapene vil være sentrale i den kommende analysen. I neste kapittel vil jeg presentere de regnskapsreglene som gjelder spesielt for den typen organisasjoner min utredning dreier seg om, nemlig hjelpeorganisasjoner.

4 REGNSKAPSREGLER FOR IDEELLE ORGANISASJONER

Hjelpeorganisasjoner faller inn under definisjonen på det vi kaller ideelle organisasjoner. Jeg vil i dette kapitlet presentere de regnskapsreglene som gjelder spesielt for denne typen organisasjoner. Norsk RegnskapsStiftelses foreløpige standard NRS F *God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner* vil være sentral her. Først vil jeg imidlertid i kapittel 4.1 definere ideelle organisasjoner og deres formål. Deretter vil jeg i kapittel 4.2 presentere NRS sin standard litt nærmere. I forbindelse med dette kommer jeg i kapittel 4.2.1 med noen viktige innledende kommentarer til standarden. I kapittel 4.3 foretar jeg til slutt en liten oppsummering.

4.1 Ideelle organisasjoner

Ideelle organisasjoner er definert i NRS F *God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner*, samt i vedlegg til standarden. Jeg kommer tilbake til denne standarden i kapittel 4.2.

4.1.1 Hva er ideelle organisasjoner?

Ifølge NRS' standard omfatter ideelle organisasjoner de regnskapspliktige som er nevnt i regnskapslovens §1-2 nr. 9, 10 og 11. Dette er:

- Stiftelser (almennelige stiftelser), jf. RL §1-2 første ledd nr. 10
- Andre foreninger (ikke-økonomiske foreninger), jf. RL §1-2 første ledd nr. 9
- Enkeltpersonforetak (ikke-økonomiske enkeltpersonforetak), jf. RL §1-2 første ledd nr.11

Foreninger og stiftelser er selveiende (NRS F, 2006a). Det betyr at de ikke har eiere som har rett til utbytte eller rett til å dele formuesgodene ved avvikling. Dette gjør organisasjonsformene velegnede for ideelle organisasjoner. Det finnes imidlertid også foreninger og stiftelser som har økonomisk vinning som formål. Disse er ikke ideelle organisasjoner.

En *forening* er en selveiende sammenslutning som har medlemmer. Det er fri adgang til å danne foreninger og til å slutte seg til disse. Medlemsforholdet gir opphav til rettigheter eller plikter internt (NRS F, 2006b). En forening kjennetegnes ved at den er demokratisk organisert og medlemmers rett til å stemme, direkte eller indirekte i foreningens øverste organ (landsmøtet, årsmøtet e.l.), er en intern rettighet. Foretaksformen *forening* er mest benyttet

innen idrett, i humanitært arbeid, for arbeids- og næringslivsorganisasjoner og andre interesseorganisasjoner. Det finnes både økonomiske og ikke-økonomiske foreninger. Begrepet ideelle organisasjoner omfatter imidlertid kun ikke-økonomiske foreninger, dvs. foreninger som ikke har økonomisk virksomhet som hovedaktivitet (NRS F, 2006b).

Det karakteristiske ved *stiftelser* er at de har sitt grunnlag i en disposisjon som stiller en formuesverdi selvstendig til rådighet for et bestemt formål (NRS F, 2006b). En stiftelse er en selveiende og selvstendig juridisk person som selv eier de midler den består av. Det at stiftelser ikke har eiere, er et særtrekk som også gjelder for foreninger, og som skiller stiftelser og foreninger fra selskaper. Stiftelser skiller seg imidlertid også fra foreninger ved at de heller ikke har medlemmer; stiftelser er selvstendige.

Veldedige og allmenntnyttige organisasjoner er en undergruppe av ideelle organisasjoner, og betegnes ofte som frivillige organisasjoner (NRS F, 2006a). Eksempler på slike organisasjoner er idrettslag, hjelpeorganisasjoner og kulturinstitusjoner. Standarden omfatter også disse organisasjonene.

4.1.2 Ideelle organisasjoners formål

Det er et grunnleggende skille mellom økonomisk og ikke-økonomisk virksomhet: Ideelle organisasjoner har ikke som formål å drive økonomisk virksomhet som gir god økonomisk avkastning. Deres formål er isteden å gjennomføre ulike aktiviteter som realiserer deres ideelle formål (NRS F, 2006a).

Skillet mellom økonomiske og ikke-økonomiske formål er essensielt for klassifiseringen av en organisasjon som en ideell organisasjon. Det er et ubetinget krav at ideelle organisasjoner ikke kan ha økonomisk vinning som formål (NRS F, 2006a).

Skatteloven §2-32 første ledd fritar organisasjoner som ikke har erverv til formål, for formues- og inntektsskatt (NRS F, 2006a):

”§2-32. Begrensning av skatteplikt for institusjon eller organisasjon som ikke har erverv til formål m.v.

(1) Mild stiftelse, kirkesamfunn, menighet, selskap eller innretning som ikke har erverv til formål, er fritatt for formues- og inntektsskatt.”

Denne bestemmelsen blir sett på som en ”vernebestemmelse” for allmenntilgjengelig virksomhet (NRS F, 2006a). I regnskapsstandarden anses en organisasjon for å være en ideell organisasjon hvis den er fritatt for skatteplikt etter skatteloven §2-32 første ledd.

En organisasjon kan imidlertid drive enkelte former for økonomisk virksomhet og likevel anses for å være en ideell organisasjon med skattefritak. Den økonomiske virksomheten må da være begrenset eller anses å realisere det ikke-økonomiske formålet (NRS F, 2006a). Ideelle organisasjoner kan også ha et økonomisk formål for deler av sin virksomhet, med skatteplikt i henhold til regnskapsloven §2-32 annet ledd. Så lenge den økonomiske virksomheten ikke anses som hovedvirksomhet, vil dette ikke medføre skatteplikt for de aktiviteter som realiserer det ikke-økonomiske formålet.

Jeg har nå beskrevet innholdet i begrepet ideelle organisasjoner, og jeg vil videre i kapittel 4.2 ta for meg regnskapsstandarden som gjelder for disse organisasjonene.

4.2 NRS F God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner

Norsk RegnskapsStiftelse har utarbeidet en ny foreløpig regnskapsstandard for ideelle organisasjoner; *NRS F God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner* (september 2006). En foreløpig regnskapsstandard fastsettes på grunnlag av et høringsutkast og mottatte høringskommentarer (www.regnskapsstiftelsen.no). En foreløpig standard anbefales fulgt, og etter en periode med erfaringer fra praksis tas den foreløpige standard opp til revurdering. Revurderingen blir ikke foretatt før etter minimum ett årsoppgjør (www.regnskapsstiftelsen.no).

NRS F God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner kan anvendes allerede fra regnskapsåret 2006. Alle organisasjoner som er registrert i Innsamlingskontrollen er pålagt å følge standarden fra regnskapsåret 2007. Dette gjelder bl.a. Redd Barna. Jeg kommer nærmere inn på denne organisasjonen og dens regnskap i kapittel 5.

Med virkning fra og med regnskapsår påbegynt 1.januar 2005 eller senere er regnskapsloven endret, slik at visse regnskapspliktige uten økonomisk vinning som formål (ideelle organisasjoner) kan fravike enkelte bestemmelser i regnskapsloven når det er i samsvar med

god regnskapsskikk (NRS F, 2006a). Det er i følge lovforarbeidene forutsatt at god regnskapsskikk utfylles gjennom egne regnskapsstandarder for ideelle organisasjoner. I følge regnskapsloven §4-1 tredje ledd kan regnskapspliktig som nevnt i §1-2 første ledd nr. 9, 10 eller 11 og som ikke har økonomisk vinning som formål, fravike de grunnleggende prinsippene om transaksjon, opptjening og sammenstilling, jf. §4-1 første ledd nr. 1, 2 og 3, når dette kan anses som god regnskapsskikk for slike regnskapspliktige (NRS F, 2006a). Regnskapslovens §4-1 tredje ledd er ny f.o.m. regnskapsåret 2005. Regnskapspliktige som omfattes av unntakene fra regnskapsloven omtales i standarden som ideelle organisasjoner, jf. diskusjonen i kapittel 4.1.

Også for ideelle organisasjoner gjelder reglene i regnskapsloven. Bare i de tilfeller regnskapsstandarden tillater andre løsninger enn regnskapslovens hovedregler, med hjemmel i regnskapsloven §§4-1 tredje ledd og 6-3 tredje ledd, kan kravene i regnskapsloven fravikes (NRS F, 2006a).

4.2.1 Innledende kommentarer

Før vi beskriver standarden og dens formål nærmere synes jeg det er viktig å presisere at NRS F *God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner* baseres på regnskapsloven og dobbel bokføring. Regnskapsloven er tilpasset spesielt til forretningsregnskapet, og dobbel bokføring er også utviklet spesielt for denne typen regnskap, nemlig lønnsomhetsregnskap (jf. tidligere diskusjon i kapittel 3.4 og 3.5). Dette må bety at standarden diskuterer ideelle organisasjoners regnskaper innenfor rammen av lønnsomhetsregnskap.

I standardens kapittel 3.8, om bruk av standardens løsninger, presiseres det at reglene i standarden er en fortolkning av de grunnleggende prinsippene i regnskapsloven. Samtidig skriver man at fortolkningen gjøres med det utgangspunkt at ideelle organisasjoner har et annet hovedformål enn økonomisk inntjening. Her mener jeg standarden er litt uklar i sin formulering. Vi må ikke glemme at hovedproblemet med føring av regnskap er hvordan inntekter og utgifter skal bokføres. I kapittel 3.3 har jeg diskutert inntektenes og utgiftenes ulike dimensjoner med den hensikt mer presis å kunne uttrykke hvordan de kan regnskapsføres. Med bakgrunn i denne begrepspresiseringen får vi to ulike periodiseringsprinsipp (jf. kapittel 3.3); nemlig et finansielt periodiseringsprinsipp og et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp. Standarden presiserer ikke hvilket av disse prinsippene som tas i bruk i bokføringen. Siden standarden imidlertid presiserer at reglene er

en fortolkning av regnskapsloven er det mest naturlig å anta at standarden følger regnskapslovens periodiseringsprinsipp; nemlig lønnsomhetsmessig periodisering. Imidlertid skal vi senere se at standarden tar i bruk begge prinsippene. I en del tilfeller brukes det finansielle periodiseringsprinsippet for bokføringen uten at dette presiseres nærmere. Den uklare bruken av periodiseringsprinsipper viser seg spesielt i standardens regler om bokføring av inntekter. Den er nemlig også her uklar i sin begrepsbruk. I de fleste tilfeller standarden skriver ”inntekt” mener den, i forhold til min terminologi, en ”opptjent inntekt”. Siden opptjente inntekter i hjelpeorganisasjoner ofte ikke har noen kausalsammenheng med en kostnad, oppstår det en del kompliserte problemstillinger knyttet til hvordan de opptjente inntektene skal bokføres. Problemstillingene oppstår nettopp fordi man ser bokføringen i lys av et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp. Standarden har utarbeidet flere regler for hvordan slike inntekter skal bokføres. Dette kommer jeg tilbake til nedenfor. Først vil jeg imidlertid si litt om formålet med selve standarden.

4.2.2 Formålet med standarden

Formålet med regnskapsstandarden er å beskrive hva som er god regnskapsskikk for ideelle organisasjoner som er regnskapspliktige (NRS F, 2006a). Regnskapsreglene i regnskapsloven er i utgangspunktet utformet for regnskapspliktige *med* økonomisk formål. Dette medfører at reglene ikke alltid er like egnet for regnskapspliktige *uten* økonomisk formål. Formålet med å avlegge et regnskap er å oppfylle brukernes informasjonsbehov og gi størst mulig nytteverdi for brukerne (NRS F, 2006a). En ideell organisasjon har en noe annerledes sammensetning av regnskapsbrukere enn foretak med økonomisk virksomhet. Stiftelser og foreninger har ikke eiere/investorer og dette er dermed ikke relevante brukere. Kunder i tradisjonell forstand er også i liten grad relevante brukere. Isteden har ideelle organisasjoner ofte bidragsytere (offentlige og private) og bidragsmottakere som sentrale brukere, og for foreninger er medlemmer sentrale brukere (NRS F, 2006a). Behovet for kontroll av at mottatte midler blir forvaltet i samsvar med organisasjonens formål er viktig i slike organisasjoner som er avhengig av omverdenes tillit.

4.2.3 Hensyn ved utforming av standarden

For ideelle organisasjoner er det mest sentrale hensyn hvorvidt det ideelle formålet oppfylles. Dette er også det som regnskapsbrukerne primært ønsker informasjon om. I utformingen av god regnskapsskikk for ideelle organisasjoner er det lagt vekt på å innfri regnskapsbrukernes spesielle informasjonsbehov (NRS F, 2006a).

Regnskapsbrukerne i en ideell organisasjon har blant annet behov for informasjon knyttet til hvordan anskaffede midler blir benyttet, i hvilken grad organisasjonen lykkes med å oppfylle sitt formål, og hvor effektivt midlene blir benyttet (NRS F, 2006a).

Kontrollaspektet er derfor av stor betydning når det gjelder regnskaper for ideelle organisasjoner. For regnskapspliktige med økonomisk formål kan det sies å foreligge en ”innebygd” kontroll fordi mangelfull intern kontroll vil kunne slå ut i dårligere økonomisk resultat. En tilsvarende ”innebygd” kontroll er ikke til stede på samme måte i en organisasjon som ikke har et økonomisk formål. Likevel er kontroll med formuesforvaltningen og ledelsen av like stor betydning for regnskapsbrukerne til en ideell organisasjon. Så langt det er mulig, er det derfor lagt opp til å ta hensyn til informasjonsbehovene knyttet til kontrollaspektet i utformingen av god regnskapsskikk for ideelle organisasjoner.

4.2.4 Prinsippanvendelse og fortolkning

Som nevnt gir regnskapslovens §4-1 tredje ledd ideelle organisasjoner anledning til å fravike flere av regnskapslovens grunnleggende prinsipper; herunder transaksjonsprinsippet, opptjeningsprinsippet og sammenstillingsprinsippet. Bestemmelsen i §4-1 tredje ledd får først et reelt innhold gjennom god regnskapsskikk og NRS’ regnskapsstandard for ideelle organisasjoner blir dermed en konkretisering av denne bestemmelsens innhold. Standarden beskriver hvordan de grunnleggende regnskapsprinsippene om transaksjon, opptjening og sammenstilling skal fortolkes for ideelle organisasjoner (NRS F, 2006a). Jeg vil i det følgende prøve å få en oversikt over hva standardens fortolkning av prinsippene har å si for bokføringen av inntekter og utgifter.

4.2.4.1 Inntekter

Opptjeningsprinsippet i regnskapsloven innebærer at en inntekt resultatføres når den er opptjent. I en transaksjonsbasert historisk kost-modell blir en inntekt normalt opptjent og regnskapsført når det finner sted en salgstransaksjon (NRS F, 2006a) . For ideelle organisasjoner foreligger det ofte ingen salgstransaksjon. I følge standarden må isteden visse betingelser være oppfylt for at inntektsføring skal skje:

- Organisasjonen må ha juridisk rett til inntekten
- Det må være rimelig sikkert at inntekten vil bli mottatt
- Inntekten må kunne måles med tilstrekkelig pålitelighet

Tidspunktet for når den opptjente inntekten innbetales har ingen betydning for bokføringen. Med andre ord har disse reglene for inntektsføring bakgrunn i et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp.

Reglene for inntektsføring i standarden gjør også et skille mellom de inntekter hvor organisasjonen er forpliktet til en ekstern motytelse og de inntekter hvor organisasjonen ikke er forpliktet til slik motytelse. Standarden presiserer videre i standardens kapittel 3.5.2 at periodiseringen av inntekter der organisasjonen skal gi en ekstern motytelse behandles på samme måte som inntekter for regnskapspliktige med økonomisk formål, hvor opptjeningen skjer i takt med avgivelsen av motytelsen. Altså skal bokføringen i disse tilfellene skje med bakgrunn i et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp. Som eksempler på inntekter det er knyttet motytelser til nevner standarden her medlems- og sponsorinntekter. Der det ikke skal gis en direkte motytelse, f.eks. når organisasjonen mottar gaver, baseres vurderingen av regnskapsmessig opptjening utelukkende på de tre kriteriene for inntektsføring (NRS F, 2006a), som altså også er uttrykk for et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp.

Det kan nå være nyttig å se på noen konkrete eksempler på ideelle organisasjoners inntekter og deres bokføring i henhold til standarden:

4.2.4.1.1 Medlemsinntekter

Kontingenter fra medlemmene er en stor inntektspost i mange ideelle organisasjoner. Det kan være innmeldingsavgifter, periodemedlemskap eller livsvarig medlemskap (NRS F, 2006a). I avsnittet ovenfor ble medlemsinntekter nevnt som et eksempel på en inntekt som det kan være knyttet en motytelse til, altså organisasjonen kan være forpliktet til å yte visse tjenester og/eller medlemmene kan i en periode få spesielle fordeler. I standardens kapittel 5.2 sies det videre at i slike tilfeller skal medlemsinntektene periodiseres og inntektsføres i den perioden innbetalingene gjelder for. Med andre ord tar man her i bruk et finansielt periodiseringsprinsipp. Dette er en annen type periodisering enn det man presenterer i standardens kapittel 3.5.2. Jeg finner at standarden her er uklar på hvordan slike inntekter egentlig skal bokføres. I neste avsnitt finner vi et nesten lignende problem i bokføringen av innsamlede midler.

4.2.4.1.2 Innsamlede midler og gaver

I mange ideelle organisasjoner skriver en vesentlig del av inntektene seg fra innsamlingsaksjoner. I følge standarden skal innsamlede midler inntektsføres når de tre kriteriene for inntektsføring er oppfylt. Dvs. man tar i bruk et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp. Normalt vil kriteriene være oppfylt på innsamlingstidspunktet (NRS F, 2006a) slik at det lønnsomhetsmessige periodiseringsprinsippet her vil falle sammen med et finansielt periodiseringsprinsipp. Standarden skriver at det for de fleste organisasjoner er viktig å vise sum midler som har innkommet i hver periode, da dette gir bedre informasjon om den faktiske aktiviteten i perioden enn om man inntektsfører i henhold til hvilke aktiviteter som er utført. Å vise sum innkommende midler er det samme som å vise sum innbetalinger, noe som vil være bokføring basert på et finansielt periodiseringsprinsipp.

Mange ideelle organisasjoner mottar gaver, og for slike overføringer foreligger det ingen motytelse som kan danne utgangspunkt for regnskapsføring (NRS F, 2006a). Gaver er ensidige handlinger som det ikke gis vederlag for. Gaver oppfyller derfor ikke fullt ut kriteriene for en regnskapsmessig transaksjon. Som hovedregel skal gaver likevel regnskapsføres, og de skal i følge standarden inntektsføres når kriteriene for inntektsføring er oppfylt. For gaver er det altså et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp som er bakgrunnen for bokføringen.

4.2.4.1.3 Tilskudd

Tilskudd er en overføring av et økonomisk gode mot oppfyllelse av visse betingelser (NRS F, 2006a). Organisasjoner mottar mange forskjellige tilskudd, både fra offentlige og private tilskuddsytere. Vi kan skille mellom tilskudd til dekning av kostnader (driftstilskudd) og tilskudd til dekning av investeringer (investeringstilskudd). Periodiseringen og føringen i aktivitetsregnskapet vil avhenge av om tilskuddene oppfyller kriteriene for inntektsføring (NRS F, 2006a). Et driftstilskudd skal inntektsføres i den perioden tilskuddet er ment for, uavhengig av om tilskuddet er brukt opp eller ei. Mao. følger man her et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp. Et investeringstilskudd skal inntektsføres som ved annen inntektsføring i ideelle organisasjoner (NRS F, 2006a), altså når kriteriene for inntektsføring er oppfylt. Her følger man også et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp. Imidlertid skal tilskuddet inntektsføres i sin helhet og ikke fordeles over investeringens levetid (NRS F, 2006a). Dette er for at organisasjonen skal kunne vise sum anskaffede midler for hver regnskapsperiode. Her må det være et finansielt periodiseringsperspektiv som er lagt til grunn.

Som vi ser av eksemplene jeg har gitt ovenfor veksler standarden stadig mellom de to periodiseringsprinsippene. Det kan virke som om de som har utarbeidet standarden flere steder ønsker finansiell informasjon, men samtidig er bundet av regnskapslovens lønnsomhetsmessige periodiseringsprinsipp. Derfor blir regnskapsføringen en blanding av de to prinsippene. I neste kapittel ser jeg på hvordan standarden behandler bokføring av utgifter.

4.2.4.2 Utgifter

Sammenstillingsprinsippet i regnskapsloven går ut på at utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt. I økonomiske organisasjoner er det primære formålet med regnskapet å måle resultatet i regnskapsperioden. Dette gjøres ved sammenstilling av lønnsomhetsinntekter og kostnader i perioden. Det er kostnader, i motsetning til utgifter, som skal regnskapsføres. Betalingstidspunktet har ingen betydning. I standarden presiserer man at dette gjelder også for ideelle organisasjoner. Altså er det et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp som gjelder.

Det som imidlertid er særskilt for fortolkningen av sammenstillingsprinsippet for ideelle organisasjoner, er hva som er utgangspunktet for sammenstillingen (NRS F, 2006a):

- I de tilfeller organisasjonen er forpliktet til en ekstern motytelse for en inntekt, anvendes sammenstillingsprinsippet på samme måte som for regnskapspliktige med økonomisk formål. Dette fordi det er sammenheng mellom inntekt (i min terminologi menes det her lønnsomhetsinntekt) og kostnad, på samme måte som for regnskapspliktige med økonomisk formål.
- Kostnader som ikke er forbundet med en inntekt (lønnsomhetsinntekt) som krever ekstern motytelse må sammenstilles med et annet utgangspunkt enn en tilhørende inntekt. Sammenstillingen gjøres med utgangspunkt i aktiviteten som medfører bruk av midlene.

Ideelle organisasjoners kostnader er knyttet til aktiviteter som utøves for å oppfylle organisasjonens formål (NRS F, 2006a). For en organisasjon er det viktig å vise hvilke kostnadsgenererende aktiviteter som er gjennomført i regnskapsperioden, og kostnadene må sammenstilles ut ifra den aktivitet som har vært utført (NRS F, 2006a). For utgifter er det altså et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp som gjelder.

Ovenstående eksempler viser at bokføringen av inntekter og utgifter etter standardens regler kan være svært kompliserte og vanskelig å forstå. Dette er fordi standarden ikke er konsekvent i sin bruk av periodiseringsprinsipp. I det neste avsnittet vil jeg se nærmere på standardens oppstillingsplaner.

4.2.5 Oppstillingsplaner

Standardens oppstillingsplaner består av et aktivitetsregnskap, balanse og en kontantstrømoppstilling.

Organisasjoner uten økonomisk vinning som formål kan fra og med regnskapsåret 2005 velge en alternativ oppstillingsplan til oppstillingsplanen i regnskapsloven, dersom dette anses som god regnskapsskikk, jf. regnskapsloven §6-3 tredje ledd:

”Regnskapspliktige som nevnt i §1-2 første ledd nr. 9, 10 eller 11, og som ikke har økonomisk vinning som formål, kan avvike fra oppstillingsplanene i §6-1, §6-1a og §6-2, dersom dette anses som god regnskapsskikk for slike regnskapspliktige.”

De regnskapspliktige står ikke fritt til å bestemme innholdet i oppstillingsplanen. Den alternative oppstillingsplanen fremkommer av NRS' regnskapsstandard (NRS F, 2006a). Standarden åpner for at ideelle organisasjoner fører sitt regnskap som et aktivitetsregnskap. Det er fortsatt tillatt med arts- eller funksjonsinndelt oppstilling i henhold til regnskapslovens spesifikasjonskrav, men i følge standarden er aktivitetsregnskap anbefalt oppstillingsplan. Standarden begrunner bruken av et aktivitetsregnskap med at ideelle organisasjoner ikke har sitt hovedfokus på inntjening, men på oppfyllelse av virksomhetens ideelle formål. Standarden presiserer derfor at det er viktig å flytte fokus fra det tradisjonelle årsresultatbegrepet til de aktiviteter som er gjennomført siste regnskapsår og hvordan disse er finansiert. Dette vil gi regnskapsbrukeren et bedre grunnlag for å vurdere organisasjonens evne til å oppfylle formålet.

4.2.5.1 Aktivitetsregnskapet

Formålet med et aktivitetsregnskap er i følge standarden å vise alle anskaffede midler fordelt på hovedtyper, og å vise hvordan midlene er anvendt i løpet av regnskapsåret. Brukeren av regnskapet skal kunne lese av regnskapet hvordan organisasjonen har finansiert sine aktiviteter, eksempelvis ved medlemsinntekter, tilskudd, gaver eller andre kilder. Videre skal det fremgå av oppstillingsplanen hvordan midlene er anvendt til formålet og hvor store kostnader som har påløpt til å anskaffe midlene.

Nedenfor fremgår linjene i aktivitetsregnskapet:

AKTIVITETSREGNSKAP

1) Anskaffede midler

- a) Medlemsinntekter
- b) Tilskudd
 - i) Offentlige
 - ii) Andre
- c) Innsamlede midler, gaver mv.
- d) Opptjente inntekter fra operasjonelle aktiviteter fordelt på:
 - i) aktiviteter som oppfyller organisasjonens formål
 - ii) aktiviteter som skaper inntekter
- e) Finans og investeringsinntekter
- f) Andre inntekter (som gevinst ved salg av driftsmidler)

2) Forbrukte midler

- a) Kostnader til anskaffelse av midler
- b) Kostnader til organisasjonens formål:
 - i) gaver, tilskudd, bevilgninger til oppfyllelse av organisasjonens formål
 - ii) kostnader til aktiviteter som oppfyller formålet
- c) Administrasjonskostnader

3) Årets aktivitetsresultat

4) Tillegg/reduksjon egenkapital

- a) Grunnkapital
- b) Egenkapital med lovpålagte restriksjoner
- c) Egenkapital med eksternt pålagte restriksjoner
- d) Egenkapital med selvpålagte restriksjoner
- e) Annen egenkapital

I en aktivitetsbasert oppstillingskplan skal postene under anskaffelse av midler ("inntekter") vise organisasjonens totale inntektsstrøm som er resultatet av den inntektsgenererende aktivitet som har foregått i perioden, og postene under "forbrukte midler" skal vise de totale kostnadene av alle aktivitetene som har vært utført i regnskapsperioden (NRS F, 2006a). Det er en målsetning at det skal være en klar sammenheng mellom inntektene til et formål og kostnadene som er brukt på det samme formålet (NRS F, 2006a). Hvilken type inntekter det her er snakk om presiserer imidlertid ikke standarden. Ut ifra diskusjonen om bokføring av inntekter i utredningens kapittel 4.2.4.1 kan det virke som om anskaffede midler i oppstillingen er en blanding av opptjente inntekter og innbetalinger. De anskaffede midlene sammenstilles med forbrukte midler og resultatet kalles i standarden for et aktivitetsresultat. I standarden presiseres det imidlertid ikke nærmere hvordan dette aktivitetsresultatet skal forstås. Det er med andre ord uklart om dette er et lønnsomhetsresultat eller et finansielt resultat. Siden noen inntekter under anskaffede midler er bokført på bakgrunn av et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp, mens andre er bokført på bakgrunn av et finansielt

periodiseringsprinsipp blir det vanskelig å konstatere at resultatet er et rent lønnsomhetsresultat (forskjellen mellom lønnsomhetsinntekter og kostnader) eller et rent finansielt resultat (forskjellen mellom totale inntekter og totale utgifter, eller forskjellen mellom innbetalinger og utbetalinger).

4.2.5.2 Balansen

For balansen brukes regnskapslovens oppstillingsplan med noen justeringer. I følge standarden er det ikke identifisert brukerbehov som tilsier en annen oppstilling av balansen enn den tradisjonelle oppstillingsplanen vi finner i regnskapsloven §6-2. Nedenfor fremgår de hovedposter som i de fleste tilfeller vil være relevante for ideelle organisasjoner (NRS F, 2006a):

EIENDELER

A. Anleggsmidler

- I. Immaterielle eiendeler
- II. Bevaringsverdige eiendeler
- III. Andre driftsmidler
- VI. Finansielle anleggsmidler

B. Omløpsmidler

- I. Beholdninger
- II. Fordringer
- III. Investeringer
- IV. Bankinnskudd, kontanter o.l.

EGENKAPITAL OG GJELD

C. Egenkapital

- a) Grunnkapital
- b) Egenkapital med lovpålagte restriksjoner
- c) Egenkapital med eksternt pålagte restriksjoner
- d) Egenkapital med selvpålagte restriksjoner
- e) Annen egenkapital

D. Gjeld

- I. Avsetning for forpliktelser
- II. Annen langsiktig gjeld
- III. Kortsiktig gjeld

Regnskapslovens detaljerte oppstillingsplan skal følges, selv om bare hovedpostene i balansen er listet i standarden (NRS F, 2006a). En justering som er gjort i forhold til regnskapslovens oppstillingsplan er spesifiseringen av egenkapitalen. Regnskapsloven skiller mellom innskutt og opptjent egenkapital. Formålet for ideelle organisasjoner er imidlertid ikke økonomisk inntjening, og informasjonsverdien av å skille mellom innskutt og opptjent egenkapital er derfor begrenset. For ideelle organisasjoner med en bestemt grunnkapital eller lignende er det

av kontrollhensyn mer interessant å skille mellom grunnkapital og annen egenkapital. Utover dette er det generelt små avvik fra den oppstillingen som følger av regnskapsloven.

4.2.5.3 Kontantstrømoppstilling

I tillegg til aktivitetsregnskap og balanse innebærer bruk av standarden også en kontantstrømoppstilling. Standarden hevder at i motsetning til økonomiske organisasjoner har ikke ideelle organisasjoner som formål å generere kontantstrømmer for eierne. Ideelle organisasjoner ønsker å finansiere sitt ideelle formål (NRS F, 2006a). Standarden hevder derfor at en kontantstrømoppstilling gir lite tilleggsinformasjon. Dette fordi ideelle organisasjoner som utarbeider aktivitetsregnskap i stor grad har sammenfall mellom regnskapsresultater og kontantstrømmer, slik at informasjonen om kontantstrømmene i stor grad allerede er tilgjengelig i aktivitetsregnskapet. Standarden sier at disse forholdene taler for at det er tilstrekkelig med en forenklet kontantstrømoppstilling for de ideelle organisasjonene som utarbeider aktivitetsregnskap. Det standarden altså her sier er at lønnsomhetsinntekter og kostnader i stor grad er sammenfallende med innbetalinger og utbetalinger. Slik jeg forstår dette skal aktivitetsregnskapet da være et finansielt resultat som enten viser forskjellen mellom innbetalinger og utbetalinger eller forskjellen mellom totale inntekter og utgifter. Det har vi allerede konstatert det ikke er.

4.3 Oppsummering

Jeg har ovenfor gjennomgått hovedelementene i de regnskapsreglene som gjelder for ideelle organisasjoner, og herunder hjelpeorganisasjoner. Reglene finner vi i regnskapsloven og i standarden NRS F *God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner*. Jeg har gjennomgått og kommentert standardens bokføring av enkelte inntekter og utgifter samt kommentert standardens oppstillingsplan. På mange steder mener jeg standarden er uklar i sin begrepsbruk. Samtidig tar den i bruk to ulike periodiseringsprinsipp for bokføringen av bl.a. inntekter. Denne blandingen blir et problem ved tolkningen av regnskapet. Det kan se ut som om standarden ønsker et pengeregnskap/finansielt regnskap, men at den samtidig er bundet av regnskapslovens lønnsomhetsregnskap. Aktivitetsregnskapet dekker kanskje informasjonsbehovet for brukere av ideelle organisasjoners regnskaper bedre enn et rent lønnsomhetsregnskap. Likevel er det vanskelig ut i fra standarden å vite hvordan dette resultatet skal forstås, og hvilken sammenheng det har med bokføringen og resten av

regnskapet. Regnskapsstandardens regler og de kommentarer jeg har gjort til disse er viktig å ha med seg når jeg i kapittel 5 nærmere vil beskrive regnskapet til en utvalgt ideell organisasjon; hjelpeorganisasjonen Redd Barna.

5 EMPIRI

I dette kapittelet tar jeg for meg min utvalgte caseorganisasjon. I første del ser jeg nærmere på litt fakta om Redd Barna, og jeg beskriver organisasjonens formål. Deretter vil jeg i andre del beskrive organisasjonens regnskap for årene 2005 og 2006. For regnskapsåret 2006 ser jeg spesielt på Redd Barnas bruk av reglene i NRS' regnskapsstandard.

5.1 Redd Barna

5.1.1 Om organisasjonen

Redd Barna er, som tidligere nevnt, en frivillig og medlemsstyrt rettighetsorganisasjon som er partipolitisk og religiøst nøytral. Organisasjonen ble i Norge stiftet i 1946 og er medlem av den internasjonale Redd Barna-alliansen som arbeider for og med barn i mer enn 110 land (www.reddbarna.no). Alliansen består av 27 Redd Barna-organisasjoner som samarbeider om langsiktige programmer, nødhjelpsarbeid og talsmannsarbeid for barn (www.reddbarna.no). Sett under ett er den internasjonale Redd Barna-alliansen verdens største, uavhengige internasjonale bevegelse for barn. Norske Redd Barna er en av alliansens største medlemmer, og i samarbeid med ulike partnere nådde organisasjonen i 2006 mer en 2,4 millioner barn i til sammen 26 land (www.reddbarna.no). Grunnlaget for Redd Barnas arbeid er FNs konvensjon om barns rettigheter. Redd Barna kjemper for at barn skal leve et verdig liv – uansett hvem de er eller hvor de bor.

Tre arbeidsprinsipper gjelder for Redd Barnas arbeid (www.reddbarna.no):

- 1) *Barns medvirkning*: Redd Barna skal legge til rette for barn og unges medvirkning i saker som angår dem i ulike sammenhenger og på ulike nivåer i samfunnet. Barn skal ha rett til å bli hørt, men voksne har ansvaret for at barns rettigheter blir ivaretatt.
- 2) *Styrke lokal kapasitet*: Redd Barna skal bidra til å styrke lokal kapasitet som innfrir barns rettigheter. Det inkluderer foreldre, lokalsamfunn, barnerettighetsorganisasjoner, nettverk og myndigheter. Lokale aktører skal ha det primære ansvar for planlegging, gjennomføring og oppfølging av tiltak.
- 3) *Påvirke årsaker*: Redd Barna skal vurdere årsaksforhold på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. I samarbeid med andre skal Redd Barna påvirke disse for å forebygge brudd på barns rettigheter og oppnå varige resultater for flest mulig barn.

5.1.2 Formål

Barns beste er Redd Barnas førsteprioritet. Organisasjonen kjemper for barns rettigheter gjennom å;

- Legge til rette for barn og unges medvirkning i saker som angår dem.
- Tilstrebe økt innsikt i barns rettigheter og levekår gjennom utvikling av kunnskap
- Delta i nasjonalt og internasjonalt arbeid for å innfri barns rettigheter, herunder delta i eller samarbeide med andre organisasjoner med samme formål.
- Påvirke opinion og beslutningstakere på områder som har tilknytning til organisasjonens formål.

Redd Barnas strategiske mål handler altså om å virkeliggjøre barns rettigheter. For å sikre at organisasjonen jobber for å oppfylle sitt strategiske mål har Redd Barna også utarbeidet noen organisatoriske mål. For hvert mål konkretiseres resultatmål som skal være grunnlaget for intern kontroll og rapportering av fremdrift (www.reddbarna.no). Dette er også mål som vil kunne gjenspeiles i organisasjonens regnskaper. Oppfyllingen av målene er forutsetninger for best mulig resultater.

De organisatoriske målene er:

1. Utvikle menneskelige ressurser og kompetanse
2. Sikre optimal kostnadseffektivitet
3. Øke finansiering
4. Styrke dokumentasjon og kommunikasjon

Redd Barna har tre nivåer på styrende organer som hver har sin oppgave for å bidra til å sikre at organisasjonens formål blir oppnådd (www.reddbarna.no):

Landsmøtet er Redd Barnas høyeste myndighet og møtes hvert annet år. Her møter valgte representanter fra lokalavdelingene og aktivitetsgruppene fra hele landet og velger bl.a. medlemmer til representantskapet og hovedstyret.

Redd Barnas representantskap møtes minst to ganger i året og skal sikre realisering av Redd Barnas formål ved å utøve tilsyn innen definerte oppgaver, være rådgivende organ for organisasjonens utviklingsarbeid i Norge og internasjonalt, og bidra til aktivt medlemsengasjement.

Hovedstyret skal sørge for strategisk utvikling, forsvarlig forvaltning og organisering av virksomheten. I nødvendig utstrekning skal de også fastsette planer, retningslinjer og budsjetter for Redd Barnas virksomhet. En av hovedstyrets hovedoppgaver er å kontrollere organisasjonens ressurstilgang og ressursforvaltning (www.reddbarna.no).

Vi ser med dette at Redd Barnas formål ikke er av lønnsomhetsmessig karakter. De driver ikke sine aktiviteter først og fremst for å gå med overskudd. Redd Barna oppfyller kriteriene for en ideell organisasjon. Målet er å forvalte ressurstilgangen på en slik måte at man oppfyller organisasjonens strategiske målsetning med å sikre barns rettigheter. Dette formålet er viktig å ha klart for seg når vi i neste del skal beskrive organisasjonens regnskaper.

5.2 Regnskapet

I dette kapittelet vil jeg se på oppbygningen av regnskapet for utredningens utvalgte organisasjon. Jeg vil bruke Redd Barnas offentlige regnskaper som jeg har fått tilsendt av de regnskapsansvarlige i organisasjonen, samt deler av deres årsrapporter som er offentliggjort på organisasjonens nettsider.

Årsregnskapet vil beskrives for siste og nest siste år, altså 2005 og 2006. Grunnen til dette er at det er foretatt regelendringer i regnskapsloven og videre innført en ny regnskapsstandard for ideelle organisasjoner, som har trådt i kraft fra og med siste års regnskaper, altså 2006. Norsk RegnskapsStiftelse har utarbeidet NRS F *God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner*. Standarden er beskrevet i kapittel 4 i utredningen. Min organisasjon har valgt å ta i bruk denne standarden for siste års regnskap. Fra regnskapsåret 2007 er Redd Barna, gjennom medlemskap i Innsamlingskontrollen, pålagt å følge denne standardens regler.

Jeg vil nedenfor beskrive Redd Barnas årsregnskap for 2005 og 2006. Jeg ser på hva regnskapene består av, begrepsbruk og oppstillinger for begge årene. Utredningen omfatter ingen tallanalyse. Dette er et bevisst valg. Nøkkeltallsanalyser er viktige, men før vi kan foreta en analyse av Redd Barnas regnskapstall må vi ha en klar oversikt over begrepene og deres innhold. Dette er viktig for å forstå helheten i regnskapet. Før vi gjør en tallanalyse må vi med andre ord vite hvilken ramme vi analyserer innenfor.

5.2.1 Årsregnskapet for 2005

Årsregnskapet 2005 er avlagt i samsvar med regnskapslov og god regnskapskikk i Norge gjeldende pr. 31. desember 2005, og det består av følgende:

- Resultatregnskap
- Balanse
- Kontantstrømoppstilling
- Noter

Regnskapet viser årets tall samt sammenligningstall fra fjorårets regnskap. I tillegg er det i årsrapporten satt opp en kort oversikt over anskaffede og forbrukte midler. Ingen andre oppstillinger fra regnskapet er tatt med i rapporten. Årsregnskapet for 2005 og oversikten i årsrapporten finnes i vedlegg 2.

I Note 1 i regnskapet for 2005 står det følgende: "Årsregnskapet er basert på de grunnleggende prinsipper om historisk kost, sammenlignbarhet, fortsatt drift, kongruens og forsiktighet". Samtidig opplyses det om at Redd Barnas norske virksomhet følger regnskapslovens artsbestemte klassifisering (kun med et unntak for programkostnader).

Oppstillingen av resultatregnskapet viser:

- et driftsresultat som resultatet av driftsinntekter minus driftskostnader
- netto finansposter som resultatet av finansinntekter minus finanskostnader, og
- et årsresultat som summen av driftsresultat og finansresultat.

Balanseoppstillingen følger regnskapslovens oppstilling. Det samme gjør kontantstrømoppstillingen, og her brukes indirekte metode (jf. kapittel 3.6.4).

Årsregnskapet for 2005 ser med dette ut til å være et rent lønnsomhetsregnskap. Dobbel bokføring tas i bruk, og lønnsomhetsresultatet fremkommer både i resultatregnskapet (altså via ytelsessiden) og i balansen (via betalingssiden), jf. presentasjonen av dobbel bokføring i kapittel 3.6.3. Det er en direkte kobling mellom resultatregnskapet og balansen. Vi kan vise dette gjennom følgende tall som er hentet fra årsregnskapet (tall i 1000):

	IB Egenkapital	157567
+	Årsresultat	25810
	Differanse	-2
=	UB Egenkapital	183375

Tabell 1

Den lille differansen på -2 anses å være pga. avrundinger. Årsresultatet forklarer altså egenkapitalendringen i balansen. Med andre ord tilfredsstillende regnskapsføring kongruensprinsippet og vi kan konstatere at regnskapet er et rent lønnsomhetsregnskap. Når vi i neste avsnitt ser på regnskapsåret 2006 vil vi se at det er betydelig mer uklart om vi kan trekke den samme konklusjonen for dette regnskapet.

5.2.2 Årsregnskapet for 2006

Årsregnskapet 2006 er satt opp i samsvar med Regnskapsloven og god regnskapsskikk for ideelle organisasjoner, og det består av følgende:

- Aktivitetsregnskap
- Balanse
- Kontantstrømoppstilling
- Noter

Regnskapet for 2006 er altså utarbeidet med bakgrunn i NRS F *God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner*. Som følge av den nye standarden har årsregnskapet derfor fått ny utforming i forhold til tidligere års regnskaper. Den viktigste endringen er at resultatregnskapet erstattes med det standarden kaller et aktivitetsregnskap (jf. kapittel 4.2.5.1). Av sammenligningsgrunner er derfor resultatregnskapet for 2005 omarbeidet til aktivitetsregnskap, og tallene er tatt med i oppstillingen sammen med årets tall. Balansen fra 31.12.2005 som fremgikk av forrige års regnskap er også justert for å komme frem til balansen 01.01.2006 etter omarbeiding. Begge års balanser, samt justeringene er vist i regnskapsoppstillingen for 2006. Årsregnskapet for 2006 finnes i vedlegg 3. Årsrapporten for samme år var ikke utarbeidet på det tidspunkt denne utredningen ble skrevet.

5.2.2.1 Aktivitetsregnskapet og betydningen av aktivitetsresultatet

Redd Barna fører i 2006 et aktivitetsregnskap slik som oppgitt i den foreløpige standarden. I aktivitetsregnskapet setter de opp en oversikt over anskaffede midler og forbrukte midler. Sammenstillingen av disse kalles "årets aktivitetsresultat", på samme måte som standardens oppstillingsplaner (jf. kapittel 4.2.5.1). Jeg har i kapittel 4 argumentert for at jeg mener at denne standarden er uklar i sin begrepsbruk i forhold til bokføringen, og da spesielt bokføring av inntekter. Den tar hovedsakelig i bruk et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp, men enkelte steder brukes også et finansielt periodiseringsprinsipp (jf. kapittel 4.2.4.1). Det samme kan det se ut som om er tilfelle i regnskapet til Redd Barna. Under overskriften "Inntekt" i note 1 "Regnskapsprinsipper" gir organisasjonen en forklaring på hvordan enkelte inntekter

skal bokføres, herunder medlemsinntekter, tilskudd, fadderinntekter og gaver. Jeg finner disse forklaringene meget uklare, og jeg vil nedenfor kort gå gjennom disse eksemplene:

- *”Medlemsinntekter inntektsføres ved betaling da disse har karakter av å være gave, der medlemmer ikke har krav på noen motytelse”*
Medlemsinntekter anses altså som gaver, og skal periodiseres i henhold til et finansielt periodiseringsprinsipp. Jeg forstår det videre slik at Redd Barna ikke har medlemmer som har krav på motytelse, og at bokføring av slike inntekter dermed ikke blir noen problemstilling for organisasjonen. På dette området er standarden meget uklar, jf. diskusjonen i kapittel 4.2.4.1.1.
- *”Tilskudd inntektsføres i den periode de er bevilget til. Tilskudd som må tilbakebetales dersom de ikke er brukt, føres opp som tilskuddsgjeld, og inntektsføres først når midlene blir brukt”.*
Det opplyses ikke om noe skille mellom driftstilskudd og investeringstilskudd slik som det gjøres i standarden. Jeg antar derfor at Redd Barna bruker et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp for sine tilskudd uansett om de er til dekning av kostnader eller til dekning av investeringer. Standarden sier at investeringstilskudd inntektsføres når kriteriene for inntektsføring er oppfylt, altså lønnsomhetsmessig periodisering, men samtidig sier den at tilskuddene skal inntektsføres i sin helhet og ikke fordeles over investeringens levetid (jf. kapittel 4.2.4.1.3). Dette er i tråd med finansiell periodisering. Jeg finner at det her er for lite presisering i notene til regnskapet til å kunne si noe om hvordan Redd Barna bokfører slike inntekter.
- *”Fadderinntekter inntektsføres løpende”.*
Også her mener jeg Redd Barna er upresise i sin formulering. Dersom de mener at det er de opptjente inntektene som bokføres løpende så vil dette være i tråd med lønnsomhetsmessig periodisering. Dersom det imidlertid menes at det er innbetalingene som bokføres løpende så vil dette være i tråd med et finansielt periodiseringsprinsipp.
- *”Gaver inntektsføres på mottakstidspunktet hvis det er mulig å måle verdien på mottakstidspunktet”.*
Det kan se ut som om gaver inntektsføres når de er betalt, altså etter et finansielt periodiseringsprinsipp. I følge standarden skal gaver inntektsføres når de tre kriteriene for inntektsføring er oppfylt (jf. kapittel 4.2.4.1 og 4.2.4.1.2), og dette tilsier lønnsomhetsmessig periodisering. Imidlertid vil sannsynligvis disse kriteriene være oppfylt på mottakstidspunktet for gaven, slik at lønnsomhetsmessig og finansiell periodisering her faller sammen. Presiseringen av dette er imidlertid uklar både i standarden og i Redd Barnas regnskap.

I likhet med NRS' standard tar altså Redd Barna i bruk både et lønnsomhetsmessig og et finansielt periodiseringsprinsipp i sin bokføring av inntekter. Dette tyder på at regnskapet ikke fullt ut er et lønnsomhetsregnskap, men sannsynligvis en blanding av et lønnsomhetsregnskap og et finansielt regnskap.

I tillegg til at Redd Barna følger standardens uklare periodiseringsbegreper er begrepsbruken i regnskapet også på enkelte steder uklar opp mot standardens begreper. Et eksempel er inntektsføringen av tilskudd som jeg var inne på i forrige avsnitt. Et annet eksempel er navnet de bruker på resultatoppstillingen i regnskapet. I note 1 står det at regnskapet består av et *aktivitetsregnskap*, balanse osv. I selve oppstillingen bruker man imidlertid begrepet *resultatregnskap* som overskrift på oppstillingen, slik at "aktivitetsregnskap" bare er å anse som et nytt navn på resultatregnskapet. Det kan virke som om de som har utarbeidet regnskapet ikke er helt klar over forskjellen på hva det er de utarbeider, noe jeg egentlig ikke finner så vanskelig å forstå. Når standarden er uklar i sin formulering sier det seg selv at regnskapene som følger denne også vil bli uklare. Som et eksempel på denne uklarheten kan vi gjøre den samme testen for regnskapet for 2006 som vi gjorde for regnskapsåret 2005. Vi undersøker altså om aktivitetsresultatet kan forklare endringen i egenkapital i balansen. Dette gjør vi ved å sette opp følgende tabeller (tall i 1000):

	IB Egenkapital	370444
+	Aktivitetsresultat	-22359
	Differanse	1124
=	UB Egenkapital	349209

Tabell 2

	IB Egenkapital	371568
+	Aktivitetsresultat	-22359
	Differanse	0
=	UB Egenkapital	349209

Tabell 3

Inngående balanse for egenkapitalen (IB EK 2006), altså UB EK for 2005 er omarbeidet pga. bruk av den nye regnskapsstandarden. Jeg har ovenfor satt opp to ulike tabeller. Dette har jeg gjort fordi selve regnskapsoppstillingen og Note 12 for egenkapital oppgir ulike omarbeidingstall (se vedlegg 3). Hvorfor de gjør dette, og hva som er forskjellen på disse tallene er ikke nærmere presisert i regnskapet eller i notene.

Tabell 2 viser de tall som kommer frem av hovedoppstillingene i regnskapet. Vi ser her at aktivitetsresultatet ikke forklarer hele endringen i egenkapital i balansen. Vi har en differanse på 1124. Med andre ord gjelder ikke kongruensprinsippet fullt ut. Likevel er regnskapet sterkt påvirket av forretningsregnskapet, som er et lønnsomhetsregnskap. Dobbel bokføring brukes, og de inntektene og utgiftene som kan periodiseres i samsvar med et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp, periodiseres også i samsvar med dette prinsippet. Kun enkelte inntekter periodiseres i samsvar med et finansielt periodiseringsprinsipp. Dette kan tyde på at

Redd Barnas aktivitetsregnskap kan tolkes som et modifisert lønnsomhetsresultatregnskap. Regnskapet er altså ikke et rendyrket lønnsomhetsregnskap. Det er et blandingsregnskap hvor det både brukes et lønnsomhetsmessig og et finansielt periodiseringsprinsipp, men hvor fokuset er sterkest på lønnsomhetsaspektet.

Tabell 3 viser de tall som fremkommer av Note 12 "Egenkapital" i regnskapet. Her får vi ingen differanse. Aktivitetsresultatet beskriver egenkapitalendringen i balansen på samme måte som i et lønnsomhetsregnskap. Vi må derfor spørre oss om aktivitetsresultatet på bakgrunn av dette kan tolkes som et rent lønnsomhetsresultat. Tallene i tabell 3 tyder på dette. I kapittel 4 har jeg imidlertid kommet frem til at standardens regler ikke medfører et rent lønnsomhetsregnskap, men at den tar i bruk både et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp og et finansielt periodiseringsprinsipp. Slik jeg forstår reglene i standarden skal altså ikke aktivitetsresultatet være et rent lønnsomhetsresultat. Betyr tallene fra tabell 3 derfor at Redd Barna bare delvis følger reglene i standarden? Dette er vanskelig å svare på siden begrepsbruken er upresis både i Redd Barnas regnskap og i standarden. Spørsmålet innebærer derfor undersøkelser som går utover denne utredningens omfang. Det kan i imidlertid være et interessant tema for en senere studie å sammenligne hjelpeorganisasjoners regnskapspraksis med standardens regler for å se om reglene følges helt eller delvis. Mitt poeng her er å presisere at Redd Barnas regnskap er uklart uansett om reglene følges fullt ut eller ikke. Tidligere i dette kapitlet har jeg vist eksempler på at Redd Barna i noen tilfeller bruker et finansielt periodiseringsprinsipp. Det er derfor et tankekors at man i tabell 3 ender opp med et resultat som tyder på å være et rent lønnsomhetsresultat. Det mest naturlige i første omgang vil være å anta at Redd Barna følger standardens regler fullt ut, og at de derfor ender opp med et modifisert lønnsomhetsresultatregnskap slik som i tabell 2.

Ovenfor har jeg diskutert om aktivitetsresultatet er et *rent lønnsomhetsresultat* eller et *modifisert lønnsomhetsresultat*. Siden enkelte inntekter er bokført i samsvar med finansiell periodisering bør vi også teste om resultatet kan være et *finansielt resultat*. Det finnes to typer finansielle resultat (jf. kapittel 3.3 og 3.4): 1) Vi kan fokusere på umiddelbare innbetalinger og utbetalinger. Resultatet forklarer da endringen i betalingsmidler/kasseendringen. 2) Vi kan fokusere på de totale inntektene og utgiftene (umiddelbare og senere innbetalinger og umiddelbare og senere utbetalinger). Her blir det finansielle resultatet lik nettoinntekten, dvs. inntekter minus utgifter. Imidlertid viser ikke Redd Barna de totale inntektene og utgiftene i sitt regnskap. De viser isteden en modifisert versjon av opptjente inntekter (jf. diskusjonen i

forrige avsnitt) samt kostnader (lønnsomhetsperiodiserte utgifter). Som et kompromiss kan vi ta i bruk en annen og mye brukt definisjon på finansielle midler; nemlig *arbeidskapital*. Arbeidskapital er definert som omløpsmidler (OM) minus kortsiktig gjeld (KG). Nettoinntekten blir da definert som endring i omløpsmidler minus endring i kortsiktig gjeld. For å undersøke om aktivitetsresultatet kan være et av de to finansielle resultatene forklart ovenfor, setter jeg opp følgende to tabeller (tall i 1000):

	IB Kasse/Bank	181245
+	Aktivitetsresultat	-22359
	Differanse	-71366
=	UB Kasse/Bank	87520

Tabell 4

	IB OM - KG	353176
+	Aktivitetsresultat	-22359
	Differanse	6632
=	UB OM - KG	337449

Tabell 5¹

Tabell 4 tester om aktivitetsresultatet kan forklare kasseendringen. Tabellen viser en differanse på -71366. Aktivitetsresultatet kan altså ikke forklare kasseendringen, og er dermed ikke et rent finansielt resultat i betydningen umiddelbare innbetalinger minus umiddelbare utbetalinger. Tabell 5 tester om aktivitetsresultatet kan forklare nettoinntekten definert som endringen i arbeidskapital. Her viser tabellen en differanse på 6632. Differansen er betydelig mindre enn i tabell 4, men det er fortsatt en differanse. Dette tyder på at aktivitetsresultatet, med stor grad av sikkerhet, heller ikke er et rent finansielt resultat i betydningen totale inntekter minus totale utgifter. Det er bare for enkelte inntekter at Redd Barna har brukt et finansielt periodiseringsprinsipp, og differansene i tabell 4 og 5 underbygger sannsynligheten for at organisasjonens aktivitetsregnskap er et modifisert lønnsomhetsresultatregnskap. Differansen i tabell 2 er betydelig mindre enn differansen i tabell 5.

Ut ifra ovenstående diskusjon har jeg kommet frem til at Redd Barnas aktivitetsresultat for 2006 ikke kan være et rent finansielt resultat (jf. tabell 4 og 5). Tabell 3 indikerer at aktivitetsresultatet er et rent lønnsomhetsresultat, men samtidig så samsvarer ikke dette med regnskapsstandardens regler, og heller ikke med det faktum at enkelte inntekter i Redd Barnas regnskap bokføres med bakgrunn i finansiell periodisering. Resultatet fra tabell 2 tyder på at aktivitetsresultatet er et modifisert lønnsomhetsresultat. Dette er kanskje det som er mest

¹ Avsetning for pensjonsforpliktelser er tatt med i kortsiktig gjeld. En eventuell utelukkelse av disse forandrer uansett ikke konklusjonen som følger av tabellen. Differansen blir isteden 8048 dersom avsetningene ikke tas med.

sannsynlig, og som også samsvarer best med standarden. Det er imidlertid vanskelig å vite hvordan man skal forstå et aktivitetsresultat basert på et blandingsregnskap, her et modifisert lønnsomhetsresultatregnskap. Oppsummert er det altså vanskelig å vite hvilke tall i Redd Barnas regnskap man skal stole på. Det er dermed også vanskelig å vite hvilket eller hvilke periodiseringsprinsipp som er brukt, og igjen blir det vanskelig å tolke aktivitetsresultatet. Det faktum at Redd Barnas regnskap samt standardens regler er såpass uklare er også hovedgrunnen til at jeg i denne utredningen ikke gjør noen grundig analyse av regnskapstallene. Før dette kan gjøres må vi vite hva tallene betyr og hvilke betydninger både standarden og Redd Barna legger i de ulike regnskapsbegrepene.

5.2.2.2 Kontantstrømanalysen

Redd Barna har i tillegg til aktivitetsregnskap og balanse også utarbeidet en kontantstrømanalyse. I følge standarden kan ideelle organisasjoner velge å utarbeide en forenklet kontantstrømoppstilling (jf. kapittel 4.2.5.3). Redd Barna har imidlertid valgt å utarbeide en fullstendig kontantstrømoppstilling etter indirekte metode (jf. kapittel 3.6.4 samt vedlegg 3) på samme måte som i regnskapet for 2005. En slik indirekte metode er en naturlig metode å utarbeide en kontantstrøm på innenfor et lønnsomhetsregnskap. Grunnen til dette er at man i et lønnsomhetsregnskap allerede har utarbeidet et lønnsomhetsresultat, og dermed kan ta utgangspunkt i dette resultatet for så å gjøre de nødvendige justeringer. Redd Barna tar utgangspunkt i aktivitetsresultatet i sin kontantstrømoppstilling. Det kan derfor virke som om dette resultatet er et rent lønnsomhetsresultat. Imidlertid har vi i avsnittet over kommet frem til at Redd Barnas aktivitetsregnskap er et modifisert lønnsomhetsresultatregnskap. Igjen har vi altså et bevis på at det er uklart hvilket eller hvilke periodiseringsprinsipp som er tatt i bruk, jamfør diskusjonen i forrige avsnitt.

5.2.3 Budsjett

Redd Barna har ikke presentert noen budsjett-tall i sitt offentlige regnskap verken for 2005 eller 2006. Regnskapets forhold til budsjettet er heller ikke nevnt i den foreløpige regnskapsstandard. Jeg tar dette som et tegn på at både reglene i standarden og Redd Barnas regnskap er sterkt påvirket av forretningsregnskapet og dets lønnsomhetsfokus. I et finansielt regnskap med pengefokus vil nemlig budsjettet være en naturlig del av regnskapet. Jeg kommer nærmere inn på budsjett og budsjettkontroll i analysen.

5.2.4 Oppsummering

Redd Barna er en organisasjon som driver utviklingsarbeid med det hovedformål å sikre barns rettigheter. Organisasjonen er med andre ord en ideell organisasjon som ikke driver sin virksomhet av lønnsomhetsmessige grunner. De siste årene har det innen regnskapsrapportering for slike ideelle organisasjoner blitt gjort enkelte endringer. Det er foretatt visse unntak fra regnskapsloven, og en ny foreløpig regnskapsstandard er innført. Til og med regnskapsåret 2005 har Redd Barna, i likhet med andre hjelpeorganisasjoner, utarbeidet sitt regnskap etter samme prinsipper som private bedrifter, altså et lønnsomhetsregnskap. I 2006 tok organisasjonen for første gang i bruk den nye foreløpige regnskapsstandard. I dette kapitlet har jeg beskrevet Redd Barnas regnskap for 2005 og 2006. Jeg har diskutert regnskapenes oppbygning, bokføringsprinsipper og begrepsbruk. Jeg har da funnet at Redd Barnas regnskap for 2006 mest sannsynlig er et modifisert lønnsomhetsregnskap hvor både lønnsomhetsmessig og finansiell periodisering er brukt i bokføringen. Dette er også tilfelle i den nye standarden, og jeg diskuterer også regnskapets forhold til denne. Konklusjonen blir at både Redd Barnas regnskaper og standardens regler er meget uklare, og dermed blir det også vanskelig å vite hvordan regnskapene skal tolkes.

En videre analyse av Redd Barnas regnskaper må sees i sammenheng med både gjeldende regnskapsstandard, presentert i utredningens kapittel 4, og den presenterte regnskapsteorien i kapittel 3. Denne utredningen innebærer med dette flere analysedimensjoner, og disse vil jeg se nærmere på i neste kapittel.

6 ANALYSE

I dette kapittelet foretar jeg en analyse på bakgrunn av den teori og empiri som tidligere er presentert i utredningen. Jeg starter med en innledning til analysen i kapittel 6.1. Kapittel 6.2 til 6.5 inneholder så fire ulike analysedimensjoner. Til slutt i kapittel 6.6 og 6.7 vil jeg komme med forslag til hvordan regnskapsreglene for hjelpeorganisasjoner kan videreutvikles og hvordan Redd Barna kan forbedre sin regnskapspraksis.

6.1 Innledning til analyse

Jeg har foran i utredningens kapittel 3 gitt en oversikt over relevant regnskapsteori, og i kapittel 4 så jeg på de nye regnskapsreglene (NRS F *God regnskapskikk for ideelle organisasjoner*) som gjelder for min utvalgte organisasjonstype, nemlig hjelpeorganisasjoner. Jeg kom frem til at disse reglene medfører et regnskap som tar i bruk både lønnsomhetsmessig og finansiell periodisering, og at denne blandingen gjør at regnskapet blir uklart og vanskelig å tolke. I kapittel 5 studerte jeg Redd Barna som eksempel på en hjelpeorganisasjon som siste regnskapsår har tatt i bruk disse nye reglene, og jeg kom her frem til at denne organisasjonen også fører et blandingsregnskap. Jeg mener de nye reglene (presentert i kapittel 4), samt Redd Barnas regnskap (presentert i kapittel 5) er et bevis på at regnskapsføringen i hjelpeorganisasjoner representerer en ny spesiell regnskapsvariant. Andre regnskapsvarianter vi står overfor i Norge, og som også tidligere er nevnt, er blant annet forretningsregnskapet, kommuneregnskapet og statsregnskapet. I tillegg representerer også borettslagsregnskapet en egen regnskapsvariant (Linde, 2004). Dette betyr at vi i det minste står overfor fem ulike regnskapsvarianter her til lands. Felles for disse variantene er at de alle tar i bruk kjøpmannens dobbelte bokføringsmetode, dvs. at alle transaksjoner bokføres en gang på creditsiden og en gang på debetsiden i regnskapet. Denne bokføringsmetoden er utviklet spesielt for bruk i forretningsregnskapet, altså for bedrifter som utarbeider et lønnsomhetsregnskap. I kapittel 3 presenterte jeg også forvaltningskameralistisk enkel bokføring. Dette er en metode som, i motsetning til kjøpmannens dobbelte bokføring, danner grunnlaget for et finansielt regnskap (jf. kapittel 3.7.3). Den har imidlertid aldri vært aktuell eller blitt vurdert seriøst til bruk i noen av regnskapsvariantene nevnt ovenfor. At samtlige isteden tar i bruk en dobbelt bokføringsmetode, som er utviklet spesielt for forretningsregnskapet, må derfor bety at samtlige også er sterkt påvirket av nettopp dette

regnskapet. Det de ulike regnskapsvariantene imidlertid ikke har til felles er oppfyllelsen av regnskapslovens kongruensprinsipp, jf. RL §4-3, nemlig at opptjente inntekter og kostnader skal resultatføres. Kongruensprinsippet innebærer at det er en direkte link mellom resultatregnskapet og balansen. Dette er kjernen i forretningsregnskapet og også i kjøpmannens dobbelte bokføring. Fordelen med denne bokføringen er nemlig at lønnsomhetsresultatet fremkommer på to steder i regnskapet; både i resultatregnskapet (ytelsessiden) og i balansen (betalingssiden) (se kapittel 3.6.3). Kommuneregnskapet, statsregnskapet og borettslagsregnskapet er finansielle regnskap. Dvs. resultatene som fremkommer av disse er finansielle resultat og ikke lønnsomhetsresultat. Likevel er reglene slik at de må holde på den doble bokføringen. Dobbelt bokføring kan imidlertid ikke gjøres på samme måte i et finansielt regnskap som i et lønnsomhetsregnskap, og dette medfører at disse finansielle regnskapstypene blir kompliserte og vanskelige å forstå (Monsen, 2005b). Når det gjelder hjelpeorganisasjonsregnskapet har vi tidligere konkludert med at dette er et blandingsregnskap som ikke oppfyller kongruensprinsippet fullt ut. Likevel er dobbelt bokføring gjeldende også her. Den nye regnskapsstandard er utviklet innenfor rammen av et lønnsomhetsregnskap. En videre analyse og sammenligning av ulike regnskapsteorier, hjelpeorganisasjoners regnskapsregler samt Redd Barnas regnskaper vil gi oss en klarere oversikt over problemene et slikt blandingsregnskap skaper. Samtidig gir det oss en bedre forståelse for dobbelt bokføring, og for hvorfor denne bokføringsmetoden passer så godt i et rent lønnsomhetsregnskap, men ikke like godt i andre regnskapsmodeller. Jeg vil i de kommende avsnittene komme inn på ulike analysedimensjoner som sammenligner både teori, regnskapsregler og regnskapspraksis. Med bakgrunn i analysene vil jeg også komme med et forslag til en alternativ metode for bokføring i hjelpeorganisasjoner; nemlig forvaltningskameralistisk enkel bokføring, og jeg vil også forsøke å forklare hvorfor nettopp denne bokføringsmetoden vil kunne være et bedre alternativ enn den nåværende regnskapsvarianten.

6.2 Teoretisk sammenligning: Kjøpmannens regnskap vs. kameralistens regnskap

I kapittel 3 presenterte jeg både kjøpmannens og kameralistens bokføringsmetoder. Jeg la videre vekt på kjøpmannens dobbelte bokføring og forvaltningskameralistisk enkel bokføring. Jeg presenterte også ulike formål med regnskap og regnskapsføring. I dette avsnittet vil jeg se

litt nærmere på hjelpeorganisasjoners regnskapsformål og sammenligne disse med kjøpmannens regnskap og kameralistens regnskap; herunder kjøpmannens dobbelte bokføring og forvaltningskameralistisk enkel bokføring.

Kjøpmannens regnskap har utviklet seg fra bruk av enkel bokføring til bruk av kjøpmannens dobbelte bokføringsmetode. Sistnevnte bokføringsmetode er som tidligere nevnt spesielt utviklet til bruk i forretningsregnskapet (jf. diskusjonen i avsnittet ovenfor samt kapittel 3.6.3 og 3.6.4), og metoden danner grunnlaget for et lønnsomhetsregnskap. Kameralistens regnskap er mindre kjent i litteraturen og har for det meste vært brukt i offentlige regnskap. Spesielt ser vi metoden i kontinentaleuropeiske land som Østerrike, Tyskland og Sveits (Monsen, 2001). Den forvaltningskameralistiske enkle bokføringsmetoden er spesielt utviklet for bokføring av pengetransaksjoner (Monsen, 2001). Dermed danner denne metoden grunnlaget for et finansielt regnskap (jf. kapittel 3.4). De to metodene er altså spesielt utviklet for å tilfredsstille ulike regnskapsformål. Mens kjøpmannens dobbelte bokføringsmetode tilfredsstiller lønnsomhetsformålet til forretningsregnskapet, er den forvaltningskameralistiske enkle bokføringsmetoden tilpasset de finansielle formålene i forvaltningskameralistikken (jf. kapittel 3.7.3). Teorien for disse to metodene er gjennomgått i utredningens kapittel 3.

I kapittel 3.2 diskuterte jeg gevinstorienterte og ikke-gevinstorienterte organisasjoner, hvor hovedforskjellen mellom disse var at gevinstorienterte organisasjoner ønsket å skape et høyest mulig resultatmessig overskudd, mens ikke-gevinstorienterte organisasjoner hadde som hovedformål å forvalte sine inntekter best mulig i forhold til organisasjonens ideelle formål. Denne forskjellen er nok en gang viktig å presisere da en organisasjons virksomhetsformål også påvirker hvilke formål organisasjonen har med sitt finansregnskap, og dermed også burde påvirke valget av regnskapsmetode. I kapittel 3.1 påpeker jeg at det generelle hovedformålet med utarbeiding av finansregnskap er å gi brukere av regnskapet informasjon som er av verdi når de skal fatte beslutninger. Regnskapet er altså et viktig informasjonsgrunnlag. Derfor er det også naturlig å anta at den enkelte organisasjonstype bør velge en regnskapsvariant som tilfredstiller organisasjonens formål og brukernes informasjonsbehov best mulig. For private bedrifter gir lønnsomhetsresultatet, og hvordan man har kommet frem til dette, den beste informasjonen for videre beslutninger. For ikke-gevinstorienterte organisasjoner har imidlertid regnskapet et annet hovedformål, nemlig å gjenspeile organisasjonens fordeling. Dette innebærer at kontrollformålet med regnskapet blir viktigere enn å vise lønnsomhetsresultatet (jf. kapittel 3.1).

En hjelpeorganisasjon er en ikke-gevinstorientert organisasjon som har spesielt tre typer kontrollformål:

- 1) Det er viktig at mottatte midler blir forvaltet i samsvar med organisasjonens formål. Mao. er det behov for å kontrollere kassebevegelsene, dvs. en oversikt over alle penger som kommer inn og alle penger som går ut. Altså er det behov for det vi kan kalle *pengekontroll*.
- 2) Det legges vekt på kontroll med formuesforvaltningen og ledelsen. Vi kan kalle dette *betalingskontroll*.
- 3) Som oftest er regnskapet koblet opp mot et budsjett og man ønsker å kontrollere faktisk bruk av ressurser opp mot budsjettert bruk. Vi kaller dette *budsjettkontroll*.

De tre kontrollformålene nevnt ovenfor sammenfaller med formålene til forvaltningskameralistikken (se kapittel 3.7.3). Ut ifra teorien vil det derfor være naturlig å tro at forvaltningskameralistisk enkel bokføring er den varianten som bør velges for hjelpeorganisasjoner. I praksis har imidlertid en slik bokføringsmetode aldri vært seriøst diskutert. Det er en trend i dag at man ukritisk velger et lønnsomhetsregnskap og bruk av kjøpmannens dobbelte bokføringsmetode. Dette er også tilfelle for hjelpeorganisasjoner. Før Norsk RegnskapsStiftelse presenterte den nye standarden for ideelle organisasjoner i 2006, har hjelpeorganisasjoner brukt et rent lønnsomhetsregnskap med dobbel bokføring. Gjennom den nye standarden forsøker man å tilfredsstille noen av de finansielle informasjonsbehovene, men dette gjøres innenfor rammen av et lønnsomhetsregnskap og dobbel bokføring. Fortsatt er altså hjelpeorganisasjoners regnskap sterkt påvirket av forretningsregnskapet. Dette vil vi også se i neste avsnitt hvor den nye standardens regler sammenlignes med regnskapslovens regler.

6.3 Regelsammenligning: Reglene for ideelle organisasjoner sammenlignet med regnskapslovens regler

Regnskapslovens regler er utviklet spesielt til bruk i økonomiske organisasjoner som private bedrifter og andre organisasjoner som har et lønnsomhetsformål. I utredningens kapittel 4 presenterer jeg den nye regnskapsstandard som gjelder for ideelle organisasjoner, herunder hjelpeorganisasjoner. I formålet med standarden og hensynet ved utarbeidelsen av den, legges det vekt på et behov for informasjon til kontrollformål (jf. kapittel 4.2.2 og 4.2.3). Dvs. at regnskapet skal gi informasjon som gir kontroll med at ledelsen forvalter mottatte midler i samsvar med organisasjonens formål. Siden hjelpeorganisasjoners formål ikke er av lønnsomhetsmessig karakter vil slik kontrollinformasjon være en type finansiell informasjon.

Man har med andre ord erkjent at hjelpeorganisasjoner og andre ideelle organisasjoner har et annet, og mer finansielt rettet, informasjonsbehov enn private bedrifter, og at regnskapslovens regler ikke alltid er like godt egnet for slike organisasjoner. I et forsøk på å tilfredsstille informasjonsbehovene bedre er det for ideelle organisasjoner derfor gjort unntak fra noen av regnskapslovens grunnleggende prinsipper, jf. kapittel 4.2, og isteden er det i standarden utarbeidet en del alternative regler. Reglene forsøker å tilfredsstille de finansielle informasjonsbehovene, men dette gjøres innenfor rammen av et forretningsregnskap og dobbel bokføringsmetode. At standardens regler derfor er sterkt påvirket av forretningsregnskapet ser vi både gjennom bruken av dobbel bokføring og i utarbeidelsen av regnskapets oppstillingsplaner.

6.3.1 Balansen

Standardens balanseoppstilling (se kapittel 4.2.5.2) er stort sett den samme som balanseoppstillingen som følger av regnskapsloven. Enkelte justeringer er gjort i balansens egenkapital, men utenom dette er det små avvik fra forretningsregnskapets balanse. Dette kan tyde på at balansen i standarden er i tråd med et lønnsomhetsregnskap. Balansen for et finansielt regnskap viser kun forskjellen mellom totale inntekter og totale utgifter eller forskjellen mellom innbetalinger og utbetalinger. Balansen i standarden er derfor mye mer fullstendig enn balansen i et finansielt regnskap.

6.3.2 Kontantstrøm

Regnskapsloven pålegger alle regnskapspliktige å utarbeide en kontantstrømoppstilling for å kunne vise den finansielle utviklingen i selskapet (jf. kapittel 3.6.4). I følge standarden må også ideelle organisasjoner utarbeide en slik kontantstrømoppstilling, noe som tyder på at regnskapsreglene i standarden er utarbeidet i samsvar med et lønnsomhetsregnskap i likhet med forretningsregnskapet. I et finansielt regnskap vil nemlig den finansielle utviklingen komme frem via utarbeidelsen av et finansielt resultat. Standarden tillater imidlertid at ideelle organisasjoner kan utarbeide en forenklet versjon av kontantstrømoppstillingen som følger av regnskapsloven, jf. diskusjonen i kapittel 4.2.5.3. Hva standarden mener med en forenklet versjon er usikkert da dette ikke er spesifisert nærmere. Som diskutert i kapittel 4.2.5.3 er standarden på dette punktet upresis. Samtidig som en kontantstrømoppstilling skal utarbeides trenger man altså ikke en fullstendig kontantstrømoppstilling slik som i et forretningsregnskap. Standarden begrunner dette med at mesteparten av den finansielle utviklingen kommer frem via aktivitetsregnskapet. At den finansielle utviklingen kommer

frem via aktivitetsregnskapet må bety at standarden ser på dette regnskapet som et finansielt resultatregnskap, men det kan altså ikke være et *rent* finansielt resultatregnskap siden en forenklet kontantstrømoppstilling må utarbeides. Spørsmålet om kontantstrømoppstillingen leder oss altså videre til betydningen av aktivitetsresultatet.

6.3.3 Aktivitetsregnskapet

I stedet for regnskapslovens resultatregnskap kan ideelle organisasjoner i følge standarden utarbeide et aktivitetsregnskap (jf. kapittel 4.2.5.1). Dersom aktivitetsregnskapet viser den finansielle utviklingen i organisasjonen, slik som standarden påstår i sin diskusjon av kontantstrømmer, betyr dette at aktivitetsresultatet er et finansielt resultat. I kapittel 4.2.5.1 kom vi imidlertid frem til at dette resultatet verken var et rent finansielt resultat eller et rent lønnsomhetsresultat. En del av inntektene periodiseres i samsvar med et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp, mens noen av inntektene periodiseres i samsvar med et finansielt periodiseringsprinsipp. Spørsmålet blir altså i hvilken retning vi kan trekke dette resultatet; altså om aktivitetsresultatet ligger ganske nært et finansielt resultat eller om det kan tolkes nærmere et lønnsomhetsresultat, eller om det ligger et sted midt i mellom. Svaret er avhengig av hvor sterkt bokføringen i standarden er påvirket av forretningsregnskapets bokføring. Den største forskjellen på bokføringen i forretningsregnskapet og reglene for bokføring i standarden ser vi når det gjelder bokføring av inntekter. Standardens bokføring av disse er diskutert i utredningens kapittel 4.2.4.1, og jeg presiserer her at standarden bruker begrepet periodisering med ulik betydning. Standarden tar i bruk både lønnsommessig periodisering og finansiell periodisering i bokføringen. Man har erkjent behovet for finansiell informasjon, men reglene er uklare og man fullfører ikke finansiell periodisering av alle inntektene. I stedet synes det faktisk som om man hovedsakelig periodiserer med bakgrunn i et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp der hvor dette er mulig. Dette gjelder også i en del tilfeller hvor man ikke finner noe å ”matche” inntekten mot. Standarden har i slike tilfeller laget en rekke regler for hvordan disse inntektene skal bokføres, og de fleste reglene følger lønnsomhetsmessig periodisering. Et eksempel er de tre kriteriene som må være oppfylt for at en inntekt skal være opptjent (jf. kapittel 4.2.4.1). Et annet eksempel er reglene som følger av at man i standarden skiller mellom inntekter hvor organisasjonen er forpliktet til en ekstern motytelse og inntekter hvor organisasjonen ikke er forpliktet til dette (se igjen kapittel 4.2.4.1). Bare i tilfeller hvor man finner det vanskelig med lønnsomhetsmessig periodisering, velger man imidlertid å periodisere med bakgrunn i et finansielt periodiseringsprinsipp, f.eks. for medlemsinntekter (se kapittel 4.2.4.1.1). Og dette skjer, til tross for at det synes som om

man egentlig ønsker et finansielt/pengeomessig resultatregnskap, og ikke et lønnsomhetsresultatregnskap. Resultatet av dette blir altså et blandingsregnskap et sted mellom lønnsomhetsregnskap og finansielt regnskap, og pga. det sterke lønnsomhetsfokuset i periodiseringen vil aktivitetsresultat mest sannsynlig ligge ganske nært et lønnsomhetsresultat.

Problemet med den nye regnskapsstandard og de unntakene som er gjort i regnskapsloven er at betydningen av aktivitetsresultatet i hjelpeorganisasjonenes regnskap blir uklart. Vi kan verken kalle resultatet et rent lønnsomhetsresultat eller et rent finansielt resultat. Ut i fra analysen ovenfor vil jeg påstå at reglene i standarden utgjør en modifisert versjon av et lønnsomhetsregnskap. Men hva betyr egentlig resultatet i et slikt regnskap? Og hva slags informasjon gir det til brukere av regnskapet? Dette er spørsmål som denne utredningen ikke gir svar på. Poenget mitt er nettopp at det er disse spørsmålene som dukker opp når vi studerer standardens regler og de regnskaper som er utarbeidet på bakgrunn av disse. Med andre ord finnes det et forbedringspotensial for utarbeidingen av regnskapsregler for hjelpeorganisasjoner og andre ideelle organisasjoner.

I dette delkapittelet har jeg sammenlignet standardens regler med regnskapsloven og forretningsregnskapet. I neste delkapittel sammenligner jeg standardens regler samt regnskapslovens regler med kjøpmannens og katedralistens regnskap. Jeg kommer med dette inn på det som kan være et alternativ til det modifiserte lønnsomhetsregnskapet som standarden representerer; nemlig forvaltningskatedralistikken.

6.4 Regnskapsregler for hjelpeorganisasjoner vs. regnskapsteori

I Norsk RegnskapsStiftelses nye foreløpige standard ender man opp med å lage regler som resulterer i et blandingsregnskap. Man tar i bruk to ulike periodiseringsprinsipp samtidig som begrepsbruken er uklar (jf. kapittel 4.2.1). Disse to forholdene medfører at man ender opp med en type regnskap som blir vanskelig å tolke. Dette skjer fordi standardens regnskapsregler er utarbeidet med utgangspunkt i regnskapsloven. Reglene i regnskapsloven er som tidligere nevnt utarbeidet spesielt til bruk i forretningsregnskapet, og kjøpmannens dobbelte bokføring er igjen utviklet spesielt for dette regnskapet (jf. kapittel 3.6.3 samt tidligere diskusjon). Standarden gir uttrykk for at den ønsker å tilfredsstillende ideelle organisasjoners informasjonsbehov bedre enn den informasjonen regnskap utarbeidet etter

regnskapslovens regler kan gi (jf. kapittel 4.2.2 og 4.2.3). Spesielt nevner standarden slike organisasjoners kontrollbehov. I dette kapittelets avsnitt 6.2 har jeg presisert nærmere hjelpeorganisasjonenes tre kontrollbehov, som kort kan betegnes *pengekontroll*, *betalingskontroll* og *budsjettkontroll*. Alle disse behovene har et rent pengefokus, dvs. de bunner alle i et behov for å kontrollere pengestrømmer. I regnskapsteorien finnes det to måter å oppnå et rent pengefokus på; gjennom en direkte kontantstrømoppstilling eller gjennom et finansielt pengeregnskap som f.eks. forvaltningskameralistikken.

6.4.1 Direkte kontantstrømoppstilling

Dersom vi går tilbake til det skillet jeg presenterte mellom budsjettkoplete og markedskoplete organisasjoner i utredningens første kapittel finner vi at budsjettkoplete organisasjoner nettopp kjennetegnes ved en enveis pengestrøm. Hvorfor er det da for slike organisasjoner så viktig å følge regnskapsloven og dens periodiseringsprinsipp, som er basert på en kausalsammenheng mellom inntekter og utgifter? Det viktigste for disse organisasjonene er jo å vise pengestrømmene, og å utarbeide et regnskap som fungerer som en kontroll av disse. Pengestrømmer kommer ikke frem i et lønnsomhetsresultatregnskap, og aktivitetsregnskapet viser heller ikke rene pengestrømmer (jf. tidligere diskusjon). Ved bruk av slike regnskaper må man sette opp en ekstra kontantstrømoppstilling dersom man ønsker et pengefokus i tillegg til lønnsomhetsfokuset. Når dette gjøres på den indirekte måten vises heller ikke kontantstrømmene i regnskapet. Vi får ved bruk av den indirekte metoden ”sumtall” for kontantstrømmene, men pengekontrollen forsvinner da vi ikke får noen direkte oversikt over inn- og utbetalingene. Dersom man altså ønsker et pengefokus i tillegg til et lønnsomhetsfokus vil man måtte utarbeide en kontantstrømanalyse etter den direkte metoden.

6.4.2 Finansielt regnskap

Som et alternativ til en direkte kontantstrømoppstilling kan man isteden utarbeide regnskapet som et finansielt regnskap. Da har man to valg; 1) man kan fokusere på innbetalinger og utbetalinger eller 2) man kan fokusere på de totale inntekter og utgifter.

Forvaltningskameralistisk enkel bokføring vil her være et ideelt alternativ da denne bokføringsmetoden enkelt viser både inn- og utbetalinger og de to totale inntektene og utgiftene. Dersom man tar i bruk den kameralistiske kontoen, som jeg presenterte i utredningens kapittel 3.7.2, vil den finansielle utviklingen fremkomme direkte i kolonnene *Anordning (AO)* og *Virkelig utfall (V)*:

- Totale inntekter og utgifter fremkommer gjennom summen i *AO*-kolonnene. En sammenstilling av de to *AO*-kolonnene (på inntekts- og utgiftssiden av kontoen) gir oss et finansielt resultat, basert på totale inntekter og utgifter, som vi kaller *nettoinntekter*.
- Loddrett viser *V*-kolonnen periodens innbetalinger på inntektssiden og periodens utbetalinger på utgiftssiden. En sammenstilling av disse vil gi oss et finansielt resultat basert på innbetalinger og utbetalinger. Med andre ord viser dette resultatet *netto kasseendring*.

Forvaltningskameralistikken har tre hovedformål (jf. kapittel 3.7.3), og et viktig poeng er at disse samsvarer med hjelpeorganisasjoners regnskapsformål; nemlig *pengekontroll*, *betalingskontroll* og *budsjettkontroll*. Pengekontroll innebærer en kontroll med kassebevegelsene og dette formålet tilfredsstilles gjennom *AO*- og *V*-kolonnene som forklart ovenfor. Betalingskontrollen tilfredsstilles gjennom en av den kamerale kontoens to grunnregler (se kapittel 3.7.2), nemlig at ingen bokføring av transaksjoner kan gjøres i *V*-kolonnen uten en tidligere eller samtidig bokføring i *AO*-kolonnen. Dette gjør at man kan kontrollere at ingen penger mottas eller betales ut, uten at det først er gitt betalingsinstruksjon for dette. Kontrollen skjer ved en sammenligning av *AO*- og *V*-kolonnene. Dersom man i tillegg til å bruke den kamerale kontoen i finansregnskapet bruker denne kontoen for budsjettet, er det også mulig å foreta budsjettkontroll. Man kan da sammenligne budsjetterte og virkelige totale inntekter og utgifter (*AO*-kolonnene) og/eller budsjetterte og virkelige innbetalinger og utbetalinger (*V*-kolonnene). Som tidligere nevnt er hjelpeorganisasjoner et eksempel på budsjettkoplete organisasjoner. De budsjettkoplete organisasjonene mottar sine ressurser fra ulike kilder, og ressursene distribueres videre til mottakere uten at det er noen direkte sammenheng mellom de som skaffer organisasjonen ressurser og de som mottar dem. Fordelingen gjøres ved bruk av budsjetter. Hjelpeorganisasjonene mottar inntekter fra bl.a. offentlige myndigheter, næringslivet, faddere og andre private givere. Ledelsen i organisasjonen bestemmer så hvilke formål og prosjekter pengene skal brukes til. Jeg vil tro at organisasjonens budsjett er viktig i denne prosessen. Et budsjett forteller hva som bør gjøres, mens regnskapet forteller hva som har blitt gjort. Derfor blir det også viktig at regnskap og budsjett kan sammenlignes. En slik sammenligning vil være det vi kaller en budsjettkontroll, dvs. en kontroll av avvik mellom plan og utførelse. Jeg vil tro at en slik kontroll er viktig for hjelpeorganisasjoner da et av deres formål vil være å utnytte sine ressurser best mulig og samtidig kunne vise sine kapitalinnskytere hvordan deres penger blir disponert i forhold til det

som på forhånd er planlagt. Som nevnt i kapittel 5.2.3 tar ikke standarden opp budsjett som tema, og den nevner derfor heller ingenting om hvordan behovet for budsjettkontroll skal tilfredsstilles. At budsjettet ikke nevnes i standarden tror jeg kan forklares med at regnskapet er sterkt påvirket av forretningsregnskapet og dets regler.

Oppsummert er altså forvaltningskameralistikken det ideelle alternativ til dobbel bokføring dersom man ønsker et finansielt regnskap og pengefokus. Dette er fordi forvaltningskameralistisk enkel bokføring er utviklet spesielt for å tilfredsstille kravene til pengekontroll, betalingskontroll og budsjettkontroll. Forretningsregnskapet og kjøpmannens dobbelte bokføring er på den andre siden spesielt utviklet for å tilfredsstille et annet krav, nemlig kravet til lønnsomhet. Dette kravet til regnskapet er ikke like viktig for ideelle organisasjoner. Standarden representerer et modifisert lønnsomhetsregnskap og tilfredsstiller derfor ikke de finansielle kravene fullt ut. Standardens regler er nærmere å tilfredsstille kravet til lønnsomhet enn tilfredsstillelse av de finansielle kravene. Derfor vil jeg påstå at FKAM vil være et bedre alternativ enn det modifiserte lønnsomhetsregnskapet som følger av standardens regler. I standardens modifiserte lønnsomhetsregnskap må nemlig organisasjonen sette opp en kontantstrømoppstilling (etter den direkte metoden) i tillegg til de andre regnskapsoppstillingene dersom de ønsker å vise organisasjonens pengestrømmer. Kontantstrømoppstillingen viser imidlertid ikke et finansielt resultat basert på inntekter og utgifter. Dersom kontantstrømoppstillingen settes opp etter den indirekte metoden, som også er tillatt i følge både standarden og regnskapsloven, vil pengefokuset forsvinne. Jeg vil da si meg enig med standarden i at en kontantstrømoppstilling vil gi lite tilleggsinformasjon ved siden av aktivitetsregnskapet (jf. diskusjonen i kapittel 4.2.5.3). Imidlertid er jeg uenig i at denne informasjonen allerede finnes tilgjengelig i aktivitetsregnskapet. Slik jeg forstår standardens regler er dette regnskapet, som tidligere nevnt, et modifisert lønnsomhetsresultatregnskap og ikke et finansielt resultatregnskap.

I neste delkapittel vil jeg videreføre diskusjonen fra kapittel 5 om min utvalgte hjelpeorganisasjon. Redd Barnas regnskap er et eksempel på bruk av gjeldende regnskapsregler (NRS' standard) og jeg vil derfor sammenligne Redd Barnas regnskaper med regnskapsreglene i standarden.

6.5 Regnskapsregler for hjelpeorganisasjoner vs. Redd Barnas regnskap

I forrige delkapittel diskuterte jeg standardens regnskapsregler opp mot regnskapsteori. Jeg vil nå sammenligne denne analysen med et praktisk eksempel, og jeg ser derfor nærmere på standardens regnskapsregler opp mot Redd Barnas regnskap. Analysen bygger videre på presentasjonen av Redd Barnas regnskapsregler i kapittel 5 i utredningen.

For regnskapsåret 2005 er standardens regler foreløpig ikke tatt i bruk, og Redd Barna fører et rent lønnsomhetsregnskap hvor det er en direkte kobling mellom resultatregnskapet og balansen. Årsresultatet forklarer egenkapitalendringen i balansen. For 2006 er derimot den nye regnskapsstandardens regler tatt i bruk, og her dukker de samme spørsmålene opp for Redd Barnas regnskap som vi stilte oss under analysen av standarden. De største problemene dukker opp under bokføringen av inntekter. Redd Barna forsøker å gi en forklaring på sin bokføring av inntekter i notene, men jeg finner at formuleringen her er veldig upresis (se kapittel 5.2.2.1). Det er også vanskelig å kunne se direkte ut fra regnskapstallene hvordan de enkelte inntekter er ført. Ut i fra egne forklaringer i notene kan det virke som om også Redd Barna tar i bruk både et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp og et finansielt periodiseringsprinsipp. På grunn av upresis formulering både i Redd Barnas noter til regnskapet og i NRS' regnskapsstandard er det imidlertid uklart om Redd Barna gjør dette på akkurat samme måte som i standarden. Dette er som sagt et vanskelig spørsmål som krever flere undersøkelser, og jeg lar spørsmålet ligge til eventuelle videre studier. Det vi imidlertid kan konstatere er at når standardens regler er uklare og vanskelig å forstå så blir også regnskapet som utarbeides på bakgrunn av disse uklare og vanskelig å forstå.

Det store spørsmålet blir for Redd Barnas regnskap, som for standarden, hvordan vi skal tolke regnskapene. I hovedsak dreier det seg igjen om hvilken betydning vi skal legge i aktivitetsresultatet. Det virker ikke som om Redd Barna selv har en helt klar formening om dette da de bruker begrepene *aktivitetsregnskap* og *resultatregnskap* om det samme regnskapet (jf. kapittel 5.2.2.1). Vi har i den tidligere analysens kapittel 6.3 kommet frem til at standarden legger opp til et modifisert lønnsomhetsresultatregnskap, og vi har også i kapittel 5 kommet frem til at Redd Barnas aktivitetsregnskap/resultatregnskap mest sannsynlig er et modifisert lønnsomhetsresultatregnskap. Med dette i betraktning kan det være ganske forståelig at Redd Barna blander sammen de to begrepene *aktivitetsregnskap* og *resultatregnskap*, da deres aktivitetsresultat sannsynligvis ikke er så langt unna å være et rent

lønnsomhetsresultat. I kapittel 5.2.2.1 foretok jeg noen tester i regnskapet for å undersøke betydningen av aktivitetsresultatet. I tabell 2 og 3 undersøkte jeg om aktivitetsresultatet kunne forklare egenkapitalendringen i balansen, m.a.o. om aktivitetsresultatet er et rent lønnsomhetsresultat. Jeg satte opp to tabeller fordi Redd Barna oppgir ulike tall i hovedoppstillingen og i notene til regnskapet. I tabell 2 fant vi at aktivitetsresultatet ikke fullt ut kunne forklare egenkapitalendringen i balansen, og jeg kom derfor frem til at dette resultatet kan tolkes som et modifisert lønnsomhetsresultat, i likhet med standardens regler. Konklusjonen fra denne tabellen var altså at regnskapet til Redd Barna er et blandingsregnskap med sterkest fokus på lønnsomhetsaspektet. I tabell 3 fikk vi ingen differanse og fant derfor at aktivitetsresultatet kunne tolkes som et rent lønnsomhetsresultat. Denne konklusjonen harmonerer imidlertid ikke med at enkelte inntekter i regnskapet bokføres med bakgrunn i finansiell periodisering, og det harmonerer heller ikke med standardens regler. Dette skaper forvirring. Ikke bare er aktivitetsresultatet vanskelig å tolke i seg selv. Vi vet ikke engang hvilke tall vi skal stole på. Dersom tallene i tabell 2 er de riktige betyr dette at aktivitetsregnskapet til Redd Barna mest sannsynlig er et modifisert lønnsomhetsresultatregnskap. I kapittel 5.2.2.1 undersøkte jeg også om Redd Barnas aktivitetsresultat kunne være et finansielt resultat. Tabell 4 og 5 ga oss imidlertid svar på at dette ikke kunne være tilfelle, og at differansene her underbygger sannsynligheten for at aktivitetsresultatet er et modifisert lønnsomhetsresultat.

Konklusjonen er altså at Redd Barnas aktivitetsresultat representerer et modifisert lønnsomhetsresultat. Problemet er imidlertid hvordan vi videre skal tolke dette resultatet, og om det gir brukerne av regnskapet informasjon som er nyttig. (Vi var også inne på dette i analysedimensjonen i kapittel 6.3). Dersom vi går tilbake til bistandsdebatten jeg presenterte i utredningens innledningskapittel finner vi at dagens hjelpeorganisasjoner jobber på en måte som passer inn i Easterlys stykkvise fremgangsmåte for bekjempelse av fattigdom; nemlig at bistanden bør fokuseres rundt *enkelte* inngrep som fungerer og gir resultater. For å få til dette må man rette fokuset mot uavhengige evalueringer av bistandsprosjekter. Easterly mener dette vil skape tilstrekkelige insentiver for hjelpeorganisasjonene da man gjennom slike evalueringer vil se hvordan bistandsprosjektene fungerer. I slike evalueringer vil regnskapsinformasjon være en viktig del av evalueringsgrunnlaget. Evaluering av prosjekter krever altså en analyse av regnskapstallene. Men før vi kan gjøre en analyse av regnskapstallene må vi vite hvilke tall vi skal bruke, og vi må også vite hvilken informasjon som ligger i tallene. Det er her Redd Barnas regnskap svikter.

Kontantstrømoppstillingen skaper også forvirring rundt hva Redd Barna egentlig ønsker å vise med sitt regnskap. I oppstillingen tar de i bruk en fullstendig indirekte metode (jf. kapittel 5.2.2.2). Siden fokuset i dobbel bokføring er på et lønnsomhetsresultat, kommer det muligens naturlig for Redd Barna å ta utgangspunkt i sitt aktivitetsresultat, som de i praksis bruker som et lønnsomhetsresultat, for så å gjøre justeringer i dette for inntekter og utgifter som ikke er innbetalinger og utbetalinger (f.eks. oppskrivninger og avskrivninger). Dvs. man velger å utarbeide kontantstrømoppstillingen på samme måte som man har gjort i tidligere år, dvs. i år hvor man har utarbeidet et rent lønnsomhetsregnskap. Regnskapsstandarden har heller ikke særlig presise regler på dette området (jf. kapittel 4.2.5.3), og siden både direkte og indirekte metode er lovlig, overlater standarden i prinsippet organisasjonene til selv å velge oppstillingsmetode. At Redd Barna velger å gjøre som de har gjort de foregående år er derfor ganske naturlig. Imidlertid er dette lite gjennomtenkt i forhold til hva som er hovedhensikten med en kontantstrømoppstilling; nemlig å vise en oversikt over pengestrømmene. Bruk av den indirekte metoden i kontantstrømoppstillingen tilfredsstiller ikke Redd Barnas finansielle informasjonsbehov.

I tillegg til at resultatet i regnskapet er vanskelig å tolke, og kontantstrømmoppstillingen ikke tilfredsstiller det finansielle informasjonsbehovet, er budsjett-tall heller ikke presentert i Redd Barnas regnskap. Viktigheten av budsjett for hjelpeorganisasjoner tok jeg opp i forrige delkapittel. At budsjettet ikke er en del av regnskapet kan sannsynligvis forklares med at regnskapet er sterkt påvirket av forretningsregnskapet samt at standarden heller ikke nevner noe om budsjett eller budsjettkontroll i sine regler.

Oppsummert kan vi si at det er tre regnskapsbehov som Redd Barnas regnskap ikke tilfredsstiller:

- 1) Regnskapet som er utarbeidet er ikke et godt nok grunnlag for en tallanalyse. Dersom vi skal kunne gjennomføre en slik analyse kreves det at vi vet hva tallene forteller oss. Dette er ikke tilfelle for Redd Barna. Vi trenger altså et bedre evaluerings- og beslutningsgrunnlag.
- 2) Regnskapet tilfredsstiller ikke de finansielle informasjonsbehovene for pengekontroll og betalingskontroll. Verken regnskapet eller kontantstrømoppstillingen gir denne informasjonen.
- 3) Regnskapet inneholder ingen oppstilling for budsjett, og budsjettkontroll blir dermed heller ikke mulig.

Etter at Redd Barna i 2006 tok i bruk reglene i den nye regnskapsstandarden har de altså endt opp med et regnskap som ikke bare er vanskelig å tolke, men som heller ikke oppfyller noen av de finansielle informasjonsbehovene som man altså har forsøkt å bevege seg i retning av å oppfylle. Forvirringen og det uklare regnskapet hvor man veksler mellom to periodiseringsprinsipper (lønnsomhetsmessig og finansiell periodisering) oppstår nettopp fordi den nye regnskapsstandarden også er et uklart og forvirrende rammeverk. Det kan virke som om Redd Barna muligens ønsker et finansielt fokus i sitt regnskap, men de ”får ikke dette til” fordi regnskapsstandarden bare tillater mindre unntak fra regnskapslovens lønnsomhetsregnskap.

Jeg mener hjelpeorganisasjoner som Redd Barna trenger et klarere rammeverk enn det rammeverket som i dag gjelder gjennom Regnskapsloven og NRS F *God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner*. Alternativet til det nåværende rammeverket kan som diskutert i dette kapitlets avsnitt 6.4 være forvaltningskameralistisk enkel bokføring (FKAM) da denne metoden tilfredsstillende de finansielle behovene pengekontroll og betalingskontroll, og dersom Redd Barna også fører budsjettet etter denne metoden, vil de i tillegg oppnå budsjettkontroll. I neste delkapittel diskuterer jeg de forbedringer som jeg mener bør gjøres innenfor regnskapsføring for hjelpeorganisasjoner.

6.6 Forslag til videreutvikling av regler

Jeg har til nå gjennomgått og diskutert en del av de problemene som følger av at NRS F *God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner* er utarbeidet innenfor rammen av et lønnsomhetsregnskap. Utviklingen fra enkel bokføring til dobbel bokføring er klart en fordel innen regnskap som fokuserer på lønnsomhet. Spørsmålet er om denne utviklingen også er fordelaktig for regnskap som ønsker å fokusere på pengestrømmer og ikke på lønnsomhet. Gjennom den nye regnskapsstandarden forsøker man å ivareta noen av de finansielle informasjonsbehovene til regnskapene, men standarden tillater bare enkelte unntak fra regnskapsloven. Resultatet av dette blir at dagens regnskapsregler for hjelpeorganisasjoner representerer et modifisert lønnsomhetsregnskap. Bruken av to ulike periodiseringsprinsipper skaper forvirring og gjør at regnskapene som utarbeides på bakgrunn av reglene blir uklare og vanskelige å tolke. Redd Barna har sin tolkning av standardens regler. Andre

hjelpeorganisasjoner kan kanskje ha en annen tolkning. Jeg mener disse organisasjonene derfor har bruk for et mer presist og enklere rammeverk.

Et alternativ til gjeldende regnskapsregler vil være å erstatte den foreløpige regnskapsstandard med forvaltningskameralistisk enkel bokføring. I forvaltningskameralistikken fremkommer den finansielle utviklingen direkte ved bruk av den kamerale kontoen (jf. analysen i kapittel 6.4.2). De totale inntektene og utgiftene vises enkelt og oversiktlig i *AO*-kolonnene, mens innbetalinger og utbetalinger vises i *V*-kolonnene. Vi får ved bruk av FKAM dermed frem to finansielle resultat: 1) *Nettoinntekten* som viser den totale pengevirkningen, *AO*-inntekter minus *AO*-utgifter, og 2) *Netto kasseendring*, *V*-inntekter minus *V*-utgifter. Samtidig tilfredsstiller FKAM hjelpeorganisasjoners krav til pengekontroll og betalingskontroll (se igjen kapittel 6.4.2). Den kamerale kontoen gjør at vi ikke får behov for noen ekstra kontantstrømoppstilling. Dersom budsjettet settes opp på samme måte som regnskapet, tilfredsstiller FKAM også kravet til budsjettkontroll. Forvaltningskameralistikken representerer altså et helhetlig rammeverk som passer til organisasjoner hvor hovedfokuset i regnskapet er på kontroll av pengestrømmer, og i organisasjoner hvor det ofte ikke er noen kausalsammenheng mellom inntekter og utgifter. Dette er nettopp tilfelle for hjelpeorganisasjoner. Jeg foreslår derfor at Norsk RegnskapsStiftelse utvikler en ny standard som ikke er bundet av regnskapslovens regler, og som tilfredsstiller de tre finansielle behovene *pengekontroll*, *betalingskontroll* og *budsjettkontroll*.

På bakgrunn av ovenstående diskusjon mener jeg at FKAM vil være det beste alternativet til bruk i hjelpeorganisasjoner. Dersom man imidlertid ønsker å beholde den doble bokføringen som har vært tradisjonen i Norge, men som jeg likevel ikke ser noen grunn til å holde fast ved når det gjelder regnskapsføring i hjelpeorganisasjoner, vil et kompromiss til FKAM kunne være å utarbeide et finansielt pengeregnskap med dobbel bokføring. Dobbelt bokføring kan imidlertid, som nevnt i kapittel 6.1, ikke brukes på samme måte i et finansielt regnskap som i et lønnsomhetsregnskap. Dette medfører at en slik regnskapsføring vil kunne bli forholdsvis komplisert, på lik linje med kommuneregnskapet og statsregnskapet som også har utviklet sine egne former for finansielle regnskap med dobbel bokføring (jf. kapittel 6.1). I et finansielt regnskap med dobbel bokføring vil man måtte ta stilling til om man ønsker å fokusere på innbetalinger og utbetalinger eller på de totale inntekter og utgifter. Jeg vil i hjelpeorganisasjoners tilfelle tro at fordringer og gjeld også vil være viktig, og at det derfor vil være mest hensiktsmessig å fokusere på de totale inntektene og utgiftene. Det finansielle

resultatet vil da vise den totale pengevirkningen. For å tilfredsstillere kravet til budsjettkontroll vil det også være viktig at budsjettet utarbeides på samme måte som regnskapet. I tillegg vil jeg foreslå at organisasjonene blir pliktige til å utarbeide en kontantstrømoppstilling etter den direkte metoden. På denne måten kan man også få en oversikt over innbetalinger og utbetalinger.

Dersom hjelpeorganisasjoner tar i bruk et rendyrket finansielt regnskap (enten det er FKAM eller et pengeregnskap med dobbel bokføring) til fordel for et modifisert lønnsomhetsregnskap vil dette gjøre at de kan utarbeide mer informative regnskaper som igjen vil gjøre det mulig å foreta analyser av regnskapstallene (f.eks. nøkkeltallsanalyser). Da vil man kunne få et bedre grunnlag for uavhengige evalueringer av bistandsprosjekter, og for beslutningstaking både innen organisasjonen og for andre regnskapsbrukere.

Hjelpeorganisasjonene vil få bedre incentiver til å forbedre utnyttelsen av sine ressurser når regnskapet fokuserer på å kontrollere nettopp dette. Hjelpeorganisasjoner er en viktig del av norsk bistandsarbeid (jf. kapittel 1), og for å kunne drive sin virksomhet er de avhengig av å få tilført ressurser fra kapitalinnskytere. Derfor er det også viktig at regnskapet best mulig viser pengestrømmene på en slik måte at man oppnår *pengekontroll*, *betalingskontroll* og *budsjettkontroll*. Vi må spørre oss selv om hjelpeorganisasjoners regnskapsbrukere egentlig er interesserte i et aktivitetsresultat, og om de i det hele tatt vet hva dette resultatet innebærer.

Enda mindre trolig er det vel kanskje at regnskapsbrukerne er interesserte i et rent lønnsomhetsresultat. Formålet for hjelpeorganisasjoner er jo ikke å skape overskudd. En idé for videre studier vil kunne være å spørre ulike brukere av hjelpeorganisasjoners regnskaper om hvor fornøyde de er med informasjonen som regnskapet gir, og hva slags informasjon de helst skulle se at regnskapet ga.

Mitt forslag er altså at istedenfor å modifisere det tidligere lønnsomhetsregnskapet i retning av et finansielt regnskap, og ende opp med et ”modifisert lønnsomhetsregnskap”, bør man erstatte dagens regnskap med et rendyrket finansielt regnskap. Her vil forvaltningskammeralistikkens enkle bokføring være det beste alternativet, men et pengeregnskap basert på dobbel bokføring vil også innebære en forbedring i forhold til dagens regnskap. Ved å gjøre dette unngår man mye av den uklarheten som dagens regnskapsregler medfører, og man får et regnskap som sannsynligvis på en bedre måte oppfyller de kravene til regnskapsinformasjon som hjelpeorganisasjoner har (pengekontroll, betalingskontroll og budsjettkontroll).

6.7 Forslag til videre praksis for Redd Barna

Redd Barna gikk i 2006 over fra å utarbeide et rent lønnsomhetsregnskap etter regnskapslovens regler til å følge standardens nye regler for ideelle organisasjoner. Av denne grunn har de også overtatt standardens uklare periodisering og begrepsbruk (jf. kapittel 6.5). Det beste for Redd Barnas regnskapsføring vil derfor være, som jeg foreslo i forrige avsnitt, at reglene i standarden erstattes med et rammeverk som vil tilfredsstillе hjelpeorganisasjonenes viktigste finansielle behov; dvs regnskapsstandarden bør erstattes med en type finansielt regnskap som f.eks. forvaltningskameralistikken. Da vil man unngå mye av den uklarheten som følger av standardens regler.

Redd Barna er f.o.m. 2007 pliktig til å følge regnskapsreglene i den foreløpige standarden. Uavhengig av dette kan Redd Barna likevel forsøke å være mer presise i sin begrepsbruk. De kan presisere nærmere hvilke prinsipper de tar i bruk i bokføringen av de forskjellige inntektene (og utgiftene), og de kan også forklare hvordan de tolker standardens regler. Regnskapstallene fra 2005 er omarbeidet til den nye standardens regler slik at de kan sammenlignes med regnskapet for 2006. Dette er bra, men som diskutert i kapittel 5.2.2.1 brukes ulike omarbeidingstall i hovedoppstillingen og i notene. Dette er forvirrende, og Redd Barna bør sørge for at dette forklares nærmere og at de riktige tallene blir presentert.

I kapittel 6.5 kom jeg frem til at det var tre regnskapsbehov som Redd Barnas regnskap ikke tilfredsstiller. Kort oppsummert var dette at; 1) Regnskapet ikke er godt nok som evaluerings- og beslutningsgrunnlag, 2) Behovene for pengekontroll og betalingskontroll blir ikke tilfredsstilt og 3) Behovet for budsjettkontroll blir ikke tilfredsstilt. Bruken av et finansielt regnskap som f.eks. FKAM vil tilfredsstillе alle disse behovene. Redd Barna kan imidlertid også gjøre forbedringer selv om ikke reglene blir endret. Når det gjelder kontantstrømoppstillingen har de muligheten til å utarbeide denne etter den direkte metoden istedenfor den indirekte metoden som nå blir brukt. Standarden anbefaler også bruk av direkte metode. På denne måten vil Redd Barna få en oversikt over innbetalingene og utbetalingene og de vil kunne gjennomføre en pengekontroll. Et annet forbedringspotensial ligger i fremstillingen av et budsjett. Siden fremleggelsen av et budsjett ikke kreves av standarden er det forståelig at dette ikke er tatt med i oppstillingene. For hjelpeorganisasjoner inneholder imidlertid budsjettet viktig informasjon for brukerne av regnskapet. Budsjettet bør derfor legges ved regnskapet slik at informasjonen her blir enklere tilgjengelig for brukerne. Dersom

man skal kunne foreta budsjettkontroll vil dette også kreve at budsjettet er utarbeidet på samme måte som resten av regnskapet.

At Redd Barna blir klarere i bruken av sine begreper vil kunne gjøre at regnskapsbrukerne lettere kan forstå regnskapsføringen. Det vil imidlertid ikke forandre det faktum at standardens regler er uklare, og denne uklarheten vil uansett gjenspeiles i Redd Barnas regnskaper. Så lenge det ikke gjøres noen forbedringer i selve reglene blir det vanskelig for Redd Barna å forbedre regnskapet som evaluerings- og beslutningsgrunnlag (punkt 1). En endring i reglene for hjelpeorganisasjoner må til før vi kan gjøre noen meningsfylt analyse av regnskapstallene.

6.8 Oppsummering

Dette analysekapittelet bygger på teori og empiri fra utredningens foregående kapitler, og vi har som resultat vært gjennom fire ulike analysedimensjoner; kjøpmannens regnskap vs. kameralistens regnskap (6.2), standardens regler vs. regnskapslovens regler (6.3), standardens regler sammenlignet med regnskapsteori (6.4) og standardens regler sammenlignet med Redd Barnas regnskap (6.5). Analysene har resultert i forslag til videreutvikling av regnskapsregler for hjelpeorganisasjoner (6.6) og i forslag til videre praksis for Redd Barnas regnskaper (6.7). I neste kapittel sammenfatter jeg konklusjonene som har kommet frem gjennom denne utredningen.

7 KONKLUSJONER

Jeg startet utredningen med å hevde at dagens hjelpeorganisasjoner hører hjemme under Easterlys syn på hvordan man skal angripe verdens fattigdom; dvs. ved en stykkvis fremgangsmåte hvor man legger vekt på evaluering av den enkelte bistandsorganisasjon samt dens enkelte prosjekter. Under et slikt syn blir finansregnskapet viktig som en del av evalueringsgrunnlaget, og det er derfor viktig at regnskapet viser relevant og pålitelig informasjon. Samtidig er det viktig at regnskapet gir informasjon som tilfredsstillende behovet til regnskapsbrukerne best mulig. Typiske regnskapsbrukere for en hjelpeorganisasjon er både kapitalinnskytere og mottakere av kapital. Begge disse typer brukere er interesserte i at organisasjonens ressurser blir forvaltet på best mulig måte.

7.1 Konsekvenser av dagens regler og regnskapsføring

Tradisjonelt har man ved utarbeidelse av regnskap for hjelpeorganisasjoner tatt i bruk regnskapslovens regler, og man har ført et lønnsomhetsregnskap i likhet med private bedrifter. Det virker imidlertid som om man etter hvert har funnet ut at forretningsregnskapet ikke tilfredsstillende det regnskapsbehovet som man har i hjelpeorganisasjoner og andre ideelle organisasjoner. Dette er fordi disse organisasjonene har andre målsetninger enn private bedrifter. Deres formål er ikke av lønnsomhetsmessig karakter. De ønsker isteden å gjennomføre aktiviteter som realiserer deres ideelle formål. Derfor er det utarbeidet en foreløpig regnskapsstandard som forsøker å ivareta noen av informasjonsbehovene til disse organisasjonene. I standarden presiseres det at reglene er ment til å skulle innfri regnskapsbrukernes spesielle informasjonsbehov, og at disse informasjonsbehovene er knyttet til behovet for kontroll av formuesforvaltningen og ledelsen. I praksis innebærer disse behovene kontroll med pengestrømmer. I forsøket på å tilfredsstillende kontrollbehovene tar standarden i bruk et finansielt periodiseringsprinsipp i bokføringen av enkelte inntekter. Imidlertid fullfører de ikke finansiell periodisering for hele regnskapet. De fleste inntekter skal fortsatt periodiseres med bakgrunn i et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp. I tillegg til å endre på bokføringen av inntektene endrer standarden samtidig på regnskapsoppstillingene i regnskapsloven. Den viktigste endringen er at man istedenfor et resultatregnskap utarbeider det de kaller for et aktivitetsregnskap. Standarden mener dette regnskapet er en mer informativ oppstilling i henhold til ideelle organisasjoners ikke-

økonomiske formål, og den presiserer at det er viktig å flytte fokus fra det tradisjonelle årsresultatbegrepet til de aktiviteter som er gjennomført i regnskapsåret. Det spørsmålet jeg imidlertid stiller meg i utredningen er hva dette resultatet egentlig betyr og hvordan det skal tolkes. I bokføringen av inntekter tar standarden i bruk både et lønnsomhetsmessig periodiseringsprinsipp og et finansielt periodiseringsprinsipp. Dvs. at en inntekt defineres på forskjellige måter i ett og samme regnskap. Resultatet kan derfor verken være et rent lønnsomhetsresultat eller et rent finansielt resultat. Det kan virke som om man ønsker at regnskapene skal gi finansiell informasjon, men samtidig er man bundet av regnskapslovens lønnsomhetsmessige periodiseringsprinsipp. Det er et paradoks at standarden derfor ender opp med å utarbeide regler som resulterer i et modifisert lønnsomhetsregnskap hvor man ikke tilfredsstiller noen av de finansielle informasjonsbehovene som egentlig var utgangspunktet for utarbeidelsen av standarden. I tillegg resulterer reglene i et regnskap som er upresis i sin begrepsbruk og som derfor også er forvirrende og vanskelig å forstå. Dette ser vi er tilfellet for Redd Barnas regnskap for 2006 hvor de tar i bruk den nye regnskapsstandarden. Den samme uklarheten som er problemet i standardens regler finner vi også igjen i analysen av dette regnskapet. I bokføringen av inntekter ser vi den samme upresise begrepsbruken samtidig som regnskapet også her veksler mellom lønnsomhetsmessig og finansiell periodisering. Redd Barna ender opp med et modifisert lønnsomhetsregnskap hvor ingen av de finansielle formålene; *pengekontroll*, *betalingskontroll* eller *budsjettkontroll*, blir oppfylt. Redd Barnas uklare regnskap oppstår nettopp fordi regnskapsstandarden også er et uklart og forvirrende rammeverk.

Problemet er at man, som innen all annen regnskapsføring i Norge, tror at dobbel bokføring er den eneste og riktige bokføringsmetoden å bruke. Derfor er den nye regnskapsstandard utarbeidet innenfor rammen av kjøpmannens dobbelte bokføring og lønnsomhetsregnskap, men med noen unntak hvor man altså tar i bruk finansiell periodisering. Resultatet er at man ender opp med et blandingsregnskap.

7.2 Konklusjoner for videre praksis

Jeg mener dagens rammeverk for regnskapsføring i hjelpeorganisasjoner har et stort forbedringspotensial. Rammeverket er uklart, og det skaper forvirring for både de som skal utarbeide regnskapet og de som skal bruke det. Regnskapet kan være et viktig grunnlag for

både evaluering og beslutningstaking i og rundt hjelpeorganisasjoner, og jeg mener derfor at det er nødvendig med en forbedring av reglene for denne typen organisasjoner.

Mitt forslag er at man erstatter den foreløpige regnskapsstandard, NRS F *God regnskapskikk for ideelle organisasjoner*, med forvaltningskameralistisk enkel bokføring (FKAM). Dette er et finansielt regnskap som viser pengestrømmene og som gir oss to finansielle resultat; både *nettoinntekten* og *kasseendringen*. På denne måten får man fram både organisasjonens totale inntekter og totale utgifter, samt dens innbetalinger og utbetalinger. Samtidig tilfredsstiller metoden også hjelpeorganisasjonenes krav til *pengekontroll*, *betalingskontroll* og *budsjettkontroll*. Dette er et enkelt, presist og helhetlig rammeverk hvor fokuset er på kontroll av pengestrømmer. Et kompromiss til bruken av FKAM kan være å utarbeide et finansielt pengeregnskap med dobbel bokføring. Dette vil imidlertid være en mer komplisert metode, men den vil resultere i et finansielt resultat.

Dersom hjelpeorganisasjoner istedenfor å bruke et modifisert lønnsomhetsregnskap, tar i bruk et rendyrket finansielt regnskap, tror jeg dette vil kunne medføre mer informative regnskaper. Med mer informative regnskaper vil man kunne foreta tallanalyser, og regnskapene vil da representere et bedre evalueringsgrunnlag for bistandsprosjekter og for beslutningstaking i og utenfor organisasjonen.

I analysen kom jeg også med noen konkrete forslag til videre praksis for Redd Barna basert på de reglene som i dag gjelder. Disse forslagene innebar at man endret kontantstrømoppstillingen fra indirekte til direkte metode slik at man får fram organisasjonens innbetalinger og utbetalinger, og at man sørget for å utarbeide et budsjett etter samme metode som regnskapet slik at budsjett og regnskap kan sammenlignes. Redd Barna kan også være klarer i sin begrepsbruk. Imidlertid vil klarheten i standarden uansett gjenspeiles i Redd Barnas regnskaper så lenge organisasjonen er bundet til bruken av disse reglene.

7.3 Konklusjoner for videre studier

Jeg har i denne utredningen foretatt en casestudie hvor jeg har valgt å ta for meg én caseorganisasjon; nemlig Redd Barna. Et neste steg kan være å sammenligne resultatene fra denne studien med studier av andre liknende hjelpeorganisasjoner som er bundet av den nye regnskapsstandard. Det vil være interessant å se hvordan andre organisasjoner tolker

standardens regler. Alternativt kan man også studere en annen type ideell organisasjon som f.eks. et idrettslag eller en annen type forening eller stiftelse, for å se om de samme problemene dukker opp i dette regnskapet som i regnskapet til Redd Barna. Videre vil det være interessant å undersøke om forvaltningskameralistikken også kan være et godt alternativ her. Dersom dette er tilfelle vil det i så fall bygge opp under min konklusjon om at regnskapsstandardens regler bør erstattes med et annet rammeverk som ikke er bundet av regnskapslovens dobbelte bokføring.

I utredningens kapittel 2 argumenterte jeg for bruk av en analytisk synsmåte i min utredning. Et annet alternativ kan være å ta for seg aktørperspektivet og aktørsynsmåten. Man kan undersøke ulike behov og ønsker for potensielle brukere av hjelpeorganisasjonenes regnskaper. En idé kan være å gjennomføre en surveystudie hvor man intervjuer ulike brukere, og undersøker i hvilken grad de er fornøyde med regnskapene slik de er i dag. I tillegg kan man f.eks. spørre hva slags informasjon som er viktigst og som de helst skulle se at regnskapet inneholdt.

Et tredje perspektiv som kan være interessant å ta tak i er systemsynsmåten, dvs. at man ser på regnskapet som en del av en helhet, f.eks. som en del av organisasjonens styringssystem. Man kan da se på hvordan hjelpeorganisasjonsregnskapet konkret tas i bruk i evaluerings- og styringsformål, og man kan også se på hvordan regnskapet i dag brukes i evaluering av prosjekter og i styringen av organisasjonen som helhet.

Jeg håper og tror at min studie vil kunne være til hjelp for videre forskning innen temaet regnskap i hjelpeorganisasjoner.

VEDLEGG 1

Regnskapsoppstilling for forretningsregnskapet

Kapittel 6. Resultatregnskap, balanse og kontantstrømoppstilling

§ 6-1. Resultatregnskap etter art

Resultatregnskapet etter art skal ha følgende oppstillingsplan:

1. Salgsinntekt
2. Annen driftsinntekt
3. Endring i beholdning av varer under tilvirkning og ferdig tilvirkede varer
4. Endring i beholdning av egentilvirkede anleggsmidler
5. Varekostnad
6. Lønnskostnad
7. Avskrivning på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler
8. Nedskrivning av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler
9. Annen driftskostnad
10. Driftsresultat
11. Inntekt på investering i datterselskap og tilknyttet selskap
12. Inntekt på andre investeringer
13. Renteinntekt fra foretak i samme konsern
14. Annen finansinntekt
15. Verdiendring av finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi
16. Nedskrivning av finansielle eiendeler
17. Rentekostnad til foretak i samme konsern
18. Annen finanskostnad
19. Ordinært resultat før skattekostnad
20. Skattekostnad på ordinært resultat
21. Ordinært resultat
22. Ekstraordinære poster
23. Skattekostnad på ekstraordinære poster
24. Årsresultat

Salgsinntekt etter første ledd nr. 1 skal ikke omfatte skatter og avgifter direkte knyttet til salget. Første ledd nr. 11 og 12 skal spesifisere resultatandel fra investering vurdert etter egenkapitalmetoden eller bruttometoden.

Endret ved lover 18 juni 1999 nr. 41 (i kraft 1 okt 1999 iflg. res. 24 sep 1999), 10 juni 2005 nr. 46 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 10 juni 2005 nr. 531).

§ 6-1a. Resultatregnskap etter funksjon

Resultatregnskapet etter funksjon skal ha følgende oppstillingsplan:

1. Salgsinntekt
2. Kostnad solgte varer
3. Brutto resultat
4. Distribusjonskostnader
5. Administrative kostnader
6. Driftsresultat
7. Inntekt på investering i datterselskap og tilknyttet selskap
8. Inntekt på andre investeringer
9. Renteinntekt fra foretak i samme konsern
10. Rentekostnad til foretak i samme konsern
11. Annen finansinntekt
12. Annen finanskostnad
13. Verdiendring av finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi
14. Ordinært resultat før skattekostnad
15. Skattekostnad på ordinært resultat
16. Ordinært resultat
17. Ekstraordinære poster
18. Skattekostnad på ekstraordinære poster
19. Årsresultat

Salgsinntekt etter første ledd nr. 1 skal ikke omfatte skatter og avgifter direkte knyttet til salget. Første ledd nr. 7 og 8 skal spesifisere resultatandel fra investering vurdert etter egenkapitalmetoden eller bruttometoden.

Tilføyd ved lov 10 juni 2005 nr. 46 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 10 juni 2005 nr. 531).

§ 6-2. Balanse

Balansen skal ha følgende oppstillingsplan:

EIENDELER

A. Anleggsmidler

I. Immaterielle eiendeler

1. Forskning og utvikling
2. Konesjoner, patenter, lisenser, varemerker og lignende rettigheter
3. Utsatt skattefordel
4. Goodwill

II. Varige driftsmidler

1. Tomter, bygninger og annen fast eiendom
2. Maskiner og anlegg
3. Skip, rigger, fly og lignende
4. Driftsløsøre, inventar, verktøy, kontormaskiner og lignende

III. Finansielle anleggsmidler

1. Investeringer i datterselskap
2. Investeringer i annet foretak i samme konsern
3. Lån til foretak i samme konsern
4. Investeringer i tilknyttet selskap
5. Lån til tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet
6. Investeringer i aksjer og andeler
7. Obligasjoner
8. Andre fordringer

B. Omløpsmidler

I. Varer

II. Fordringer

1. Kundefordringer
2. Andre fordringer
3. Krav på innbetaling av selskapskapital

III. Investeringer

1. Aksjer og andeler i foretak i samme konsern
2. Markedsbaserte aksjer
3. Markedsbaserte obligasjoner
4. Andre markedsbaserte finansielle instrumenter
5. Andre finansielle instrumenter

IV. Bankinnskudd, kontanter og lignende

EGENKAPITAL OG GJELD

C. Egenkapital

I. Innskutt egenkapital

1. Selskapskapital
2. Overkursfond
3. Annen innskutt egenkapital

II. Opptjent egenkapital

1. Fond
2. Annen egenkapital

D. Gjeld

I. Avsetning for forpliktelser

1. Pensjonsforpliktelser
2. Utsatt skatt
3. Andre avsetninger for forpliktelser

II. Annen langsiktig gjeld

1. Konvertible lån
2. Obligasjonslån
3. Gjeld til kredittinstitusjoner
4. Øvrig langsiktig gjeld

III. Kortsiktig gjeld

1. Konvertible lån
2. Sertifikatlån

3. Gjeld til kredittinstitusjoner
4. Leverandørgjeld
5. Betalbar skatt
6. Skyldige offentlige avgifter
7. Annen kortsiktig gjeld

Beholdning av egne aksjer skal føres opp til pålydende på egen linje under posten selskapskapital eller spesifiseres i note eller i oppstillingen av endringer i egenkapitalen.

Som pensjonsforpliktelser etter første ledd D I nr. 1 regnes differansen mellom verdien av påløpte pensjonsforpliktelser og verdien av midler avsatt til dekning av forpliktelsene.

I stedet for en oppstillingsplan etter første ledd kan den regnskapspliktige inndele eiendeler og gjeld etter likviditet dersom opplysningene er spesifisert på tilsvarende måte som etter første ledd, og dette gir mer relevante og pålitelige opplysninger.

Endret ved lover 19 des 2003 nr. 122 (i kraft 1 jan 2004), 10 juni 2005 nr. 46 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 10 juni 2005 nr. 531).

§ 6-3. *Oppdeling eller sammenslåing av poster*

Når den regnskapspliktiges forhold tilsier det, skal det i resultatregnskap og balanse foretas en ytterligere oppdeling av poster og tilføyelser av poster som ikke inngår i oppstillingsplanene.

Poster, unntatt poster under egenkapital, skal slås sammen hvis sammenslåingen fører til et mer oversiktlig årsregnskap.

Regnskapspliktige som nevnt i § 1-2 første ledd nr. 9, 10 eller 11, og som ikke har økonomisk vinning som formål, kan avvike fra oppstillingsplanene i § 6-1, § 6-1 a og § 6-2, dersom dette anses som god regnskapsskikk for slike regnskapspliktige.

Endret ved lov 10 juni 2005 nr. 46 (i kraft 1 juli 2005 iflg. res. 10 juni 2005 nr. 531).

§ 6-4. *Kontantstrømoppstilling*

Kontantstrømoppstillingen skal gi en oversikt over innbetalinger og utbetalinger og forklare likviditetsendringer.

VEDLEGG 2

Årsregnskap Redd Barna 2005

Dette vedlegget inneholder Redd Barnas årsregnskap for 2005 samt de relevante noter fra regnskapet. Note 15 er den delen av regnskapet som gjengis i organisasjonens årsrapport for 2005.

Årsregnskap 2005:

RESULTATREGNSKAP

	Note	2005	2004
Øremerkede inntekter	2	397 620	343 566
Frie inntekter	2	73 836	62 247
Tilført ubenyttede øremerkede midler	2	-36 962	14 135
SUM DRIFTSINNEKTER		434 494	419 948
Kostnader til arbeid for barn	3	365 658	357 701
Lønnskostnad, eks. lønnskostnader til formål	4	22 366	20 653
Avskrivninger på varige driftsmidler	5	1 572	3 010
Andre driftskostnader	6	53 186	35 563
SUM DRIFTSKOSTNADER		442 782	416 927
DRIFTSRESULTAT		-8 288	3 021
Inntekter fra utbetalingsautomater (Støttespill)	7	23 952	23 277
Renteinntekt	8	3 507	3 607
Finansinntekt	8	3 598	1 293
Gevinst ved salg	9	323	2 456
Oppskrivning av verdipapirer	9	3 421	0
SUM FINANSINNEKTER		34 801	30 633
Nedskrivning av andre finansielle omløpsmidler	9	678	1 762
Annen rentekostnad		25	804
SUM FINANSKOSTNADER		703	2 566
NETTO FINANSPOSTER		34 098	28 067
ÅRSRESULTAT		25 810	31 088
Overført til annen egenkapital		25 810	31 088
SUM ANVENDELSE		25 810	31 088

BALANSEREGNSKAP

EIENDELER

Note 31.12.2005 31.12.2004

ANLEGGSMIDLER

Varige driftsmidler

Driftseiendeler programland	5	6 614	6 044
Driftseiendeler Norge	5	6 484	9 418
Sum varige driftsmidler		13 098	15 462

Finansielle driftsmidler

Aksjer i Støttespill	7	4 170	3 554
Sum finansielle driftsmidler		4 170	3 554

SUM ANLEGGSMIDLER		17 268	19 016

OMLØPSMIDLER

Fordringer

Overførte, ikke anvendte øremerkede prosjektmidler i programland		19 249	19 412
Kundefordringer	11	3 568	3 315
Tjenestemoms	11	2 400	1 280
Andre fordringer	11	618	9 039
Støttespill	11	8 000	4 000
Sum fordringer		33 835	37 046

Investeringer

Markedsbaserte verdipapirer	9	173 222	57 104
Sum investeringer		173 222	57 104

Betalingsmidler

Bankinnskudd, kontanter, og lignende	12	181 245	228 471
Sum betalingsmidler		181 245	228 471

SUM OMLØPSMIDLER		388 302	322 621

SUM ANLEGGSMIDLER OG OMLØPSMIDLER		405 570	341 637

EGENKAPITAL OG GJELD

	Note	31.12.2005	31.12.2004
<u>EGENKAPITAL</u>			
Bunden egenkapital (sikringsfondet)	13	50 000	50 000
Annen egenkapital	13	133 375	107 567
SUM EGENKAPITAL		183 375	157 567
<u>GJELD</u>			
Avsetninger for forpliktelse			
Pensjonsfond utland			
Pensjonsforpliktelse	4	3 014	5 475
Sum avsetning for forpliktelse		3 014	5 475
Kortsiktig gjeld			
Skyldige offentlige avgifter	12	3 013	3 603
Leverandørgjeld	11	6 675	4 773
Investeringer i driftmidler i programland, finansiert med øremerkede midler	5	6 614	6 044
Øremerkede Nødhjelpsmidler	10	18 202	2 384
Øremerkede Tsunamimidler	10	48 062	11 840
Øremerkede Langsiktige midler	10	51 739	35 977
Øremerkede TV-aksjonsmidler	10	73 337	104 176
Annen kortsiktig gjeld	11	11 539	9 798
Sum kortsiktig gjeld		219 181	178 595
SUM GJELD		222 195	184 070
SUM GJELD OG EGENKAPITAL		405 570	341 637

KONTANTSTRØMANALYSE

	2005	2004
Kontantstrømmer til driften		
Resultat før skattekostnad	25 810	31 088
-/+ Gevinst/tap ved salg av anleggsmidler	0	0
+ Ordinære avskrivninger	4 767	4 768
+/- Endring i varelager	0	0
+/- Endring i kundefordringer	-253	-2 490
+/- Endring i leverandørgjeld	1 902	-628
+/- Tilført fra TV-aksjon 2003		
+/- Endring i andre fordringer inkl støttespill	5 895	-5 911
+/- Endring i øremerkede midler	36 962	-14 135
+/- Endring i andre tidsavgrensningposter	-2 316	-1 800
= Netto kontantstrøm fra driften	71 293	10 892
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter		
+ Innbetalinger ved salg av varige driftsmidler	0	0
- Utbetalinger ved kjøp av varige driftsmidler	-2 402	-5 074
= Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-2 402	-5 074
Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter		
+ Endring i verdipapirer	-116 118	841
= Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	-116 118	841
= Netto endring i kontanter inklusive verdipapirer	-47 227	6 659
+ Beholdning av kontanter ved periodens start	228 472	221 813
= Beholdning av kontanter ved periodens slutt	181 245	228 472
Beholdning av kontanter og verdipapirer ved periodens slutt	354 467	285 575

NOTER

NOTE 1 REGNSKAPSPRINSIPPER

Note 1 Regnskapsprinsipper

Grunnleggende prinsipper - vurdering og klassifisering

Årsregnskapet består av resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og noteopplysninger, og er avlagt i samsvar med regnskapslov og god regnskapsskikk i Norge gjeldende pr. 31. desember 2005. Notene er følgelig en integrert del av årsregnskapet.

Årsregnskapet som er utarbeidet av organisasjonens styre og ledelse, må leses i sammenheng med årsberetningen og revisjonsberetningen. Årsregnskapet er basert på de grunnleggende prinsipper om historisk kost, sammenlignbarhet, fortsatt drift, kongruens og forsiktighet. Regnskapsprinsippene utdypes nedenfor. Når faktiske tall ikke er tilgjengelige på tidspunkt for regnskapsavleggelsen, tilsier god regnskapsskikk at ledelsen beregner et best mulig estimat for bruk i resultatregnskap og balanse. Det kan fremkomme avvik mellom estimerte og faktiske tall.

Eiendeler/gjeld som knytter seg til driften og poster som forfaller til betaling innen ett år etter balansedagen, er klassifisert som omløpsmidler/kortsiktig gjeld. Vurdering av ikke-finansielle omløpsmidler/kortsiktig gjeld skjer til laveste/høyeste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi. Andre eiendeler er klassifisert som anleggsmidler. Vurdering av anleggsmidler skjer til anskaffelseskost. Anleggsmidler som forringes avskrives. Dersom det finner sted en verdiendring som ikke er forbigående, foretas en nedskrivning av anleggsmidlet. Tilsvarende prinsipper legges normalt til grunn for gjeldsposter.

Det er i henhold til god regnskapsskikk noen unntak fra de generelle vurderingsreglene. Disse unntakene er kommentert i de respektive noter. Ved anvendelse av regnskapsprinsipper og presentasjon av transaksjoner og andre forhold, legges det vekt på økonomiske realiteter, ikke bare juridisk form. Betingede tap som er sannsynlige og kvantifiserbare, kostnadsføres. Inndelingen i segmenter er basert på organisasjonens interne styrings- og rapporteringsformål. Tallene er avstemt mot organisasjonens resultat- og balanse.

NOTE 13 EGENKAPITAL (EK)

	SUM EK 31.12.2005	Sikrings- fondet	Annen EK
Bunden egenkapital (sikringsfondet)	50 000	50 000	
Frie midler til disposisjon 1/1 -05	107 565		107 565
SUM	157 565	50 000	107 565
Årets endring i egenkapital/Årets resultat	25 810		25 810
Egenkapital 31.12.2005	183 375	50 000	133 375

Midlene til sikringsfondet ligger i Markedsbaserte verdipapirer.
50 mill av verdipapirene er sikringsfondet og resten er frie midler. Note 9 gir spesifikasjoner på verdipapirer som midler er plassert i.

NOTE 15 AKTIVITETSREGNSKAP

Redd Barna er medlem av Innsamlingskontrollen, og aktivitetsregnskapet er presentert i henhold til retningslinjer utarbeidet av denne stiftelsen:

<u>Anskaffelse av midler</u>	2005	2004	2 003
Offentlige tilskudd	188 448	166 127	157 529
Fadder	84 120	84 712	78 449
Næringslivet	38 102	26 438	20 853
TV-aksjon 2003	0	463	158 276
Øvrige inntekter	184 738	151 350	84 094
Sum anskaffelse	495 408	429 090	499 201
Netto finansposter	10 146	4 790	8 877
Sum inntekter	505 554	433 880	508 078
<u>Anvendelse av midler</u>			
Kostnader for TV-aksjon			31 284
Øvrige kostnader til anskaffelse av midler	40 304	31 717	35 028
	8,1 %	7,4 %	
Kostnader til administrasjon	22 109	21 218	20 997
	4,5 %	4,9 %	
Arbeid for barn i Norge og ute	380 369	363 992	274 527
Sum kostnader	442 782	416 927	361 836
Inntekter over kostnader	62 772	16 953	146 242
Tilført (reduisert) ubenyttede øremerkede midler	-36 962	14 135	-114 482
Tilført (reduisert) egenkapital	25 810	31 088	31 760

"Kostnader til anskaffelse utgjør 8,1% og til administrasjon 4,5% av anskaffede midler i 2005. Tilsvarende prosent var 2004 henholdsvis 7,4% og 4,9 %. Inntekter fra søsterorganisasjoner i Redd Barna alliansen utgjør for 2005 MNOK 31,8. "

VEDLEGG 3

Årsregnskap Redd Barna 2006

Dette vedlegget inneholder Redd Barnas årsregnskap for 2006 samt de relevante noter fra regnskapet.

Årsregnskap 2006:

Årsregnskapet består av resultatregnskap, balanseregnskap, kontantstrømoppstilling og noter.

Alle tall er i hele 1000 NOK

RESULTATREGNSKAP

	Note	2006	2005
<u>Anskaffede midler</u>			
Tilskudd fra:			
- Offentlige norske myndigheter	2	178 355	183 958
- Andre norske ikke offentlige kilder		5 007	4 490
- Utenlandske kilder		49 951	34 240
Innsamlede midler og gaver fra:			
- Faddere		92 211	84 120
- Barn		2 945	6 571
- Andre private givere		44 555	75 047
- Næringslivet		42 223	53 361
Øvrige inntekter fra:			
- Søsterorganisasjoner i internasjonale Redd Barna-alliansen		55 852	49 373
- Andre kilder		8 427	4 248
Finansinntekter	8	11 184	10 146
Sum anskaffede midler		490 710	505 554

Forbrukte midler

Kostnader til organisasjonens formål

- Programstøtte	31 448
- Utdanning	160 469
- Væpnet konflikt	100 695
- Vold og seksuelt misbruk	50 747
- HIV/AIDS	25 991
- Alliansen	18 383
- Barns rettigheter	39 355
- Økonomisk og politiske årsaker til fattigdom	1 979

	Note	2006	2005
- Andre formål		8 339	
Sum kostnader til organisasjonens formål		437 406	380 369
Kostnader til anskaffelse av midler	5	48 240	40 304
Administrasjonskostnader		27 423	22 109
Sum forbrukte midler	6	513 069	442 782
Årets aktivitetsresultat		-22 359	62 772
Tillegg/reduksjon egenkapital			
Overført fra egenkapital med eksterne restriksjoner		-19 709	-10 052
Overført fra egenkapital med selvpålagde restriksjoner		-21 261	47 014
Overført til annen egenkapital (frie midler)		18 611	25 810
Tilført (redusert) egenkapital	12	-22 359	62 772

BALANSEREGNSKAP

EIENDELER

Note 31.12.2006 01.01.2006 Endring 31.12.2005

EIENDELER

ANLEGGSMIDLER

Varige driftsmidler

Driftseiendeler programland	7	8 301	6 614	6 614
Driftseiendeler Norge	7	3 459	6 484	6 484
Sum varige driftsmidler		11 760	13 098	13 098

Finansielle driftsmidler

Aksjer i Støttespill		0	4 170	4 170
Sum finansielle driftsmidler		0	4 170	4 170

SUM ANLEGGSMIDLER

11 760 17 268 17 268

OMLØPSMIDLER

Fordringer

Overførte, ikke anvendte øremerkede prosjektmidler i programland		14 956	19 249	19 249
Kundefordringer	9	2 409	3 568	3 568
Tjenestemoms	9	7 106	2 400	2 400
Andre fordringer	9	1 825	618	618
Støttespill	9	7 500	8 000	8 000
Sum fordringer		33 796	33 835	33 835

Investeringer

Markedsbaserte verdipapirer	8	252 644	173 222	173 222
Sum investeringer		252 644	173 222	173 222

Betalingsmidler

Bankinnskudd, kontanter, og lignende	10	87 520	181 245	181 245
Sum betalingsmidler		87 520	181 245	181 245

SUM OMLØPSMIDLER

373 960 388 302 388 302

SUM ANLEGGSMIDLER OG OMLØPSMIDLER

385 720 405 570 405 570

EGENKAPITAL OG GJELD

	Note	31.12.2006	01.01.2006	Endring	31.12.2005
<u>EGENKAPITAL</u>					
Egenkapital med eksternt pålagde restriksjoner	12	91 430	111 139	111 139	
Egenkapital med selvpålagde restriksjoner	12	110 064	130 201	130 201	
Bunden egenkapital (sikringsfondet)		0	0	-50 000	50 000
Annen egenkapital	12	147 715	129 104	-4 271	133 375
SUM EGENKAPITAL		349 209	370 444	187 069	183 375
<u>GJELD</u>					
Avsetninger for forpliktelser					
Pensjonsfond utland					
Pensjonsforpliktelser	11	8 701	7 285	4 271	3 014
Sum avsetning for forpliktelser		8 701	7 285	4 271	3 014
Kortsiktig gjeld					
Skyldige offentlige avgifter	10	4 512	3 013		3 013
Leverandørgjeld	9	8 806	6 675		6 675
Investeringer i driftmidler i programland, finansiert med øremerkede midler		8 301	6 614		6 614
Øremerkede Nødhjelpsmidler			0	-18 202	18 202
Øremerkede Tsunamimidler			0	-48 062	48 062
Øremerkede Langsiktige midler			0	-51 739	51 739
Øremerkede TV-aksjonsmidler			0	-73 337	73 337
Annen kortsiktig gjeld	9	6 191	11 539	0	11 539
Sum kortsiktig gjeld		27 810	27 841	-191 340	219 181
SUM GJELD		36 511	35 126	-187 069	222 195
SUM GJELD OG EGENKAPITAL		385 720	405 570	0	405 570

KONTANTSTRØMANALYSE

	2006	2005
Kontantstrømmer til driften		
Resultat før skattekostnad	-22 359	25 810
-/+ Gevinst/tap ved salg av anleggsmidler	3 715	0
+ Ordinære avskrivninger	5 312	4 767
+/- Endring i varelager		0
+/- Endring i kundefordringer	1 159	-253
+/- Endring i leverandørgjeld	2 131	1 902
+/- Tilført fra TV-aksjon 2003		
+/- Endring i andre fordringer inkl støttespill	-707	4 421
+/- Endring i øremerkede midler		36 962
+/- Endring i andre tidsavgrensningposter	246	-2 316
= Netto kontantstrøm fra driften	-10 503	71 293
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter		
+ Innbetalinger ved salg av varige driftsmidler	0	0
- Utbetalinger ved kjøp av varige driftsmidler	-3 800	-2 402
= Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-3 800	-2 402
Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter		
+ Endring i verdipapirer *	-79 422	-116 118
= Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	-79 422	-116 118
= Netto endring i kontanter	-93 725	-47 227
+ Beholdning av kontanter ved periodens start	181 245	228 472
= Beholdning av kontanter ved periodens slutt	87 520	181 245
Beholdning av kontanter og verdipapirer ved periodens slutt	340 164	354 467

* TV-aksjonsmidlene inngår i posten for markedsbaserte finansielle omløpsmidler (tidl. betalingsmidler)

NOTER

NOTE 1 REGNSKAPSPRINSIPPER

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven og god regnskapsskikk for ideelle organisasjoner, og består av følgende:

- Aktivitetsregnskap
- Balanse
- Kontantstrømoppstilling
- Noter

Resultatregnskapet for 2005 er omarbeidet til aktivitetsregnskap. Balansen 31.12.2005, som framgikk av forrige regnskap, er justert for å komme frem til balansen 01.01.2006 etter omarbeiding. Begge balansene og justeringen er vist.

Årsregnskapet som er utarbeidet av organisasjonens styre og ledelse, må leses i sammenheng med årsberetningen og revisjonsberetningen. Årsregnskapet er basert på de grunnleggende prinsipper om historisk kost, sammenlignbarhet, fortsatt drift, kongruens og forsiktighet.

Regnskapsprinsippene utdypes nedenfor. Når faktiske tall ikke er tilgjengelige på tidspunkt for regnskapsavleggelsen, tilsier god regnskapsskikk at ledelsen beregner et best mulig estimat for bruk i resultatregnskap og balanse. Det kan fremkomme avvik mellom estimerte og faktiske tall.

Sammenligningstall

Som følge av ny standard for ideelle organisasjoner har årsregnskapet fått ny utformning. Det har derfor ikke vært mulig å få fram sammenligningstall for alle poster.

Eiendeler/gjeld som knytter seg til driften og poster som forfaller til betaling innen ett år etter balansedagen, er klassifisert som omløpsmidler/kortsiktig gjeld. Vurdering av ikke-finansielle omløpsmidler/kortsiktig gjeld skjer til laveste/høyeste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi. Andre eiendeler er klassifisert som anleggsmidler. Vurdering av anleggsmidler skjer til anskaffelseskost. Anleggsmidler som forringes avskrives. Dersom det finner sted en verdiendring som ikke er forbigående, foretas en nedskrivning av anleggsmidlet. Tilsvarende prinsipper legges normalt til grunn for gjeldsposter.

Utenlandsk valuta

For programvirksomheten anvendes det i løpet av året fastkurs. Denne kurs endres pr. 31.12. hvert år og differansen er inkludert i programkostnader.

Ekstraordinære inntekter og kostnader

Poster som er uvanlige, uregelmessige og vesentlige klassifiseres som ekstraordinære.

Varige driftsmidler

Varige driftsmidler føres i balansen til anskaffelseskost, fratrukket akkumulerte av- og nedskrivninger. Dersom den virkelige verdien av et driftsmiddel er lavere enn bokført verdi, og dette skyldes årsaker som ikke antas å være forbigående, skrives driftsmidlet ned til virkelig verdi. Et driftsmiddel anses som varig dersom det har en økonomisk levetid på 3 år, samt en kostpris på over NOK 15 000 for virksomheten i Norge og USD 400 for virksomheten i programlandene.

Regnskapsprinsipper for vesentlige regnskapsposter

Avskrivninger

Ordinære avskrivninger er beregnet lineært over driftsmidlenes økonomiske levetid med utgangspunkt i historisk kostpris. Avskrivningene på utstyr i Norge er klassifisert som ordinære driftskostnader. Avskrivninger på utstyr i utlandet er klassifisert som programkostnad.

Inntekt

Medlemsinntekter inntektsføres ved betaling da disse har karakter av å være gave, der medlemmer ikke har krav på noen motytelse.

Tilskudd inntektsføres i den periode de er bevilget til. Tilskudd som må tilbakebetales dersom de ikke er brukt, føres opp som tilskuddsgjeld, og inntektsføres først når midlene blir brukt.

Fadderinntekter inntektsføres løpende.

Gaver inntektsføres på mottakstidpunktet hvis det er mulig å måle verdien på mottakstidpunktet.

Fordeling av kostnader

Kostnader er i størst mulig grad direkte henført til den aktiviteten de hører til. Kostnader tilhørende mer en én aktivitet, er så godt som mulig fordelt på en rimelig, pålitelig og konsistent måte på de ulike aktivitetene.

Ved fordeling av kostnader er følgende fordelingsnøkler lagt til grunn:

<i>Kostnader</i>	<i>Fordelingsnøkkel</i>
Lønn	Tid pr. prosjekt
Andre kostnader	Konkret vurdering

Finansielle eiendeler

Finansplasseringer

Markedsbaserte aksjer, obligasjoner og andre finansielle instrumenter klassifisert som omløpsmidler vurderes til virkelig verdi.

Fordringer

Fordringer er oppført til pålydende med fradrag for forventede tap.

Pensjonsforpliktelser og pensjonskostnad

Organisasjonen har pensjonsordninger som gir de ansatte rett til avtalte fremtidige pensjonsytelser, kalt ytelsesplaner. Pensjonsforpliktelser beregnes etter lineær opptjening på basis av forutsetninger om antall opptjeningsår, diskonteringsrente, fremtidig avkastning på pensjonsmidler, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden og aktuarmessige forutsetninger om dødelighet, frivillig avgang, osv. Pensjonsmidlene vurderes til virkelig verdi. Netto pensjonsforpliktelse består av brutto pensjonsforpliktelse fratrukket virkelig verdi av pensjonsmidler.

Netto pensjonskostnad, som er brutto pensjonskostnad fratrukket estimert avkastning på pensjonsmidlene klassifiseres som ordinær driftskostnad, og er presentert sammen med lønn og andre ytelser.

Kontantstrømoppstilling

Kontantstrømoppstillingen er utarbeidet etter den indirekte metoden. Kontanter og kontantekvivalenter omfatter kontanter, bankinnskudd og andre kortsiktige, likvide plasseringer som umiddelbart og med uvesentlig kursrisiko kan konverteres til kjente kontantbeløp og med forfallsdato kortere enn tre måneder fra anskaffelsesdato.

NOTE 12 EGENKAPITAL (EK)

Bevegelsen av egenkapital er presentert etter omarbeiding av inngående balanse. Sum egenkapital etter regnskapet 31.12.2005 var TNOK 183 375. Økningen skyldes overføring av kapital fra øremerkede midler (gjeld) til egenkapital med eksterne og interne restriksjoner.

	Inngående balanse	Endring IB	Årets endring	Egenkapital 31.12.2006
Egenkapital med eksternt pålagde restriksjoner				
- herav TV-aksjonsmidler	0	86 155	-30 412	55 743
- herav nødhjelpsmidler	0	11 691	-7 894	3 797
- herav langsiktige midler	0	13 293	18 597	31 890
delsum	0	111 139	-19 709	91 430
Egenkapital med selvpålagde restriksjoner				
- herav bundet egenkapital (sikringsfondet)	50 000			50 000
- herav ABC redder barna	0	6 631	-4 717	1 914
- herav nødhjelpsmidler	0	6 511	-5 674	837
- herav tsunamimidler	0	49 186	-10 686	38 500
- herav langsiktige midler	0	18 997	-184	18 813
delsum	50 000	81 325	-21 261	110 064
Annen egenkapital	133 375	-4 271	18 611	147 715
Sum egenkapital	183 375	188 193	-22 359	349 209

Midlene til sikringsfondet ligger i Markedsbaserte verdipapirer.

MNOK 50 av verdipapirene er sikringsfondet og resten er frie midler. Note 8 gir spesifikasjoner på verdipapirer som midler er plassert i.

REFERANSER

- Easterly, W. (2005): The Big Push déjà vu. *Journal of Economic Literature* vol 44 No 1, March 2006. (Hentet fra: SAM465 Økonomisk vekst og utvikling, Artikkelsamling, August 2006. (Norges Handelshøyskole: Kompendium))
- Ghauri, P. og Grønhaug, K. (2002): *Research Methods in Business Studies*. 2nd ed. (Prentice Hall Europe, Pearson Education Limited)
- Linde, K. (2004): Borettslagsregnskapet - en teoretisk og empirisk studie. (Norges Handelshøyskole: Siviløkonomutredning)
- Meyer, C. B. (2001): A Case in Case Study Methodology. *Field Methods*, 13(4), 329-352, november 2001. (Hentet fra: STR401 Samfunnsvitenskapelig metode, Del I og del II, Artikkelsamling, Januar 2005. (Norges Handelshøyskole: Kompendium))
- Monsen, N. (1987): *Behandling av anleggsmidler og avskrivninger i kommunale regnskaper*. (Universitetsforlaget AS)
- Monsen, N. (2001): Developing Cameral Accounting. *Beta*, no. 2, p. 8-24. (Hentet fra: BUS435 Regnskap og budsjettering i offentlige organisasjoner, Artikkelsamling, Desember 2005. (Norges Handelshøyskole: Kompendium))
- Monsen, N. (2005a): BUS435 Regnskap og budsjettering i offentlige organisasjoner, Forelesningsnotater, Desember 2005. (Norges Handelshøyskole: Kompendium)
- Monsen, N. (2005b): Ulike bokføringsmetoder. Andre utgave. (Norges Handelshøyskole: Kompendium)
- Nachmias, C. F. og Nachmias, D. (2004): *Research Methods in the Social Sciences*. New York: Worth Publishers. Chapters 5, 6, 10 and 11. (Hentet fra: STR401 Samfunnsvitenskapelig metode, Del I og del II, Artikkelsamling, Januar 2005. (Norges Handelshøyskole: Kompendium)).
- Sachs, J., McArthur, J. W., Schmidt-Traub, G., Kruk, M., Bahadur, C., Faye, M. og McCord, G. (2004): Ending Africa's poverty trap. *Brookings Papers on Economic Activity* 1: 2004. (Hentet fra: SAM465 Økonomisk vekst og utvikling, Artikkelsamling, August 2006. (Norges Handelshøyskole: Kompendium))
- Tungodden, B. (2006): Forelesningsnotater i SAM465, Forelesning 11, høsten 2006. (Norges Handelshøyskole).

Andre referanser:

Lov om årsregnskap (2005). (Cappelens Akademiske Forlag, Oslo)

Norad sine hjemmesider:

<<http://www.norad.no/>> (6. februar 2007)

NRS F *Kontantstrømoppstilling* (1995).
<<http://www.regnskapsstiftelsen.no/default.aspx?aid=9018868>> (15. mai 2007)

NRS F *God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner* (2006a).
<<http://www.regnskapsstiftelsen.no/default.aspx?did=9195845>> (4. juni 2007)

NRS F *God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner – vedlegg* (2006b).
<<http://www.regnskapsstiftelsen.no/default.aspx?did=9195845>> (4. juni 2007)

NRS sine hjemmesider:
<<http://www.regnskapsstiftelsen.no/>> (4. juni 2007)

Redd Barna sine hjemmesider:
<<http://www.reddbarna.no/>> (15. juni 2007)